
Trainingshandboek voor
professionals die alleenstaande minderjarige
vluchtelingen begeleiden

Werken met AMV

Veerkracht en agency vergroten

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Module 1 <i>Inleiding over AMV en opvangvormen</i>	6
1.1 De kwetsbaarheid van AMV	6
1.2 Rechtspositie van de AMV	7
1.3 Waarom ontvluchten kinderen hun land van herkomst?	11
1.4 Opvang en wonen in gezinnen	14
1.5 Kleine wooneenheden	15
Module 2 <i>Landen en wennen</i>	16
2.1 Onzekerheid en de behoefte om zich veilig te voelen	16
2.2 Maak kennis met Amir	16
2.3 Zich veilig voelen: behoeften van het kind	16
2.4 Mensenhandel	20
2.5 Zich veilig voelen: taken voor de maatschappelijk werker	24
2.6 Landen en wennen - Vaardigheden en hulpmiddelen	26
Praten met amv	26
Checklist geven van kindvriendelijke informatie	27
Standaard voor de identificatie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en uitbuiting in Italië	28
Module 3 <i>Ontwikkeling en integratie</i>	33
3.1 Stap in de schoenen van...	33
3.2 Ontwikkeling: behoeften van het kind	34
3.3 Ontwikkeling: Belangrijke taken voor de professional	41
3.4 Integratie: behoeften van het kind	42
3.5 Integratie: taken voor de professional	48
3.6 Professioneel welzijn	50
3.7 Ontwikkeling en integratie - Vaardigheden en hulpmiddelen	52
Zelfredzaamheids vaardigheden AMV	52
Handout Maatschappelijk werkers en trauma	53
Handout plan van aanpak Nederland	56
Handout plan van actie Zweden	60
Module 4 <i>Voorbereiden op zelfstandigheid</i>	62
4.1 Vervolg Amir	62
4.2 Voorbereiding op zelfstandigheid: behoeften van het kind	62
4.3 Voorbereiden op zelfstandigheid: professionele taken	64
4.4 Voorbereiden op zelfstandigheid – Vaardigheden en hulpmiddelen	67
Handout oplossingsgerichte intervisie	67

Module 5 <i>Best practices</i>	69
5.1 Best practices delen via de world café methode	69
5.2 Eerste stappen implementatie van kennis en vaardigheden	69
5.3 Terugbrengen naar je eigen context	70
Referenties	71

Inleiding

Deze handleiding is ontwikkeld om professionals, zoals maatschappelijk werkers en andere hulpverleners, de benodigde voorkennis te bieden om deel te kunnen nemen aan een meerdaagse training over het werken met alleenstaande minderjarige vreemdelingen.

De Training of Trainers is interactief en bouwt voort op de verschillende kennisniveaus van de deelnemers. Elke module stelt de trainer in staat om relevante onderwerpen te behandelen door middel van een verscheidenheid aan trainingsmethoden, waaronder presentaties, discussies, werk in kleine groepen, casestudy's en videomateriaal. PowerPoint dia's worden ook verstrekt ter ondersteuning van de presentaties van de trainer, inclusief opmerkingen van de die de belangrijkste discussiepunten schetsen.

Aangezien de training kennis en hulpmiddelen aanreikt om de competenties van professionals te versterken die amv begeleiden, is deze begeleidende handleiding bedoeld voor hen die meer willen weten over het werken met amv en zo de te volgen training te ondersteunen. Het handboek is ontwikkeld door IMPACT als onderdeel van het trainingspakket. Het is bedoeld om antwoord te geven op belangrijke vragen en goede voorbeelden te delen die al ontwikkeld zijn op het gebied van het begeleiden en opvangen van amv, zoals geïdentificeerd tijdens de inventarisatie in een eerdere fase van het project. Dit handboek heeft tot doel bij te dragen aan een algehele verbetering van de kwaliteit van de opvang van amv, maar ook om deze opvang uit te breiden door het ondersteunen van de ontwikkeling van competenties van professionals.

De inhoud van de handleiding van deze training is gebaseerd op het boek *Kinderen gevlucht en alleen* (Schippers, 2021) uitgegeven door het EGN-netwerk, *Werken in de KWE: een praktische gids* (2021), gepubliceerd als onderdeel van het PROUD-project, *Identifying minors who are victims of trafficking and exploitation in Italy* (Save the Children, 2020), *STEP-by-STEP together Support, Tips, Examples and Possibilities for youth work with young refugees* (Counsel of Europe & European Commission, 2018). Daarnaast hebben we aanvullingen gedaan vanuit gevoerde gesprekken met coaches, mentoren, voogden, gedragswetenschappers, leraren en andere professionals. Hun inbreng komt voort uit observaties, geconstateerde verschillende problemen en, belangrijker nog, gesprekken met de kinderen zelf. Bepaalde verschijnselen worden ondersteund door ervaringen, en worden daarom als algemene uitspraken gedaan. Voorbeelden hiervan zijn dat kinderen vaak hongerig en moe zijn na hun vlucht en het moeilijk vinden om anderen te vertrouwen.

Alle Europese lidstaten hebben verschillende werkmethoden, de partners in dit project leverden waardevolle feedback en bijdragen aan dit handboek, inclusief voorbeelden en ondersteunende literatuur. Tot slot zijn Europese en internationale beleidsdocumenten en wetenschappelijke publicaties gebruikt om het theoretisch kader te onderbouwen.

Leerresultaten

Aan het einde van de cursus hebben de deelnemers:

1. Een beter begrip van de behoeften van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv)
2. Beter begrip van de verschillende fasen in de begeleiding van amv en wat belangrijk is tijdens deze fasen
3. Verbeterde vaardigheden om aan de behoeften van de kinderen te voldoen
4. De vaardigheden om zelfzorgbehoeften te herkennen door kennis over ondersteunende hulpmiddelen

Module 1

Inleiding over amv en opvangvormen

De kinderen waar dit handboek zich op richt, zijn kinderen die hun land van herkomst zijn ontvlucht en die zijn gescheiden zijn van hun ouders of andere wettelijke vertegenwoordigers. In Europa worden deze kinderen onbegeleide kinderen genoemd (UAC) in Nederland noemen we ze amv. In dit handboek komen verschillende opvangvormen aan bod. Dit kan opvang in gezinnen betreffen zijn, bijvoorbeeld bij pleeg- of opvangouders, zowel formeel als informeel. Het kunnen ook semi-zelfstandig wonen-regelingen zijn, waarbij kinderen in kleine groepswooningen wonen (maximaal 8 kinderen die samenwonen) en begeleiding krijgen van getrainde professionals.

Dit hoofdstuk is bedoeld als inleiding over amv en de manieren waarop ze opgevangen kunnen worden. De eerste twee paragrafen geven achtergrondinformatie over hun kwetsbaarheden, rechtspositie en belangrijke procedures. De derde paragraaf behandelt de belangrijkste redenen om te vluchten. In de laatste twee paragrafen wordt ingegaan op de verschillende opvangvormen.

1.1 De kwetsbaarheid van amv

Amv zijn extra kwetsbaar. Hun speciale behoeften zijn gebaseerd zijn op hun drievoudige kenmerken van kind zijn, in migratie zijn en onbegeleid door volwassenen die hen goed kennen (hun familie of wettelijke voogden).

Zij:

1. Zijn gescheiden van hun biologische ouders, families, gemeenschappen, taal, religie, cultuur en land tegelijk, wat hun gevoelens van verlies en isolatie verergert.
2. Kunnen tijdens hun vlucht te maken hebben gehad met misbruik, uitbuiting en geweld, terwijl ze ook te maken hebben gehad met fysieke ontberingen, trauma's en gebrek aan toegang tot passende gezondheidszorg of onderwijs.
3. Misschien hebben ze te maken gehad met discriminatie, vijandigheid en stigma tijdens hun vlucht en bij aankomst in een nieuw land.
4. Kunnen een cultuurschok ervaren bij aankomst in een nieuw land en opnieuw getraumatiseerd raken terwijl ze de asiel-/ immigratie-, leeftijdsbepalingsprocessen ondergaan.
5. Zijn genoodzaakt om een nieuw leven in het land van aankomst te bouwen terwijl ze beginnen aan een reis naar integratie, terwijl ze zich ontwikkelen tot jonge volwassenen en in het reïne moeten komen met verlies en scheiding.

1.2 Rechtspositie van de AMV

Er zijn verschillende redenen waarom een kind onbegeleid kan zijn of gescheiden kan worden van zijn familie. Waaronder vervolging van het kind of de ouders; internationale conflicten en burgeroorlogen; mensenhandel en -smokkel, met inbegrip van verkoop door ouders; toevallige scheiding van de ouders tijdens de vlucht; en het zoeken naar betere economische kansen.

Ongeacht hun achtergrond en afkomst delen amv veel dezelfde kenmerken. Ze zijn alleen en minderjarig, hebben hun land verlaten en zoeken bescherming en onderdak. Deze kinderen zijn bijzonder kwetsbaar door hun traumatische ervaringen en het feit dat hun ouders afwezig zijn. Als zij als vluchteling worden erkend, hebben zij ook recht op bijzondere bescherming en bijstand. Hun rechtspositie (vluchteling/ asielzoeker/ migrant) en de daaraan verbonden procedures hebben vaak invloed op het leven in de opvang. Aangezien deze minderjarigen vallen onder nationale en internationale richtlijnen en wetgeving, is het belangrijk dat professionals die betrokken zijn bij de begeleiding van amv basiskennis hebben van het wettelijk kader voor de rechten van deze kinderen en de manieren waarop de asielpcedure van invloed is op het niet-begeleide kind.

VN- instrumenten

De volgende VN-instrumenten benadrukken de rechten, verantwoordelijkheden en minimumnormen die moeten worden gerespecteerd met betrekking tot niet-begeleide kinderen.

VN Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) (1989)

Het VN-Kinderrechtenverdrag is het meest geratificeerde internationale mensenrechtenverdrag in de geschiedenis. Zoals eerder vermeld, komen amv om verschillende redenen naar de EU. Ongeacht hun nationaliteit of immigratiestatus zijn het kinderen en moeten ze in de eerste plaats als zodanig worden behandeld, volgens het VN-Kinderrechtencomité, dat verantwoordelijk is voor het toezicht op de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag. De gemeenschappelijke rechten van deze kinderen op speciale bescherming en bijstand die in VN-instrumenten zijn vastgelegd, moeten worden eerbiedigd. Kinderen die tijdelijk of permanent van hun gezinsomgeving zijn beroofd, hebben recht op bijzondere bescherming en bijstand van de staat. Anders moet er alternatieve zorg komen¹.

De staat is verantwoordelijk voor de bescherming van vluchtelingenkinderen. Deze bescherming gaat verder dan alleen basisvoorzieningen van onderdak, voeding en basisgezondheidszorg. Ze moeten ook kinderen beschermen wanneer ze bezig zijn asiel aan te vragen.

Zoals gezegd zijn vluchtelingenkinderen in de eerste plaats gewoon kinderen. Ze moeten daarom onderwijs kunnen volgen, buitenschoolse activiteiten kunnen ondernemen en vrij kunnen spelen. Bovendien hebben zij recht op continuïteit en stabiliteit²

Er is een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, die toeziet op de naleving van het VN-Kinderrechtenverdrag. Om Staten te helpen bij de implementatie van het VN Kinderrechtenverdrag publiceert het Kinderrechtencomité regelmatig een General Comment, dit is een nadere uitleg van één of meer artikelen van het Kinderrechtenverdrag. De General Comments bieden concretere richtlijnen voor wat er nodig is om deze kinderrechten en meer volledig te verwezenlijken. Twee General Comments zijn met name van belang voor de opvang van UASC:

-Algemeen commentaar N° 6 (2005) over de behandeling en begeleiding van niet-begeleide en alleenstaande kinderen buiten hun land van oorsprong. Dit commentaar vestigt de aandacht op de kwetsbare situatie van niet-begeleide en alleenstaande kinderen en geeft richtlijnen voor de bescherming, zorg en behandeling van niet-begeleide vreemdelingen.

-Algemeen commentaar N° 14 (2013) over het recht van kinderen dat hun belang de eerste overweging vormt bij alle hen betreffende maatregelen (artikel 3 paragraaf 1). Het belangrijkste doel van dit algemeen commentaar is het versterken van het besef dat kinderen het recht hebben dat hun belang het belang voorop staat bij alle maatregelen die hen betreffen.

VN-Richtlijnen voor de alternatieve zorg voor kinderen (2010)

Wanneer kinderen niet bij hun ouders kunnen opgroeien is er andere opvang noodzakelijk. Denk hierbij aan OWG-gezin, de POL of de KWE of KWG. Deze vormen van opvang worden ook wel alternatieve zorg genoemd. De richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen hebben als doel om de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind te verbeteren. Dit geldt ook voor relevante bepalingen van andere internationale instrumenten die gericht zijn op de bescherming en het welzijn van kinderen zonder ouderlijke zorg of die daartoe risico lopen. In deze richtlijnen wordt uiteengezet hoe beleid en praktijk zich zouden moeten ontwikkelen en zijn opgesteld ten behoeve van brede verspreiding binnen alle sectoren die op het gebied van alternatieve zorg.

De richtlijnen zijn met name bedoeld ter ondersteuning van de inspanningen die worden geleverd om kinderen zoveel mogelijk in het (eigen) gezin op te laten groeien en waar dat niet kan een passende en permanente oplossing te vinden. In gevallen waarin dat niet mogelijk is of niet in het belang van het kind, moet de meest geschikte vormen van alternatieve zorg worden vastgesteld en geboden, die de volledige en harmonieuze ontwikkeling van het kind bevorderen. De KWE valt ook onder alternatieve zorg.

Deze verdragen en richtlijnen zijn van toepassing op alle kinderen, ook amv. Wanneer er weerstand wordt ondervonden vanuit autoriteiten bij het opzetten van een KWE, dient het belang van de rechten van het kind en het recht om veilig op te groeien te worden benadrukt. Volgens het IVRK heeft een amv ook recht op passend onderwijs.

EU-wetgeving

De EU heeft een gemeenschappelijk Europees asielstelsel (CEAS) opgezet dat gemeenschappelijke normen en samenwerking vastgelegd heeft om ervoor te zorgen dat asielzoekers gelijk worden behandeld in één open en eerlijk systeem – waar ze ook hun asielaanvraag doen. (het systeem wordt geregeld door vijf wetgevingsinstrumenten en één agentschap: de richtlijn asielprocedures, de richtlijn opvangvoorzieningen, de erkenningsrichtlijn, de Dublinverordening, de Eurodac-verordening en het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EUAA). Zowel de richtlijn opvangvoorzieningen (Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad, 2013/33/EU, 2013) als de herziene erkenningsrichtlijn (Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad, 2011/95/EU, 2011) omvatten richtlijnen voor de opvang van amv. De richtlijnen maken beide deel uit van de EU-asielwetgeving die door alle lidstaten is aangenomen en uitgevoerd, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk (VK), Ierland en Denemarken.

Herziene Opvangrichtlijn

De richtlijn beoogt een betere en meer geharmoniseerde levensstandaard te bieden aan aanvragers van internationale bescherming in de hele EU, ongeacht in welke lidstaat het verzoek is ingediend. Deze richtlijn heeft de richtlijn opvangvoorzieningen van 2003 vervangen, waarin minimumnormen voor de opvang van asielzoekers werden vastgesteld. Er zijn nieuwe regels voor detentie en betere normen voor kwetsbare personen, waaronder (niet-begeleide) minderjarigen.

Herziene erkenningsrichtlijn

De herschikte procedurerichtlijn stelt normen met betrekking tot wie in aanmerking komt voor internationale bescherming en de inhoud van de verleende bescherming. Net als de hierboven genoemde herziene opvangrichtlijn is het een centraal wetgevingsinstrument voor de instelling van een gemeenschappelijk Europees asielstelsel.

In de preambule staat: *“Het belang van het kind moet bij de uitvoering van deze richtlijn op de eerste plaats staan, overeenkomstig het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind van 1989. Bij de beoordeling van het belang van het kind moeten de lidstaten naar behoren rekening houden met het beginsel van eenheid van het gezin, het welzijn en de sociale ontwikkeling van het kind, veiligheids- en beveiligingsoverwegingen en de opvattingen van de minderjarige in overeenstemming met zijn leeftijd en volwassenheid.” (2011)*

Hoewel de asielprocedures in elke lidstaat verschillend worden toegepast, is het goed om te weten dat in de meeste lidstaten dezelfde EU-wetgeving van toepassing is. Deze richtlijnen voorzien ook in de bescherming van de kwetsbare positie van niet-begeleide kinderen.

De EU-strategie voor de rechten van het kind

In 2021 werd de EU-strategie voor de rechten van het kind aangenomen. In de strategie worden veel gebieden genoemd waar inzet op nodig is, maar er is reden tot optimisme dat dit een positieve bijdrage zal leveren aan de rechten en situaties van veel kinderen, waaronder kinderen in migratie, in de lidstaten. Het is ontwikkeld voor en met kinderen. Kinderen moeten toegang hebben tot informatie die op een kindvriendelijke manier wordt verstrekt, zodat ze duidelijk weten wat hun rechten zijn en, in dit geval, wat de EU van plan is voor hen te doen. De kindvriendelijke versies van de strategie zijn mede ontworpen door kinderen en presenteren de informatie op een toegankelijke manier. Kinderen adviseerden over de taal, afbeeldingen en voorbeelden die in de folders werden gebruikt. Elk kind in Europa en de rest van de wereld moet dezelfde rechten hebben en vrij van discriminatie en intimidatie van welke aard dan ook kunnen leven. In de EU-strategie voor de rechten van het kind pakt de Commissie de aanhoudende en opkomende uitdagingen aan en stelt zij concrete maatregelen voor om de rechten van het kind in de steeds veranderende wereld van vandaag te beschermen, te bevorderen en na te leven.

Ontbreken van ouderlijk gezag

Kinderen tot 18 jaar zijn juridisch gezien afhankelijk en handelingsonbekwaam. Daarom kunnen en mogen ze niet in een land verblijven zonder dat een volwassene het gezag over hen uitoefent. Ieder Europees land heeft zijn eigen systeem waarop het gezag wordt ingevuld als ouders ontbreken. Er zijn landen waar een professionele voogd door een rechter wordt aangewezen om het gezag tijdelijk uit te oefenen, zoals bv. in Nederland. In andere landen wordt dit door vrijwilligers gedaan, zoals bijvoorbeeld in Italië.

De voogd is verantwoordelijk dat de zorg voor de jongere op een goede manier uitgeoefend wordt en grijpt in als deze niet toereikend is. Omdat elk Europees land zijn eigen voogdijsysteem heeft, zijn er grote verschillen in de mate waarin en de manier waarop een voogd direct betrokken is bij de jongere en invulling geeft aan het voogdijschap.

Als coach is het belangrijk om te weten wie de voogd van de jongere is en hem te betrekken bij de begeleiding. Je werkt met de voogd samen om ervoor te zorgen dat een jongere zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen naar zelfstandigheid.

De asielpcedure

De asielpcedure is een bureaucratisch gebeuren. In de meeste landen, met name de landen aan de Europese grenzen, zijn er geen tolken beschikbaar. Voor een vluchtelingenkind is de procedure daardoor helemaal onnavolgbaar. Bovendien is het kind vaak opgegroeid in een land waar de overheid corrupt en onbetrouwbaar is, waardoor functionarissen vaak met wantrouwen benaderd worden. De ervaring leert dat vluchtelingenkinderen in het begin het verschil niet zien tussen alle functionarissen met wie ze te maken krijgen. Ze begrijpen niet wie waarvoor verantwoordelijk is en vertrouwen in beginsel niemand. Ook is het vertrouwen in de medemens vaak geschaad door traumatiserende gebeurtenissen tijdens oorlog en vlucht.

Dit is voor het kind een lastige situatie. De procedure is zó belangrijk en spannend dat ze die zo snel mogelijk achter de rug willen hebben. Het wantrouwen en de haast van de kinderen staan goede ondersteuning tijdens de asielpcedure daarom weleens in de weg. Voor professionals die werken in opvangvormen waar niet alleen amv worden opgevangen, is het belangrijk om te weten dat de asielpcedure zelf, maar ook de uitkomsten (mogelijkheid van negatieve beslissing) een stressfactor is en onzekerheid en onrust veroorzaakt bij amv en zo van invloed is op elk aspect van hun dagelijks leven. De asielpcedure duurt in sommige landen lang, wat zorgt voor angst en onzekerheid bij amv over hun toekomst. Als kinderen een negatieve beslissing op hun asielaanvraag krijgen, verliezen ze integratieperspectieven omdat ze bang zijn dat ze op hun 18e worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Daarom werkt de onzekerheid over de juridische status als een demotatiefactor die ervoor zorgt dat kinderen zich terugtrekken

Daar komt bij dat vluchtelingen vaak geïnstrueerd zijn door reisagenten, medevluchtelingen, familie of via social media, over wat ze wel en vooral niet moeten vertellen in de asielaanvraag. Deze informatie is helaas niet altijd correct. Het echte vluchtverhaal komt dan ook niet altijd goed uit de verf, terwijl de gebeurtenissen vaak nog veel schrijnender zijn en meer recht op asiel geven dan het ingestudeerde verhaal. Het echte verhaal vertellen vluchtelingen vaak pas na de asielpcedure, als ze hun begeleiders wat zijn gaan vertrouwen.

Een van de belangrijke behoeftes van alleenstaande vluchtelingenkinderen is dan ook begrip te krijgen van de procedure door goede en (heel) vaak herhaalde uitleg in de eigen taal. Een kind moet begrijpen dat de procedures gevolgd moeten worden en niet beïnvloed kunnen worden door druk uit te oefenen of door omkoping. De beschikbaarheid van tolken, intercultureel mediators en hulp van landgenoten is daarbij van groot belang.

Bureaucratische procedures begrijpen

Alleenreizende kinderen hebben de wereld rondgereisd zonder ouders, alleen of met andere familieleden of mensen uit hun land. Onderweg hebben ze veel beslissingen over de reis zelf moeten nemen: hoe te reizen en met wie, waar en waar niet te verblijven en welke routes te nemen. In zekere zin zijn ze zelfredzaam en onafhankelijk. Wanneer ze geconfronteerd worden met de bureaucratische registratie- en asielpcedures in Europa, verliezen ze vaak dit gevoel van zelfredzaamheid. Ze weten dat hun toekomst afhangt van de asielpcedure, maar ze begrijpen die niet in al zijn complexiteit, al was het maar vanwege de taal en het gebrek aan betrouwbare mensen om voor hen te vertalen. Maar wat voor hen ook vaak nieuw is, is dat ze de procedures niet kunnen beïnvloeden door bijvoorbeeld druk uit te oefenen of geld te betalen of invloedrijke mensen te krijgen om hen te helpen.

Dit kan leiden tot een gebrek aan keuzevrijheid, het gevoel dat je niet in staat bent om de situatie, de asielpcedure of je toekomst (inclusief de toekomst van hun familie) te beïnvloeden. Voor het welzijn van het niet-begeleide kind is het dan ook van groot belang dat het een goed begrip heeft van de procedures, zodat het mensen tot hun beschikking heeft die kunnen vertalen en uitleggen en daar ook be-

trouwbaar in zijn. Goede voorbeelden van passende informatievoorziening zijn korte vlogs op YouTube gemaakt door ex-vluchtelingen in de taal van de niet-begeleide kinderen. Een ander goed voorbeeld is een Duits kindvriendelijk boekje voor vluchtelingenkinderen over verschillende onderwerpen, met citaten en adviezen van kind vluchtelingen (Jugendliche ohne Grenzen, 2017).

Een ander probleem voor veel kinderen is de Dublinclaim. Dit kan een kind veel stress geven. Het kan bijvoorbeeld terug worden gestuurd naar Italië, waar de opvang en bescherming vaak slecht geregeld zijn en gezinshereniging heel lang kan duren of niet te realiseren is. Ook komt het voor dat er een Dublin-claim ligt op een familielid met wie het kind reist. Dat kan tot dilemma's leiden: gaat het kind mee terug of gaat het bijvoorbeeld naar andere familie in het land waar het dan verblijft. Hoewel zoals eerder beschreven sinds een arrest van het Hof van Justitie van de Eu 2013 voor minderjarigen geldt dat het belang van het kind zwaarwegend is bij de claim, geeft dit toch vaak veel onzekerheid en stress, mede doordat de procedures ook weer maanden duren.

Gezinshereniging

Het recht op familieleven is een mensenrecht. Toch is het recht op gezinshereniging in asielpcedures in Europese landen sterk wisselend. Men is bang dat er een aantrekkende werking vanuit gaat. In veel landen is de gezinsherenigingsprocedure daarom zeer onaantrekkelijk gemaakt. Voor alleenreizende kinderen is de gezinsherenigingsprocedure vaak een bron van stress. Lange en ingewikkelde procedures, noodzakelijke documenten die bijna niet te krijgen zijn, de reis die gefinancierd moet worden en de onzekerheid die er mee gepaard gaat zet veel jongeren gedurende lange tijd onder druk. De achtergebleven familie begrijpt vaak niet dat de jongere geen invloed heeft op de procedure. En als de procedure dan uiteindelijk niet slaagt of de familie besluit niet meer te komen omdat er inmiddels andere perspectieven zijn ontstaan of niet iedereen mee kan komen, is dit voor deze kinderen een grote teleurstelling. Maar ook wanneer de gezinshereniging wel toegekend wordt kan dit moeilijk zijn voor een jongere. Ze zijn soms al jaren gescheiden geweest van hun familie en gewend voor zichzelf te zorgen. Het kan moeilijk zijn weer in te moeten passen in het gezin van herkomst en je aan de regels te houden

Kortom: Gezinshereniging is vaak een bron van stress en onzekerheid voor niet-begeleide minderjarigen om verschillende redenen. Ieder kind zal anders reageren op deze stress, maar bij het werken met UAC is het goed om je hiervan bewust te zijn. Alle juridische procedures die bij de asielpcedure horen; het verkrijgen van een vergunning, een Dublin-procedure of gezinshereniging legt veel druk op kinderen. Tijdens de periode dat maatschappelijk werkers betrokken zijn bij het begeleiden van een amv, zijn er verschillende manieren waarop ze de jongere kunnen ondersteunen.

1.3 Waarom ontvluchten kinderen hun land van herkomst?

Mensen zijn over het algemeen op de vlucht voor oorlog, vervolging, armoede en hopeloosheid. Van 2014 tot 2021 zijn veel mensen de oorlog in en rond Syrië ontvlucht. De meeste vluchtelingen verblijven in eerste instantie in vluchtelingenkampen in hun eigen regio. Slechts een klein aantal probeert naar Europa te komen vanwege de uitzichtloze situatie waarin ze zich bevinden.

Ouders van kinderen uit Syrië geven aan dat ze hun kinderen naar West-Europa sturen uit angst voor verkrachting, ontvoering of rekrutering door de Islamitische Staat (IS). Veel Syrische kinderen komen naar Europa in de hoop dat hun familie zich later bij hen kan voegen, via gezinshereniging procedures. Veel Afghaanse kinderen vertellen dat de beslissing van de familie om hen te laten vluchten een reactie is op de rekruteringsactiviteiten van de Taliban in hun directe omgeving. Onder deze niet-begeleide kinderen zijn ook slachtoffers van seksuele slavernij en kinderprostitutie, vaak door de praktijk van het houden van 'dancing boys' (bacha bazi) in Afghanistan.

Veel Eritrese niet-begeleide kinderen zeggen dat ze de dreiging van levenslange dienstplicht in hun thuisland zijn ontvlucht, en het gebrek aan vooruitzichten op een betere toekomst. Dit was niet altijd de keuze van het gezin voor het kind, omdat de kinderen zeggen dat ze hun familie buiten hun beslissing hebben gehouden. Zij namen de beslissing om samen met anderen te vertrekken. Ook ontvluchten kinderen al tientallen jaren Irak. De laatste jaren vooral vanwege de strijd tegen IS, maar ook om weg te komen van dienstplicht, vrouwelijke genitale verminking of eengerelateerd geweld.

Er zijn andere vormen van vervolging waaraan kinderen willen ontsnappen. Bijvoorbeeld in eigen land risico lopen vanwege (vermeende of feitelijke) homoseksualiteit. Homoseksuele handelingen en relaties zijn in veel landen strafbaar. In sommige landen kan dit de doodstraf betekenen, zoals in Oeganda en delen van Nigeria en Soedan (De Vries, 2014). Mensen die tot een minderheidsgroep behoren – religieus of anderszins – zoals de Jezidi's in Syrië, worden soms gedwongen te vluchten om aan vervolging of uitroeiing te ontsnappen. De Jezidi's-kinderen die in Europa aankomen, zijn zwaar getraumatiseerd door de genocide van 2014 door IS in het noordoosten van Irak. Er zijn ook kinderen die ontsnapten uit een leger of rebellenmilitie waarin ze gedwongen werden om bijvoorbeeld oorlogshandelingen te verrichten, en die hulp kregen om naar Europa te vluchten. Andere kinderen vluchten vanwege familie- en cultuurgerelateerde problemen. Er kan bedreigd worden met eerwraak omdat de eer van henzelf of een andere familie is geschonden. Of een kind wil misschien voorkomen dat het wordt onderworpen aan vrouwelijke genitale verminking of een gedwongen huwelijk.

Mensen migreren al eeuwen op zoek naar betere kansen. Tegenwoordig worden verhalen over armoede en hopeloosheid, zoals in Pakistan of delen van Afrika, gegeven als redenen om te vluchten of te migreren. Albanië bijvoorbeeld, is een land met een groot aantal slachtoffers van mensenhandel: druggerelateerd, gedwongen prostitutie en pornografie en gedwongen huwelijken. Veel jongeren uit deze gebieden proberen Europa te bereiken op zoek naar kansen. Zo is van 2017 tot 2019 het aantal kinderen uit Noord-Afrika aanzienlijk toegenomen in Griekenland, Spanje, Frankrijk, Duitsland, België en Nederland. Velen van hen groeiden op in ernstige armoede. Ze moesten van jongs af aan voor zichzelf zorgen en zij vaak al jaren dakloos. Voor velen begon dit op de leeftijd van 10 of 11 jaar, maar sommige kinderen zeiden zelfs dat ze vanaf de leeftijd van 5 of 6 jaar dakloos zijn geweest. Deze kinderen zijn vaak verslaafd aan drugs, hebben weinig of geen opleiding genoten en hebben het overleefd door kleine criminaliteit en seksuele uitbuiting. Ze maken bijna geen kans op een verblijfsvergunning, maar hopen wel op een betere toekomst. Andere kinderen uit deze landen vluchtten naar Europa toen ze wat ouder waren. Hun ouders hebben hen aangemoedigd om dat te doen, omdat ze in hun land van herkomst geen perspectief zagen voor het kind.

Ook niet-begeleide kinderen vanuit Vietnam gaan naar Europa. Al jaren bestaat de vrees dat deze jongeren slachtoffer zijn van mensenhandel. Over het algemeen is het duidelijk dat ze naar het Verenigd Koninkrijk gaan in de veronderstelling dat ze daar werk zullen vinden, maar arbeidsbemiddelaars zijn vaak inderdaad mensenhandelaars en veel kinderen worden uiteindelijk uitgebuit, bijvoorbeeld binnen cannabiskwekerijen, nagelbars of prostitutie³. Het is moeilijk om een duurzame relatie met hen op te bouwen, en zodra ze de kans krijgen, gaan de kinderen ergens anders heen. De tragedie met de koelwagencontainer eind 2019 in Essex (het VK), waarbij 39 Vietnamezen stierven door verstikking, omvatte kinderen die als ongebeleide kinderen waren geregistreerd. Dit toont eens te meer aan hoeveel risico mensen bereid zijn te nemen.

Gezinshereniging wordt vaak gezien als een manier om te ontsnappen aan oorlog en andere gevaren. Het kind wordt als eerste gestuurd om de weg vrij te maken voor hereniging met ouders, broers en zussen. Financiële middelen ontbreken meestal onvoldoende om met het hele gezin tegelijkertijd te

vertrekken. De reis is ook gevaarlijk, en daarmee de overlevingskans klein, zodat ze het risico proberen te spreiden door slechts één familielid te sturen. Europese landen hebben de afgelopen jaren hun gezinsherenigingsbeleid hierop aangepast. In feite betekent dit dat sommige kinderen niet naar Europese landen gaan waar al familieleden wonen, omdat hun keuze van land vooral wordt ingegeven door het vooruitzicht op een succesvolle gezinshereniging. In Nederland zijn schrijnende situaties die dit illustreren. Zo woont een kind alleen in Nederland, in plaats van met zijn volwassen zus in een ander Europees land, omdat de gezinshereniging voor ouders, broers en zussen in Nederland mogelijk is, hoewel het door lange en moeilijke procedures heel lang duurt. Een ander voorbeeld is de gezinnen die over de hele wereld verspreid zijn omdat de situatie in hun land van herkomst hen dwong om op verschillende tijdstippen naar verschillende bestemmingen te vertrekken. Ze proberen zich dan te herenigen in Europa omdat ze geloven dat er daar betere kansen voor hen zullen zijn.

Enmaal aangekomen aan de grenzen van Europa willen de meeste vluchtelingen – ook kinderen – doorreizen naar de rijkere Noordwest-Europese landen. Ze hebben gehoord van meer mogelijkheden daar voor asiel, gezinshereniging, werk en huisvesting. En dat er betere bescherming, zorg en onderwijs is voor kinderen. Kinderen geven er vaak de voorkeur aan om verder te reizen met volwassenen met wie ze in Europa zijn aangekomen, die naar Noord-Europa reizen. Bovendien kunnen preciaire en slechte opvangomstandigheden in de landen van eerste aankomst (Griekenland, Italië, enz.) een belangrijke stimulans zijn voor hen om te blijven reizen. Maar vaak is de belangrijkste reden dat ze al familie hebben in een bepaald land. Reizen binnen de EU kan echter een probleem vormen.

In de Dublin III-verordening is vastgelegd welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming van een asielzoeker. In de regel is dit het eerste land (EULidstaat) waar de asielzoeker is geregistreerd. Veel asielzoekers worden daarom geconfronteerd met een 'Dublin'-overdracht als ze bij binnenkomst in Europa al in een ander land zijn geregistreerd. Dat land is verantwoordelijk voor de asielaanvraag, dus de asielzoeker wordt daarheen overgebracht voor behandeling van de aanvraag.

Er is onderscheid gemaakt tussen twee soorten groepen. De ene groep bestaat uit niet-begeleide kinderen die in de EU aanwezig zijn zonder familieleden of familieleden in andere Europese lidstaten. Deze kinderen mogen niet worden overgedragen aan de lidstaat waar zij voor het eerst de EU zijn binnengekomen en/of een verzoek om internationale bescherming hebben ingediend. Deze afzonderlijke benadering is van toepassing op niet-begeleide kinderen sinds een arrest van het Hof van Justitie van de EU in 2013 (arrest van 6 juni 2013, EU:C:2013:367). Die beslissing is gebaseerd op het feit dat het belang van het kind altijd vooropgesteld wordt en niet-begeleide kinderen zijn een bijzonder kwetsbare groep. In tegenstelling tot volwassenen betekent dit dat kinderen in de regel niet naar een andere lidstaat mogen worden overgebracht, tenzij dit in hun belang zou zijn. De tweede groep bestaat uit niet-begeleide kinderen die wel familieleden of familieleden hebben die legaal in een andere Europese lidstaat verblijven en voor wie hereniging met familieleden in hun belang zou zijn. Hereniging op deze basis is niet altijd succesvol.

In de meeste gevallen is het de familie die de beslissing neemt om een kind zonder hun ouders vooruit te sturen. Zij bepalen wie fysiek en mentaal sterk genoeg is om de reis te voltooien. Dat is vaak de oudste zoon. In de ogen van het gezin is hun kind hiervoor onafhankelijk en veerkrachtig genoeg. Het kind verlaat dus over het algemeen zijn familie met het gevoel dat het volwassen is. Ze geloven dat ze in staat zijn om met de vlucht om te gaan, ongeacht hun leeftijd. Daar gaat vaak een lange periode van voorbereiding aan vooraf: het gezin moet de financiële middelen bij elkaar verzamelen en een 'reisorganisatie' of 'reisbureau' zoeken.

Dit geldt niet voor alle kinderen die vluchten. Velen vluchten plotseling, zonder goed voorbereid te zijn, als de situatie te gevaarlijk voor hen is geworden om te blijven. Eritrese kinderen zeggen vaak dat ze impulsief zijn vertrokken, en met anderen meegingen die op dat moment vertrokken. Hun familie is het niet altijd eens met de vlucht. Er zijn ook kinderen die nog zo jong en kwetsbaar zijn dat de beslissing om het kind over te dragen aan een reisbureau meer een teken van wanhoop is dan een afgewogen beslissing. In een nieuwsuitzending uit 2016 zeiden Syrische ouders in een vluchtelingenkamp bij de Turkse grens: “We gaan hier toch sterven; mijn kind kan verdrinken op zee, maar er is ook een kans dat hij het haalt.”

Naast al deze redenen om te vluchten, is er misschien nog een andere motivatie - de hoop dat het kind geld zal verdienen en een carrière in Europa opbouwt die uiteindelijk het hele gezin ten goede zal komen. Mensen in het rijke Westen vinden het vaak moeilijk om de beslissing van een ouder om hun kind te laten gaan te begrijpen, wat kan leiden tot het hebben van een veroordelende houding ten opzichte van de ouders en een beschermende houding ten opzichte van het kind. Dit is meestal niet in lijn met de ervaring van het gevluchte kind, dat trots is op het voltooien van de reis en zijn gezin wil helpen.

Culturele verschillen tussen het Westen en de landen van herkomst van de vluchtelingen spelen hierbij een belangrijke rol. Alleenreizende kinderen komen over het algemeen uit een zogenaamde collectivistische of ‘wij’-cultuur, ook wel een uitgebreide familiecultuur genoemd. De Europese cultuur is veel individualistischer of ‘ik’-georiënteerd. Er is een groot verschil tussen de individualistische en een collectivistische cultuur, met name in Noordwest-Europa. Het begrijpen van culturele verschillen helpt bij het begrijpen van de intrinsieke motivatie en het gedrag van vluchtelingenkinderen.

1.4 Opvang en wonen in gezinnen

In Nederland zijn verschillende soorten opvang in gezinnen mogelijk, namelijk opvang in het (gezins) netwerk van het kind en opvang binnen gezinnen die nog niet bekend zijn bij het kind.

Opgroeien binnen hun eigen netwerk

Opgroeien binnen het eigen (familie)netwerk heeft, naast de voordelen van het leven binnen je eigen cultuur, de extra voordelen van een gedeelde familie- en migratiegeschiedenis plus bestaande, vaak affectieve, relaties. De geuren, het eten, het dialect dat gesproken wordt; herkenbare stressbuffers overlappen hier vaak meer dan in een voor het kind onbekende etnische familie. Sommige kinderen hebben mogelijk familieleden in het land van bestemming bij wie ze kunnen wonen. Anderen kunnen worden vergezeld door mensen die geen familieleden zijn, maar ook geschikt kunnen zijn als netwerkgezin. In deze gevallen moeten professionals de relatie tussen het kind en het familielid of de begeleider evalueren, en het vermogen van die persoon om voor de behoeften van het kind te zorgen.

Opgroeien in een onbekend pool-gezin

Als niet-begeleide kinderen geen eigen (familie)netwerk hebben met wie ze kunnen samenwonen, kan opvang in gezinnen die het kind niet kent ook een veilige plek bieden. Sommige niet-begeleide kinderen gaan er niet mee akkoord om in een gezin te worden geplaatst, bijvoorbeeld omdat ze al gewend zijn om een zelfstandig leven te leiden en voor zichzelf te zorgen. Afhankelijk van de leeftijd, het vermogen van het kind om semi-onafhankelijk voor zichzelf te zorgen, en na een gesprek met het kind over de redenen en de opties, kan opvang in een gezin niet de beste optie zijn. Deze kinderen kunnen baat hebben bij opvang in kleinschalige opvangvoorzieningen of bij het zelfstandig wonen in plaats van opvang binnen een gezin.

1.5 Kleine wooneenheden

Kleine wooneenheden zijn vormen van kleinschalige opvang voor kinderen van 15-18 jaar. Idealiter worden jongere kinderen die nog niet voldoende zelfstandig zijn in opvanggezinnen geplaatst. Normaal gesproken is een KWE opgezet in een gewoon gezinshuis of appartement en bestaat de groep uit 3-6 kinderen. Hierdoor ontstaat er een rustige leefomgeving voor de kinderen, waardoor ze in harmonie kunnen samenleven. Daarnaast is het voor het bieden van adequate begeleiding ook van belang om de groepsgrootte te beperken. De kinderen worden begeleid door een team van professionals. Op de KWE van de NEO in Nederland werken coach, gastvrouw, huismeester en cultureel bemiddelaar samen in de begeleiding aan het kind. De coach is verantwoordelijk voor de dagelijkse begeleiding en biedt psychosociale ondersteuning. Op bepaalde tijden zal er dagelijks een coach aanwezig zijn op de KWE, zeker wanneer de jongeren ook thuis zijn. De gastvrouw is een heeft geen pedagogische achtergrond, maar maakt vanuit een meer natuurlijke manier contact met de jongeren. Zij ondersteunt de jongeren bij het doen van zijn klusjes en biedt warmte zoals een ouder dat zou doen. De huismeester voert de kleine reparaties en het technisch onderhoud van de woning uit. De intercultureel bemiddelaar is ondersteunend in het oplossen van 'misverstanden' tussen jongeren of 'misvattingen' tussen een jongere en een professional door aan beide partijen uit te leggen wat de ander bedoelt. Ook bij de voorlichting aan jongeren over de (regionale) samenleving, onderwijs, gezondheidszorg en integratie in het algemeen heeft de culturele bemiddelaar een belangrijke rol.

Werken op de KWE in Griekenland

Mentoren werken in de KWE-appartementen, meestal in nachtdiensten, in het kader van het bieden van veiligheid aan de minderjarige. Ze bieden praktische ondersteuning, voorzien in de dagelijkse behoeften, begeleiden jongeren naar medische afspraken wanneer dat nodig is en grijpen in bij praktische problemen die zich voordoen.

Maatschappelijk werkers van het kantoor van METAdrasi komen ook op de KWE-appartementen om met jongeren te praten, de zaken van de minderjarige op te volgen en het up-to-date houden van de dossiers van de minderjarigen (inclusief medische rapporten, en individuele caseplan, in samenwerking met de voogd), begeleiden de minderjarigen naar diensten en schrijven doorverwijzingen wanneer dat nodig is.

Een **psycholoog** en een **advocaat** maken ook deel uit van het KWE-team, om de minderjarigen psychologische ondersteuning of juridisch advies te bieden. Jongeren hebben de gelegenheid om een uur per week naar de psycholoog of de advocaat te gaan. Wanneer de situatie daarom vraagt kan dit ook vaker.

Voogden/ gemachtigde vertegenwoordigers van niet-begeleide minderjarigen zijn niet lid van het KWE-team, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor de juridische procedures van de minderjarigen, maar werken nauw samen met het KWE-team. Zij worden benoemd door het Openbaar Ministerie. Voogden bezoeken de kinderen regelmatig, de frequentie hangt af van de mate van kwetsbaarheid van minderjarige en zijn / haar huidige behoeften. Voogden zijn ook verantwoordelijk voor het houden van toezicht op de schoolgang en de algemene vooruitgang in het leven van de minderjarigen.

Module 2

Landen en wennen

2.1 Onzekerheid en de behoefte om zich veilig te voelen

Bij de start, in fase één, ligt de nadruk op het leggen van contact en het leren kennen van het kind en zijn familie (inclusief het gezin in het land van herkomst) en, indien nodig, het oplossen van gezondheidsproblemen. Het is belangrijk dat het kind zich veilig kan voelen.

2.2 Maak kennis met Amir

Amir is een 16,5-jarige jongen uit een Afrikaans conflictland. Hij is de oudste zoon van een gezin van vijf kinderen. Hij komt uit een liefdevol gezin. Hij heeft een oudere zus, twee jongere broers en een babyzusje. Zijn moeder lijdt aan een chronische ziekte. Het gezin komt uit een middelgrote stad op het platteland. Amir ging tot zijn 11e naar school, daarna hielp hij zijn vader met zijn werk op het land. Vanwege interne conflicten, armoede en angst voor de toekomst ontvluchtte Amir het land.

2.3 Zich veilig voelen: behoeften van het kind

Kind factoren in het algemeen

Factoren met betrekking tot het kind waarmee rekening moet worden gehouden zijn: cognitieve ontwikkeling, coping gedrag, psychologische en emotionele ontwikkeling, sociale ontwikkeling, fysieke ontwikkeling en gezondheid, (leeftijdsadequaat autonomie, gedrag, motivatie, eerdere ervaringen met opvangplaatsingen, de verwachtingen van het kind en speciale behoeften.

Wat betreft leeftijdsgeschiktheid is het goed om te beseffen dat de leeftijden van niet-begeleide kinderen niet altijd correct zijn. Ze weten soms gewoon hun eigen leeftijd niet of krijgen van vluchtgidsen of mensenhandelaren te horen dat het geven van een andere leeftijd in hun voordeel zal zijn, jonger of ouder.

Situationele factoren zijn bijvoorbeeld de mogelijkheid op een verblijfsvergunning, lange termijnvooruitzichten op plaatsing (met betrekking tot gezinshereniging), eerdere plaatsingen, de rol van de afwezige ouders of familie, broers en zussen die in gezinszorg moeten worden geplaatst en ongepast seksueel gedrag dat door het kind wordt vertoond.

Belangrijke aandachtspunten in de eerste fase van de opvang van niet-begeleide kinderen zijn:

1. De eerste fase van de opvang richt zich op het bieden van rust en veiligheid.
2. De basisbehoeften van het kind worden voorzien: onderdak, voldoende voedsel, fysieke veiligheid en contact met familie.

-
3. Het contact met het kind is gebaseerd op het tonen van interesse en betrouwbaar zijn.
 4. Het wantrouwen, de geheimen en de onwil van het kind om over dingen te praten wordt gerespecteerd.
 5. De mate van onafhankelijkheid van het kind wordt gerespecteerd.
 6. Er wordt gestreefd naar continuïteit in begeleiding door vaste mentoren/voogden en de opvangvoorziening.
 7. Er is aandacht voor het bieden van een geschikte en bij voorkeur nuttige dagbesteding
 8. Er is positieve steun voor de geloofservaring en expressie van religie door het kind.

Kortom: het zich veilig en welkom voelen, voldoende en bekend eten hebben, zekerheid over de woonplaats, het ervaren van interesse en ondersteuning, veelvuldig contact met familie en begrip van de procedures waar ze mee te maken krijgen zijn allemaal factoren die bijdragen aan een basaal gevoel van veiligheid. Zich veilig voelen helpt kinderen om te ontspannen en te herstellen van de stress en traumatische gebeurtenissen, waardoor ze beter in staat zijn om de kansen te verkennen in de samenleving waarin ze zich nu bevinden. Een samenleving waarin ze geconfronteerd worden met een totaal andere cultuur en met ingewikkelde bureaucratische procedures en nieuwe risico's en verleidingen. De juiste ondersteuning en juiste informatievoorziening kan voor hen van grote hulp zijn en de risico's verminderen.

Voedsel

Het belang van eten, de beschikking hebben over voldoende en bekend eten en de emotionele en sociale functie van eten, wordt vaak onderschat bij de opvang van vluchtelingenkinderen. Dit heeft enerzijds te maken met onbekendheid met de omstandigheden waarin vluchtelingenkinderen leefden voordat ze in het gastland in de asielopvang kwamen en anderzijds met cultuurverschillen rond eten. De meeste vluchtelingen hebben tijdens de vlucht honger gekend. En voor velen was er in de periode voorafgaand aan de vlucht ook sprake van honger door oorlog en armoede. Vluchtelingenkinderen verwachten, eenmaal in Europa, dat ze in een veilige omgeving zijn waar voldoende voedsel is. Eten is een primaire behoefte, noodzakelijk om te overleven. Iemand die leeft in armoede, oorlog of aan het vluchten is heeft geen zekerheid of er straks te eten zal zijn. Eenmaal in veiligheid (in een in hun ogen rijk en welvarend land) is het vluchtelingenkind, met name in de eerste periode, gefocust op eten en vaak teleurgesteld en gefrustreerd als het aanbod karig is. Kinderen kunnen gaan hamsteren, eten verstoppen en echt gefixeerd zijn op voedsel

Een andere oorzaak voor frustratie rondom eten is dat vluchtelingenkinderen niet gewend zijn aan het soort eten dat in het land van aankomst wordt aangeboden. Deze fixatie op eten neemt vanzelf af als er voldoende eten voorhanden is, hamsteren wordt toegelaten en de inhoud van het menu los wordt gelaten. Na verloop van tijd (van een paar maanden tot een half jaar) hebben kinderen de zekerheid over de beschikbaarheid van eten geïnternaliseerd en is het geen bron van stress meer. In veel culturen is gezamenlijk eten ook het moment om emoties te delen. Gezamenlijk eten – het samen ervaren van de geuren en de smaken – hangt samen met het delen van emoties en affectief samenzijn. Eten is ook de manier om te delen, gastvrij te zijn. Het is goed als in de begeleiding en woonsetting van deze kinderen de mogelijkheden geboden worden om dit te kunnen voortzetten. Wees je er bewust van dat het afwijzen van eetgewoontes van de jongere als zijnde niet gezond een indirecte afwijzing van de jongere en zijn achtergrond is.

De traditionele cultuur in Noordwest-Europa is heel anders. Maaltijden worden op vaste tijden gegeten en het voedsel wordt de rest van de tijd opgeborgen. Gasten worden uitgenodigd bij de mensen thuis en er wordt extra eten voor hen bereid. Als er iets te vieren valt, is er een feestelijke maaltijd met veel lekker eten maar samen eten is traditioneel geen manier om samen te rouwen of verdriet te delen.

Familie

Kinderen zijn gewend dat je geholpen wordt door je familie of de gemeenschap. Het krijgen van hulp is gebaseerd op bestaande, veelal affectieve relaties. Het hebben van contact met familie is enorm belangrijk. Vluchtelingenkinderen komen overwegend uit een grootfamiliecultuur, dus ook al is de familie ver weg, ze dragen deze altijd bij zich. De meeste AMV zijn naar Europa gekomen om de familie te helpen, om bij te dragen aan het welzijn van de familie. Ze voelen zich verantwoordelijk voor de familie en willen daarom slagen in de asielprocedure en de gezinshereniging, en geld verdienen om op te sturen.

Er zijn inmiddels veel toegankelijke manieren om contact te hebben met familie, bijvoorbeeld via een mobiele telefoon of internet. Alleenreizende kinderen gebruiken social media om contact te houden met hun familie, met de achterblijvers, maar ook met familieleden die ze onderweg zijn kwijtgeraakt, of die op een ander moment zijn gevlucht en een andere route hebben gevolgd. Deze familieleden kunnen er slecht aan toe zijn of in erbarmelijke omstandigheden verkeren. "En," zoals een voormalige vluchteling zei, "als je eenmaal bent gevlucht, is de enige plek waar je je familie kunt ontmoeten in de onlinewereld." Alleenreizende kinderen denken veel aan hun familie, vooral in de beginfase. Dit komt tot uiting in hun voortdurende gebruik van internet of hun telefoon. Professionals begrijpen dit niet altijd en het kan tot ruzie leiden. Zo kregen twee broers te horen dat ze respectloos waren, omdat ze aan de telefoon waren met hun vader in Israël die hen tijdens het eten belde. Ze moesten hun vader vragen om hen later te bellen. De jongens voelden zich in deze situatie erg onbegrepen. Ze maakten zich grote zorgen om hun vader; ze wisten niet precies wat er aan de hand was, maar ze wisten wel dat hij in de problemen zat en geld nodig had. Soms bevinden de ouders van het kind zich in zo'n moeilijke situatie dat er geen contact tussen hen en hun kind is. Dit is vaak erg stressvol voor de kinderen.

Contact

Het is al eerder gezegd: niet-begeleide kinderen zijn meestal onbekend met het concept van een professional die zorg en ondersteuning biedt. Ze zijn gewend om hulp te krijgen van hun familie of de gemeenschap, mensen die ze al kennen. Over het algemeen hebben niet-begeleide kinderen de behoefte dat het contact dat ze hebben met bijvoorbeeld personeel van de opvanglocatie waar ze verblijven, ontstaat omdat de persoon geïnteresseerd in hen is en zich zorgen over hen maakt, en dat ze dit niet alleen doen als onderdeel van hun werk. De kinderen zeggen dat het belangrijk is dat een voogd of mentor er is "wanneer ze die echt nodig hebben," zoals tijdens een afspraak met de immigratiedienst of een advocaat, een afspraak in verband met gezondheidsproblemen of een telefoongesprek met hun familie. Mentoren of verzorgers moeten hier soms aan wennen. Ze hebben vooral geleerd om te reageren op momenten die moeilijk of problematisch zijn, niet ook in goede tijden.

Gedrag gezien vanuit een intercultureel en trauma-geïnformeerd perspectief

Hyperarousal komt voor bij veel niet-begeleide kinderen, vooral tijdens hun eerste periode in Europa. Het manifesteert zich in geagiteerd gedrag, veroorzaakt door chronische stress en getriggerd trauma. Uit dit gedrag kan agressie voortkomen, omdat iemand in een staat van hyperarousal reageert op gevaar – of waargenomen gevaar – door te vechten, te vluchten of actief te bevriezen. De vechtreactie kan leiden tot risicovolle en onveilige situaties of tot escalaties, vanwege de reacties die het bij anderen oproept.

Cultuurverschillen spelen een belangrijke rol bij de perceptie en herkenning van agressie. Hofstede et al. (2016), bespreken de dimensies van mannelijkheid en vrouwelijkheid in het licht van de mate waarin traditioneel mannelijke en vrouwelijke eigenschappen worden gewaardeerd in een samenleving. Traditioneel gezien worden mannelijke eigenschappen als assertiviteit, ambitie en wedijver ge-

waardeerd. Gewaardeerde vrouwelijke eigenschappen omvatten bescheidenheid, ondersteuning en solidariteit. Stoer zijn, vechten en agressie zijn mannelijke waarden. Niet-begeleide kinderen komen over het algemeen uit masculiene samenlevingen. Ze hebben geleerd dat vechten en agressie van jongens en mannen wordt gewaardeerd, of op zijn minst geaccepteerd, terwijl dit in veel westerse samenlevingen wordt afgewezen en juist vrouwelijke eigenschappen worden gewaardeerd. Binnen bepaalde maatschappelijke contexten gelden verschillende normen, zoals groepen voetbalsupporters die waarde hechten aan vechten, agressief gedrag en stoer zijn, maar dit soort gedrag wordt in veel westerse samenlevingen over het algemeen afgewezen.

Alleenreizende kinderen hebben vaak veel geweld en onveiligheid ervaren tijdens de vlucht, en vaak daarvoor. Dit kan ook meespelen in hun gedrag. Goed kunnen vechten en agressie kunnen een doel dienen, je helpen te overleven en vrouwelijke familieleden te beschermen. Het kan dus heel nuttig en gepast gedrag zijn in bedreigende situaties.

Tijdens de reis, en hun eerste verblijf in de asielopvang, ervaren alleenreizende kinderen vaak veel onzekerheid. Hoewel veel landen proberen het aantal keren dat kinderen tussen centra worden verplaatst tot een minimum te beperken, komen deze overdrachten nog steeds vaak voor. Hierdoor ontbreekt het vaak aan stabiliteit in de eerste periode na hun aankomst en tijdens de rest van hun verblijf. In veel gevallen zijn ze nog 'op de vlucht', in 'vluchtmodus'. Ze willen verder reizen en hebben geen vertrouwen in hun mentoren. De toekomst is vol onzekerheid – zal de doorreis voor hen goed uitpakken, of de asielprocedure en gezinshereniging? Jongeren kunnen door de stress die dit oplevert en trauma agressie vertonen naar andere vluchtelingen en hun mentoren. Dit is vooral het geval in een opvangomgeving waar problemen die te maken hebben met controle de boventoon voeren, en waar weinig ruimte is voor menselijk contact en oprechte interesse, zoals bij grootschalige opvang. Agressie zie je daardoor minder bij kleinschalige opvang en in gezinnen. In Denemarken is het opleiden van opvangpersoneel in de-escalierend werken waardevol gebleken om conflicten te voorkomen.

Het is begrijpelijk dat agressief gedrag en escalaties in de opvang leiden tot de behoefte om de situaties onder controle te houden. De gebruikelijke aanpak is het inzetten van corrigerende maatregelen. Dit zijn straffen zoals het intrekken van privileges en soms een time-out of tijdelijke overplaatsing. Deze aanpak, het corrigeren van ongewenst gedrag (en het belonen van gewenst gedrag) is een methode die tegenwoordig veel wordt gebruikt in westerse jeugdzorg- en opvoedingsprogramma's. Voorbeelden zijn enerzijds beloningssystemen met stickers en anderzijds plaatsen voor time-outs en afkoeling van boosheid, of het consequent negeren van ongewenst gedrag. De strategie is gebaseerd op de principes van operante conditionering, onderdeel van een leertheorie gebaseerd op behaviorisme. Uitgangspunt is dat al het gedrag wordt aangeleerd (geconditioneerd) in interactie met de omgeving.

Er dient rekening te worden gehouden met het feit dat niet-begeleide kinderen vaak niet begrijpen wat voor soort straffen in de westerse samenleving gehanteerd worden, zoals het innemen van privileges, het geven van een time-out of het moeten maken van excuses. In de culturen waar de meeste niet-begeleide kinderen vandaan komen gelden andere principes voor opvoeden en gedragsbeïnvloeding. In die samenlevingen wordt ongewenst gedrag bestraft, en hoe meer het gedrag de familie-eer aantast, hoe zwaarder de straf. Ook kan gedrag dat geen invloed heeft op de familie-eer ongestraft blijven. Gewenst gedrag wordt genegeerd omdat dat is wat er verwacht wordt. Een jongere weet dus dat hij zich goed gedraagt als hij niet gestraft wordt. Dit is anders in de westerse opvoeding, waar gewenst gedrag wordt gestimuleerd volgens de principes van operante conditionering.

De ervaring leert dat het herkennen van de oorzaak van het 'ongepaste' gedrag van een niet-begeleid kind waardevol kan zijn. Gaat het om gedrag dat voortkomt uit getriggerd trauma en/of een hoog stressniveau, misschien hyperarousal, of is het vooral aangeleerd overlevingsgedrag door onzekerheid of om iets voor elkaar te krijgen? Met andere woorden, waar komt het gedrag vandaan?

Als het gedrag voortkomt uit hyperarousal of traumatriggers, heeft het weinig zin om een straf op te leggen. Het gedrag komt immers voort uit een reflex. Het helpen leren begrijpen en erkennen van de intensiteit van de emoties biedt een goede manier om contact te maken met het kind. Van daaruit kan het kind op zoek gaan naar manieren om dit soort uitbarstingen te zien aankomen, bijvoorbeeld door oplopende spanning en triggers te herkennen. Het kind kan dan op een cognitieve manier leren anticiperen op de escalatie door op tijd uit de situatie te stappen. Ontspanningsoefeningen kunnen bijvoorbeeld toenemende spanning verminderen. Hierbij kan het helpend zijn om er samen achter te komen wat hen vroeger hielp ontspannen, of wat hun familie deed als ze gestrest waren. Op deze manier krijgt het kind grip op zijn situatie, een gevoel van controle. Behandeling voor de traumasymptomen is natuurlijk ook belangrijk als ze na verloop van tijd niet afnemen of zelfs erger worden.

Overlevingsgedrag is meestal aangeleerd, om iets te bereiken. Samen met het kind en, indien mogelijk, zijn familie, dient men op zoek te gaan naar corrigerende maatregelen die duidelijk zijn voor het kind en helpen om het ongewenste gedrag te veranderen.

Reflecteren op het 'verkeerde' gedrag om iemand te leren zich anders te gedragen is ook in de westerse cultuur gebruikelijk. Een jongere moet begrijpen waarom het gedrag verkeerd is en zich verontschuldigen. Dit is een interessant en vaak onderschat verschil tussen een 'schuld'-cultuur en een 'schaamtecultuur'.

Ten slotte moeten professionals de tijd nemen om het kind te leren kennen, om te investeren in de relatie. Kennis over het effect van trauma en cultuur is relevant, maar zoals altijd is de juiste reactie op problematisch gedrag afhankelijk van het individuele kind en zijn behoeften.

2.4 Mensenhandel

In de meeste Europese landen mogen asielzoekers niet werken. Kinderen hebben zelfs nog minder rechten of kansen om te werken. Dit, in combinatie met het gebrek aan ouderlijk toezicht, maakt niet-begeleide kinderen bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel. De noodzaak om geld naar hun familie te sturen, een mensensmokkelaar af te betalen, de vlucht van familieleden in het kader van gezinshereniging te betalen of om dakloosheid te overleven, maakt hen gemakkelijke slachtoffers voor uitbuiting.

Mensenhandel en uitbuiting

Mensenhandel is een misdrijf wat uit drie elementen bestaat:

- het gedrag: rekrutering, vervoer, overplaatsing, opvang van mensen;
- het instrument: het gebruik van geweld, dwang, machtsmisbruik, met het geven van geld of gunsten de "toestemming" van het slachtoffer te krijgen;
- het doel: prostitutie en andere vormen van seksuele uitbuiting, dwangarbeid, slavernij, toewijzing en verwijdering van organen.

Elke persoon jonger dan 18 jaar, die wordt gerekruteerd, vervoerd, overgebracht of gehost voor uitbuitingsdoeleinden, in of uit het thuisland van de persoon, zelfs zonder te worden gedwongen, bedrogen of misbruikt, kan worden omschreven als een minderjarige die het slachtoffer is van

De internationale wetgeving beschrijft als ernstige uitbuiting door kinderarbeid:

1. Alle vormen van slavernij en slavenhouderij, zoals het handelen en ruilen van minderjarigen, gedwongen arbeid om zogenaamde schulden in te lossen, dwangarbeid, inclusief gedwongen rekrutering van minderjarigen voor de krijgsmacht.
2. Tewerkstelling, werving en aanbod van minderjarigen voor prostitutie.
3. Tewerkstelling, werving en aanbod van minderjarigen voor illegale activiteiten.
4. Andere vormen van arbeid die door de aard en de omstandigheden waaronder zij zijn uitgevoerd, de gezondheid, veiligheid en moraliteit van de minderjarige in gevaar brengen.

Het maakt niet uit hoe ze het land van bestemming zijn binnengekomen, slachtoffers worden altijd tot afhankelijk gedwongen en uitgebuit door middel van fysiek en psychologisch geweld. Om deze reden wordt het slachtoffer in veel gevallen onderworpen aan dwangarbeid, waarvan de definitie te vinden is op het IAO-verdrag nr. 29 (ca. 29) van 1930.

De Europese Commissie ziet de term uitbuiting als een overkoepelende term die de uitbuiting van mensen omvat door middel van gedwongen prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting, dwangarbeid of het verlenen van diensten, slavernij en soortgelijke praktijken, evenals de verwijdering en verkoop van iemands organen. Mensenhandel en mensensmokkel worden vaak gezien als uitwisselbare termen. Deze misdaden zijn echter zeer verschillend in termen van slachtofferschap en hulp die nodig zou zijn. Mensensmokkel kan worden gedefinieerd als de illegale binnenkomst van een persoon in een land, waarbij de persoon bewust en vrijwillig heeft besloten om de reis te beginnen waarvan de kosten en risico's doorgaans bekend zijn bij de persoon. De smokkelaar is de persoon die hen illegaal vervoert met hun geïnformeerde toestemming. Mensenhandel kan worden gedefinieerd als het rekruteren, vervoeren, overbrengen, herbergen of opvangen van personen door middel van;

- dreiging met of gebruik van geweld
- andere vormen van dwang
- dreiging met ontvoering
- fraude
- misleiding of machtsmisbruik van kwetsbare personen door middel van het geven van geld of gunsten om op die manier controle te krijgen over een persoon met het oog op uitbuiting.

Een minderjarig slachtoffer van mensenhandel is elke persoon jonger dan 18 jaar die wordt gerekruteerd, overgebracht, gedwongen verplaatst of onderdak krijgt met het oog op uitbuiting, zelfs als er geen bewijs is van bedreiging of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, ontvoering, misleiding, fraude of enige andere vorm van misbruik.

Een veel voorkomend misverstand is dat mensenhandel uitsluitend een grensoverschrijdend misdrijf is. Daarom hebben veel professionals de neiging om over het hoofd te zien dat mensenhandel ook binnen de grenzen van een land kan plaatsvinden. Elke actie die wordt uitgevoerd met het doel een andere persoon uit te buiten, door middel van misleiding, dwang of bedreiging, kan als mensenhandel worden beschouwd.

Omdat er zoveel verschillende soorten dwangmiddelen, vormen van uitbuiting en slachtofferachtergronden bestaan, is er geen one-size fits all-aanpak. Sommige slachtoffers zijn naar Europa gelokt met de belofte van vooruitzichten. Bij aankomst komen ze erachter dat het in werkelijkheid om uitbuiting gaat, zoals prostitutie of dwangarbeid. Deze groep heeft vaak minder moeite om zichzelf als slachtoffer te identificeren en is over het algemeen gemakkelijker in het accepteren voor hulp, hoewel dit sterk afhankelijk is van de (waargenomen) invloed van de handelaar op hen (zoals het bedreigen van de familie in het land van herkomst of het gebruik van traditionele spirituele methoden om controle over het slachtoffer uit te oefenen). Andere slachtoffers kunnen een soort persoonlijke band hebben met de handelaar. Gedurende

het hele proces investeren deze mensenhandelaren in het creëren van een afhankelijkheidsrelatie met het slachtoffer, wat zelfidentificatie als slachtoffer belemmert. Dit zie je vaak terug bij seksuele en criminele uitbuiting. Voor de slachtoffers wordt het moeilijk om onderscheid te maken tussen 'gedwongen worden' en 'een vriend helpen' en 'loyaal zijn'. Niet-begeleide kinderen zijn kwetsbaar voor rekrutering met het oog op uitbuiting, zoals het verkopen of verplaatsen van drugs binnen het gastland, omdat ze zich erg eenzaam en geïsoleerd voelen en sommige "oudere leden van de gemeenschap" hen verzorgen door hen het gevoel te geven dat ze erbij horen, dat ze worden begrepen en dat er voor hen wordt gezorgd.

Een voorbeeld: Nazir is een 15-jarige Afghaanse jongen, die lijdt aan ernstige PTSS. Hij worstelt met het behouden van een stabiele thuisomgeving vanwege "uitdagend gedrag", verhuisde verschillende keren van opvang en worstelt op school. In zijn buurt ontmoet hij enkele oudere Afghaanse jongens. Zij houden hem gezelschap, bieden hem eten, drinken en wiet aan en geven hem het gevoel dat hij er weer bij hoort. Ze beginnen hem vervolgens om gunsten te vragen, om een rugzak voor hen in zijn huis te houden, om naar een andere stad te reizen om iets voor hen te brengen, enz. Maatschappelijk werkers merken de aanwezigheid van oudere jongeren op de opvanglocatie op en delen zorgen in hun overdrachten, maar ondernemen geen verdere actie. Nazir blijft zich met deze activiteiten bezighouden en belandt daardoor uiteindelijk in de gevangenis. Nazir ziet dit pas later als uitbuiting, wanneer hij 24 jaar oud is en vecht tegen uitzetting. Een medewerker leest zijn dossier, voert veel gesprekken met hem over de situatie toen en nu en verwijst door naar het verwijzingsmechanisme mensenhandel, dat hem erkent als slachtoffer van mensenhandel.

Wanneer de professionals om hen heen de signalen van mensenhandel en/of mensensmokkel kunnen signaleren, biedt dit handvaten om daarover met de kinderen het gesprek aan te gaan en eventueel in te grijpen. Helaas zijn de signalen zeer divers en overlappen ze met signalen van andere vluchtelingen gerelateerde problemen. Er zijn instrumenten beschikbaar die de signalen die wijzen op mensenhandel bij de slachtoffers ervan hebben verzameld. Het gebruik ervan wordt aanbevolen, maar de lijst van signalen kan niet als uitputtend worden beschouwd. Het meest voorkomend signalen zijn: veel van huis zijn, de telefoon gelijk opnemen (en dan vaak direct vertrekken), laat thuiskomen en er vaak slechtbuitzien, relatief veel nieuwe en dure spullen hebben, prikkelbaar zijn en plotselinge gedragsverschillen.

Als een professional die met AMV werkt, neem je waar:

Dat een amv veel nieuwe spullen heeft (nieuw meubilair, een nieuw tv-toestel, een duur geluidssysteem, telefoon of laptop etc.)

- Veranderingen in het uiterlijk van een minderjarige (dure juwelen of kleding, nieuwe tatoeages, blauwe plekken of enig teken van fysieke mishandeling)
- Achteruitgang in schoolprestaties (een opmerkelijke daling van de cijfers) en/of slechte aanwezigheid (ook al staat de minderjarige op tijd op en verlaat hij de opvanglocatie)
- Teruggetrokkenheid en niet willen deelnemen aan activiteiten (bijvoorbeeld het vermijden van het bijwonen van aangeboden buitenschoolse activiteiten, meestal met het excuus van beperkte vrije tijd, zware schoolbelasting, enz.)
- Plotselinge veranderingen in de persoonlijke hygiëne (vaker en lang douchen, of juist verwaarlozing van persoonlijke sanitaire verzorging)
- Gedragsveranderingen (zich niet aan regels houden of het programma in het algemeen, plotselinge en intense stemmingswisselingen, tekenen van depressie, nachtmerries of intens geseksualiseerd gedrag)

Sommige van beschreven signalen kunnen wijzen op PTSS of een andere psychische aandoening, of het gebruik van verslavende middelen stoffen, zoals drugs. Alle bovenstaande scenario's kunnen echter een signaal zijn dat het niet goed gaat met een kind. Deze veranderingen in het gedrag kunnen

erop duiden dat het kind op verschillende manieren wordt uitgebuit. De minderjarige kan bijvoorbeeld gedwongen worden om te werken, of in de prostitutie terecht zijn gekomen. Soms bevindt het kind zich in de onontkoombare situatie, wanneer het verplicht is om in zware omstandigheden te werken, voor lange uren, om een "schuld" te betalen die het gezin of het kind zelf heeft "gecreëerd" door te migreren. Op het eerste gezicht kan iemand dergelijke signalen bagatelliseren, de situatie "normaliseren" en denken dat dit bij adolescentie hoort (ongehoorzaamheid, seksualisering, vele uren buiten doorbrengen, veranderingen in hygiëneroutines) Echter: "Beter een vals alarm dan geen alarm"! Daarom, als u niet zeker bent over het melden van iets dat u hebt waargenomen, met betrekking tot het gedrag van een minderjarige, is het beter om het te melden!

Voor meer informatie over mensenhandel en uitbuiting van kinderen zie:

London Safeguarding Trafficked Children Toolkit, London safeguarding children board, L
Voor ondon 2011, http://www.harrowlscb.co.uk/wp-content/uploads/2016/10/london_safeguarding_trafficked_children_toolkit_feb_2011.pdf

Toolkit to combat trafficking in persons. Global Programme against Trafficking in Human Beings, United Nations Office on Drugs and Crime, 2008 <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-toolkit-en.pdf>

Development of a child-rights methodology to identify and support child victims of traffic, Italy, Bulgaria, Germany, Romania, AGIS Programme 2005-2007 https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/468_505_en_original.pdf

Protocol for Identification and Assistance to Trafficked Persons and Training Kit, Anti-Slavery International 2005, <https://documentation.lastradainternational.org/lsidocs/16%20Protocol%20for%20Identification%20and%20Training%20Kit.pdf>

Guidelines for the identification of victims of trafficking in human being, Especially for Consular Services and Border Guards, European Commission DG Home Affairs Luxembourg: Publications Office of the European Union 2013 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/guidelines_on_identification_of_victims_1.pdf

Combating the trafficking in children for sexual purposes Questions and Answers, ECPAT 2006 [https://documentation.lastradainternational.org/lsidocs/191%20FAQ%20Child%20Trafficking%20\(ECPAT,%202006\).pdf](https://documentation.lastradainternational.org/lsidocs/191%20FAQ%20Child%20Trafficking%20(ECPAT,%202006).pdf)

The identification of victims of human trafficking in transit and destination countries in Europe A practical guideline for frontline workers, Danish Red Cross https://www.trafficking-response.org/wp-content/uploads/2019/03/The-identification-of-victims-of-human-trafficking-in-transit-and-destination-countries-in-Europe_English.pdf

Uniform Guidelines for the Identification and Referral of Victims of Human Trafficking within the Migrant and Refugee Reception Framework in the OSCE Region, OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings <https://www.osce.org/cthb/413123>

2.5 Zich veilig voelen: taken voor de maatschappelijk werker

Vertrouwen opbouwen

De rollercoaster van gebeurtenissen en de emoties die dit op kan roepen, kunnen het begin van de begeleiding in de beginfase moeilijk maken. Vluchtelingenkinderen moeten eerst ervaren dat de begeleider betrouwbaar en ondersteunend is, volledig achter hen staat en geen dubbele agenda heeft. Dat kost tijd. Respect, openheid en interesse zijn cruciaal bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie. Als maatschappelijk werker die met AMV werkt, moet je kunnen inspelen op wat een jongere op dat moment van je vraagt. Je moet oog hebben voor zowel de sterke als zwakke punten van het kind en je ondersteuning daarop afstemmen. Aan het begin van hun verblijf in de opvang, de KWE of opvanggezin is het voor vluchtelingenkinderen vaak moeilijk te begrijpen dat de maatschappelijk werker die hen begeleidt er is om hen te ondersteunen en te begeleiden. Ze hebben te maken met veel verschillende mensen en professionals. Bovendien kennen ze het vak van hulpverlener meestal niet. In de landen waar AMV vandaan komt, wordt hulp meestal geregeld binnen de familie of gemeenschap, niet door de overheid of door professionals.

Een AMV kan tegen een hulpverlener zeggen: 'Je wordt betaald om me te helpen, dus ik kan je niet vertrouwen. Je doet het voor het geld en niet voor mij.'

Na verloop van tijd verdwijnt het wantrouwen als de kinderen eenmaal de betrokkenheid ervaren van bijvoorbeeld de mentoren. Ze herkennen dat de geboden ondersteuning voortkomt uit deze betrokkenheid. Ze zullen de volwassenen die dan voor hen zorgt vaak een zus, broer, vader of moeder gaan noemen. Dit is een teken van vertrouwen. Aan de andere kant zal een begeleider die te veel wil bepalen voor de kinderen al snel te maken krijgen met weerstand. AMV zijn eraan gewend geraakt om voor zichzelf te zorgen tijdens de vlucht naar Europa en ze voelen zich in zekere zin volwassen en zelfredzaam. Het respecteren van hun onafhankelijkheid en hun keuzevrijheid laten uitoefenen over hun eigen situatie, zal hun veerkracht versterken. De jongere heeft tijd en positieve ervaringen nodig om te zien dat professionele begeleiding betrokkenheid en ondersteuning kan bieden, ook al worden ze ervoor betaald. Wees betrouwbaar in wat je zegt en doet. Laat zien dat je het kind zelf vertrouwt. Een betrouwbare begeleidingsrelatie moet het doel zijn

Als maatschappelijk werker is het begrijpen van niet-begeleide kinderen en hun behoefte aan begeleiding zinvol om hen vanaf het begin goed te kunnen begeleiden en zo hun ontwikkeling naar herstel en onafhankelijkheid te bevorderen. Een cultuur sensitieve houding is nodig om contact te maken met het vluchtelingenkind en zijn familie en om in te kunnen spelen op de behoeften en drijfveren. Het is ook van essentieel belang om ontwikkeling te bevorderen, eventuele ontwikkelingsbedreigingen weg te nemen en waar nodig tot oplossingen te komen.

Veerkracht, agency en autonomie

Zoals eerder gezegd, is veerkracht afhankelijk van verschillende factoren. Agency en autonomie zijn relevante factoren die vluchtelingenkinderen in staat stellen hun veerkracht te vergroten. Autonoom kunnen handelen kan kinderen een gevoel van vertrouwen en trots op hun eigen kunnen geven.

Agency als onderdeel van veerkracht

Agency verwijst naar het vermogen en de kracht van een persoon om te handelen in een veranderende situatie en om kansen in die omgeving te maximaliseren (Carlson et al., 2012, in Van Reisen et

al., 2018). Van Reisen verwijst naar Carlson et al. (2012) in haar onderzoek naar vertrouwen bij niet-begeleide kinderen uit Eritrea. Volgens Van Reisen omvat de capaciteit van het niet-begeleide kind wat betreft agency het vermogen om hun vertrouwen in anderen op te bouwen, inclusief hun voogd, mentor, leeftijdsgenoten en professionals.

Agency bij niet-begeleide kinderen omvat de mogelijkheid om:

- Te handelen in een veranderende of onbekende context, bijvoorbeeld weten hoe te reageren tijdens een interview bij het immigratiekantoor
- Met situaties om te gaan, bijvoorbeeld de reactie van een niet-begeleid kind op zijn voogd en op verschillende sociale normen of regels, waarden, enz.
- Voor hen bekende hulpmiddelen in te zetten, zoals het terugvallen op hun familie en verwantschap
- Een gevoel van welzijn, acceptatie en erkenning te ervaren, bijvoorbeeld door hun stem te laten horen en hun behoeften te uiten
- Te vertrouwen op anderen, bijvoorbeeld leeftijdsgenoten, hun voogd, mentor, professionals (Van Reisen et al., 2018)

Vluchten is een voorbeeld van agency. Het is een kans om keuzevrijheid uit te oefenen en bijvoorbeeld een situatie van onderdrukking en uitbuiting te beïnvloeden (Hajdukowski-Ahmed in Lanslots, 2012). Selectief informatie geven over jezelf kan ook gezien worden als een uiting van agency, een manier om met moeilijkheden om te gaan, om vooruit te kijken en om een zekere mate van controle te behouden wanneer een niet-begeleid kind zijn weg moet vinden in het asiel-, zorg- en onderwijssysteem, zeggen Vervliet en Derluyn in *Trajecten van niet-begeleide minderjarigen* (2013).

Verwachtingen in verband met vlucht en migratie spelen een belangrijke rol in de veerkracht van vluchtelingen. Deze verwachtingen hebben vaak te maken met het motief voor de vlucht, zoals het zoeken van veiligheid, maar kunnen ook veranderen tijdens de migratie. Het onderzoek van Vervliet en Derluyn (2013) naar de verwachtingen, keuzevrijheid en welbevinden bij niet-begeleide kinderen ondersteunt het idee dat familieleden over het algemeen een vrij belangrijke rol spelen in het besluitvormingsproces rondom de migratie, en in de verwachtingen die niet-begeleide kinderen ontwikkelen. Maar het lijkt erop dat jongeren ook hun eigen verwachtingen hebben, los van het gezin, wat de onderzoekers beschouwen als een teken van keuzevrijheid.

Agency omvat ook het vermogen om de samenleving te begrijpen, zegt Arendt (in Van Reisen, 2018). In het begin ervaren niet-begeleide kinderen vaak de samenleving waarin ze nu leven als verwarrend, waardoor ze zich machteloos en onzeker kunnen voelen. De bureaucratie, de verschillende rollen van de verschillende diensten zoals het immigratiekantoor, voogd, mentor, wat wel en niet beïnvloed kan worden – het is allemaal nieuw en onbegrijpelijk voor veel kinderen.

Het is daarom belangrijk om ze zoveel mogelijk duidelijkheid te geven, om een gevoel van keuzevrijheid te bieden. Dat stelt het kind in staat om grip te krijgen op de bureaucratische processen en te begrijpen bij wie het waarvoor terecht kan en wat wel en niet kan worden veranderd. Het blijkt ook een gevoel van keuzevrijheid te geven als ze enige invloed kunnen hebben op hun leefomstandigheden in het AZC. Jongeren vinden het over het algemeen fijn om mee te kunnen beslissen over bijvoorbeeld afspraken over tot hoe laat de keuken gebruikt mag worden, of wat ze gaan eten.

Overleg met en commitment van de afwezige ouders of familie

De mate waarin biologische ouders of belangrijke familieleden voor het kind instemmen met de plaatsing in de KWE of opvanggezin is van invloed op de stabiliteit en duurzaamheid van de plaatsing. Als zij het er niet

mee eens zijn zal hoogstwaarschijnlijk tot loyaliteitsproblemen leiden. En zelfs de geringste negatieve toon in de communicatie tussen biologische ouders of familie en het opvanggezin kan instabiliteit veroorzaken. Indien mogelijk dient de communicatie tussen de voogd/maatschappelijk werker en de biologische ouders of familie plaats te vinden met behulp van een tolk. Het kan ook nuttig zijn om een 'sleutelfiguur' te vragen om de communicatie te ondersteunen en met de biologische familie te praten. Deze 'sleutelfiguur' is lid van een culturele of etnische groep die goed geïntegreerd is in de nieuwe samenleving. Hij of zij kan helpen bij het analyseren van de problemen met betrekking tot cultuurverschillen en kan bemiddelen of adviseren bij conflicterende kwesties. Deze persoon kan ook als cultureel bemiddelaar optreden bij het vinden van de belangrijkste persoon in het gezin die toestemming kan geven, of van wie commitment moet worden verkregen. Dit kan de vader, de moeder of – waarschijnlijker – de grootvader, grootmoeder of zelfs een hoofdman van de stam of een priester zijn.

Als er contact met de ouders tot stand gebracht is, kunnen de professionals die met het kind werken hen, met behulp van een tolk, een realistisch beeld geven van de situatie van het kind en de kansen die ze hebben op bijvoorbeeld gezinshereniging. De familie duidelijk maken dat hun verwachtingen onrealistisch zijn, kan de druk op het kind verminderen of wegnemen. Een 16-jarige jongen uit Syrië zei hoe opgelucht hij was toen zijn voogd zijn vader uitlegde dat het niet de schuld van de jongen was dat de asielprocedure en gezinshereniging zo lang duurde, maar dat de regels waren veranderd en iedereen nu lang moest wachten. Daarvoor had zijn vader de jongen steeds verteld dat hij harder zijn best moest doen of moest klagen om dingen sneller te laten gaan. De vader dacht dat zijn zoon iets verkeerd had gedaan, vooral omdat zijn neef er al lang geleden in was geslaagd zijn familie over te brengen, maar nu begreep hij het. De jongen is sindsdien meer ontspannen en toont nu voor het eerst interesse in school en zijn nieuwe omgeving. Hij is nu duidelijk de beginfase voorbij en voelt dat hij zijn mentor kan vertrouwen.

2.6 Landen en wennen - Vaardigheden en hulpmiddelen

Praten met amv⁴

- Leg het "voor de hand liggende" uit. Zelfs als dingen vanzelfsprekend lijken, hoeft dat niet het geval te zijn voor het kind dat je begeleidt. Als dat wel zo is, zal de jongere het je vertellen. Maar als ze dat niet zo was, zorg je voor veilig leren zonder er om te hoeven vragen. Wat voor sommige jongeren tot schaamte kan leiden.
- Wees geïnteresseerd in andere culturen. Als maatschappelijk werker die amv begeleidt, wordt er niet van je verwacht dat je alles weet over de cultuur van alle jongeren. Door een nieuwsgierige, open houding te hebben en vragen te stellen over hoe dingen in het land van herkomst werkten, of 'wat zou je familie hierover zeggen', laat je zien dat je hun ervaring waardeert en verschillen waardeert, waardoor dialoog mogelijk wordt. Dit stelt je misschien ook in staat om bepaald gedrag beter te begrijpen.
- Vermijd het labelen van (on)gewild gedrag door het argument "Zo doen we het hier, in... (land)". Dit kan leiden tot defensief gedrag en de verkeerde boodschap geven dat er maar één manier is om iets te doen, wat jongeren delegitimeert die zich anders gedragen.
- Probeer bij het voorstellen van activiteiten rekening te houden met culturele aspecten: voorstellen naar het zwembad te gaan tijdens de Ramadan zal bepaalde jongeren uitsluiten. Vraag de jongeren om hun input en betrek ze bij het plannen van activiteiten.
- Vermijd alles uit te leggen via cultuur: geweld is niet cultureel. In de eerste plaats is de jongere een individu en moet hij als zodanig worden behandeld in plaats van hem/haar als vertegenwoordiger van diens cultuur te beschouwen. Hoewel bepaalde gewoonten cultureel verklaard kunnen worden is het belangrijk om te voorkomen dat je in de val trapt van het verwarren van negatief gedrag met culturele aspecten.

- Behandel elke jongere als een individu, onafhankelijk van waar deze vandaan komt. Jongeren zijn gevoelig voor ongelijkheid en ongelijke behandeling. Het is niet eenvoudig om een evenwicht te vinden tussen het herkennen van individuele behoeften en zorgen voor gelijkheid.
- Soms is gewoon luisteren naar hun verhalen, zonder de behoefte te voelen om iets te doen of in te grijpen genoeg.
- Creëer een sfeer waarin respect, openheid en wederzijds leren de standaard zijn.
- Tot slot, wanneer u met amv werkt, moet u leermogelijkheden creëren door vragen te stellen en bepaalde stereotypen te bespreken. Alleen dan kunnen deze zaken worden overwogen en gedeconstrueerd.

Checklist geven van kindvriendelijke informatie⁵

Kindvriendelijke informatie is informatie die is aangepast aan de leeftijd, volwassenheid, taal, geslacht en cultuur van het kind.⁶ Leeftijd, volwassenheid, taalvaardigheden, geslacht en cultuurperspectief krijgen als geheel aandacht door de volgende gouden regels in acht te nemen:

- Pas informatie aan aan de situatie van het kind
- Verstrek Informatie rechtstreeks aan het kind, zoveel mogelijk in zijn of haar eerste taal (moedertaal)
- Gebruik een tolk (zo snel als nodig) nadat u hebt geverifieerd dat de tolk begrijpelijk is voor het kind en het kind kan begrijpen
- Houd er rekening mee dat de omgeving waarin informatie wordt verstrekt van invloed is op de mate waarin deze kindvriendelijk is
- Versterk het kind door informatie te verstrekken die hem/haar kracht en mogelijkheden geeft om coping strategieën te ontwikkelen
- Zorg ervoor dat het kind begrijpt welke informatie vertrouwelijk is en wat u verplicht bent bekend te maken
- Gebruik niet-oordelende woorden
- Gebruik open en niet-invasieve vragen
- Geef het kind alle nodige informatie, ook al is het misschien pas in een later stadium nuttig⁷

Om situaties van onbegrip of onbegrip te voorkomen:

- Vraag het kind niet of hij of zij uw uitleg heeft begrepen⁸
- Vraag het kind uit te leggen wat hij of zij heeft begrepen

Kindvriendelijke informatie is vooral informatie die wordt verstrekt in overeenstemming met de levingswereld van het kind en niet alleen vanuit de doeleinden van de professionals. Dit vereist het aannemen van het perspectief van het kind om te bedenken welke vragen deze zou kunnen hebben (niet-uitputtende lijst):

- > Waar ben ik? Hoelang blijf ik hier? Word ik overgeplaatst? Zo ja, wanneer? Naar waar?
- > Wat zijn de rollen en functies van de professionals met wie ik te maken krijg?
- > Wie zorgt voor mijn asielprocedure? Wanneer krijg ik de beslissing? Van wie krijg ik die? Wat gebeurt er als ik een negatieve beslissing?
- > Laat ik me medisch controleren?
- > Wanneer en waar ga ik naar school?
- > Hoe en waar kan ik mijn spullen veilig bewaren?
- > Hoe kan ik contact onderhouden met mijn dierbaren?
- > Bij wie kan ik terecht als ik iets nodig heb (kleding, toiletartikelen, vervoerbewijzen, eten...)?
- > Mag ik sporten of een andere vrijetijdsbesteding doen? Zo ja, wanneer en onder welke voorwaarden?

-
- > Mag ik alleen weg? Moet ik toestemming vragen? Aan wie?
 - > Hoe kan ik mijn religie beoefenen?
 - > Tot wie kan ik me richten als ik een probleem heb, als ik in gevaar ben, als ik slachtoffer ben van geweld of uitbuiting...?
 - > Bij wie kan ik terecht als ik een klacht wil indienen?

Wanneer je mondelinge informatie verstrekt:

- > Spreek langzaam en articuleer goed
- > Probeer korte zinnen te maken zonder meerdere stellingen
- > Gebruik eenvoudige woorden en vermijd technische of professionele termen (jargon)
- > Geef prioriteit aan zinnen die zo dicht mogelijk bij de gesproken taal liggen⁹
- > Vermijd het herhalen van voornaamwoorden¹⁰
- > Vermijd onderwerp-werkwoordinversies en passieve vormen
- > Gebruik geen gecontracteerde formulieren en gebruik de meest academische grammaticale vormen¹¹
- > Vermijd het gebruik van woorden die meerdere interpretaties kennen zoals “get” in het Engels bijvoorbeeld¹²
- > Probeer je woordenschat aan te passen aan de woordenschat die de kinderen onderling gebruiken¹³
- > Als je ze kent, gebruik dan woorden uit de primaire talen van de kinderen¹⁴
- > Gebruik herformulering om complexe informatie uit te leggen: “als ik zeg ... het betekent...”¹⁵
- > Onderschat de rol van gebaren niet om de toegang tot betekenis te versterken

Om schriftelijke informatie te verstrekken (naast de richtlijnen voor mondelinge informatie):

- > Minimaliseer de lengte van de tekst
- > Bedenk dat de vertaling van een tekst niet voldoende is het begrijpen van de betekenis ervan te garanderen¹⁶

Om schriftelijke informatie te versterken met illustraties:

- > Houd er rekening mee dat illustraties (tekeningen, schema's, pictogrammen...) niet automatisch een beter begrip van de betekenis van schriftelijke informatie garanderen
- > Vermijd iconische, symbolische en metaforische illustraties
- > Geef de voorkeur aan figuratieve en realistische illustraties
- > Gebruik geen illustraties die verwijzen naar “culturele achtergrond of gewoonten” die onbekend zijn voor het kind

Standaard voor de identificatie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en uitbuiting in Italië¹⁷

De volgende best practice beschrijft de standaardprocedure om minderjarigen te identificeren die het slachtoffer zijn van mensenhandel en uitbuiting in Italië. Dit document is opgesteld in het kader van het EU Pathways-project. Het Pathways-project heeft tot doel de kennis en vaardigheden te vergroten van maatschappelijk werkers en kinderbescherming professionals om kinderen en jongeren te ondersteunen die potentieel slachtoffer zijn van mensenhandel. In dit project het Britse Rode Kruis, het Italiaanse Rode Kruis, Save the Children Italië en ECPAT UK samen.

ACTIE 1: IN KAART BRENGEN EN VAN EN TEGEMOET KOMEN AAN PRIMAIRE BEHOEFTE

- **WAT** Het betreft het tegemoetkomen aan dringende primaire behoeften, zoals voedsel, water, hygiëne, schone kleding, rust, dringende medische behandelingen.
- **WANNEER** Dit wordt gedaan zodra een minderjarige in nood aangetroffen wordt
- **HOE** Alvorens een procedure te starten, is het belangrijk om de fysieke en psychologische gezondheid van de minderjarige te beoordelen door middel van interviews en observatie met de steun van cultural mediators, en uiteindelijk door medische en/ of psychologische hulp.
- **WAAR** De evaluatie en bevrediging van primaire behoeften moet worden uitgevoerd tijdens de ontschepingsoperaties en identificatieprocedures, in gemeenschappen, vluchtelingenkampen of doorgangskampen, dag- of drempelcentra en kantoren van de openbare veiligheidsdienst.
- **WIE** Maatschappelijk werkers, juridische adviseurs, wegpolitie-eenheden of werknemers van vluchtelingencentra, openbare veiligheidsdiensten of gerechtelijke autoriteiten die in staat zijn om een minderjarige in nood op te sporen.

ACTIE 2: EVALUATIE VAN HET PROFIEL EN INDICATOREN VAN MENSENHANDEL EN UITBUITING¹⁸

- **WAT** Het is een evaluatie van de bijzonderheden van de minderjarige, zijn/haar geschiedenis, zijn/haar acties, zijn/haar gedrag in relatie tot mogelijke indicatoren en profielen van mensenhandel en ernstige uitbuiting¹⁹
- **WANNEER** De evaluatie van het profiel en indicatoren van mensenhandel en uitbuiting moet worden uitgevoerd zodra een minderjarige die daadwerkelijk of potentieel slachtoffer is van mensenhandel en/of zware uitbuiting tijdens een werkactiviteit, wordt gedetecteerd door de exploitanten van wegpolitie-eenheden of door de openbare veiligheidsdiensten.
- **HOE** De evaluatie van het profiel en indicatoren van mensenhandel en uitbuiting wordt gedaan uitgevoerd door middel van formele en informele gesprekken met de minderjarige in aanwezigheid van een cultural mediator, evenals een gedetailleerde observatie van het gedrag van de minderjarige. Hierbij krijgt het slachtoffer **het voordeel van de twijfel**²⁰ met betrekking tot de kwaliteiten van het slachtoffer, leeftijd, veiligheid, en privacy, evenals zijn/haar samenwerking met de autoriteiten.
- **WAAR** De evaluatie van het profiel en indicatoren van mensenhandel en uitbuiting wordt uitgevoerd op een plaats waar de minderjarige veilig en beschermd is.
- **WIE** De evaluatie van het profiel en indicatoren van mensenhandel en uitbuiting wordt uitgevoerd door medewerkers van de immigratiedienst, vertegenwoordigers van lokale en andere overheidsinstanties, internationale organisaties voor gezondheidszorg, openbare veiligheidsdienst of jeugdrechtsautoriteiten.

Als deze inschatting niet plaatsvindt tijdens de bovengenoemde situaties en als degene die eerst met de minderjarige praat niet de mogelijkheid of de juiste expertise heeft om een eerste beoordeling van de mogelijke mensenhandel indicatoren en -profielen te voltooien, moet diezelfde persoon de relevante autoriteiten bellen.

ACTIE 3: BEOORDELING VAN DE FAMILIE RELATIES

- **WAT** De beoordeling van familierelaties is de vaststelling van een potentiële familierelatie tussen de minderjarige en de volwassenen die hem/haar vergezellen.
- **WANNEER** Een onmiddellijke controle van de aanwezige volwassen vertegenwoordiger van de minderjarige en de aard van hun relatie is noodzakelijk. De controle moet worden uitgevoerd om een snelle beoordeling van de risico's en veiligheid van de minderjarige te geven.
- **HOE** De beoordeling van potentiële familierelaties begint met een inspectie van de beschikbare identiteitsdocumenten; bovendien zullen de minderjarige en de volwassene(n) die hem/haar vergezellen afzonderlijk worden geïnterviewd ondersteund door een cultureel mediator en de informatie die in alle

interviews wordt verstrekt, zal worden vergeleken en onderzocht. In het geval van minderjarigen is het noodzakelijk om aanwezig te zijn tijdens de eerste telefoongesprekken met de familie van de minderjarige in het land van herkomst voor een volledige beoordeling van de risico's en veiligheid.²¹

- **WAAR** De beoordeling van familierelaties moet worden uitgevoerd op een plaats waar de minderjarige veilig en beschermd is.
- **WIE** Bij de beoordeling van familierelaties zijn verschillende actoren betrokken (openbare veiligheidsdienst, Ngo's en internationale organisaties, ambassades of medewerkers van het consulaat). Als u de mogelijkheid wilt verifiëren om de procedure te starten, dient er contact te worden opgenomen met de sociale diensten en met de autoriteiten van het jeugdstrafrecht.

ACTIE 4: LEEFTIJSBEPALING

- **WAT** De leeftijdsbepaling omvat alle procedures en methoden om de leeftijd van een minderjarige te beoordelen.
- **WANNEER** De leeftijdsbeoordeling wordt alleen uitgevoerd in geval van gegronde twijfels²².
- **HOE** De beoordeling wordt eerst uitgevoerd door middel van documenten van het registratiekantoor met medewerking van het consulaat. Als documenten niet beschikbaar of niet gemakkelijk te vinden zijn en de leeftijd van de minderheid niet duidelijk is, kan een sociale en gezondheidsbeoordeling vereist zijn om de leeftijd van de minderjarige te bepalen^{23,24}
- **WIE** Bij twijfel over de leeftijd van de minderheid wordt de leeftijdsbeoordeling uitgevoerd door het Openbaar Ministerie in de Jeugdrechtbank. In overeenstemming met de voogd en op basis van specifieke redenen, kan het openbaar ministerie in de jeugdrechtbank in feite een beoordeling vragen door middel van een sociale en gezondheidscheck, op advies van de openbare veiligheidsdiensten of vertegenwoordigers van immigratiecentra.²⁵

De sociale en gezondheidscheck moet worden uitgevoerd door een multidisciplinair team in een passende omgeving, in aanwezigheid van een cultural mediator en door niet-invasieve methoden te hanteren, met betrekking tot de persoon en zijn/haar vermeende leeftijd.

ACTIE 5: CONTACT MET EN VERWIJZING NAAR DE VOOGD VAN DE MINDERJARIGE

- **WAT**
 - ✓ Als u niet de voogd bent, maar wel bekend bent met de minderjarige, moet u de voogd onmiddellijk waarschuwen over de geconstateerde twijfels of de minderjarige al dan niet het slachtoffer is van mensenhandel.
 - ✓ Als u de voogd bent en de minderjarige heeft u verteld dat hij of zij het slachtoffer is van mensenhandel, of als u dat waarneemt, informeer dan onmiddellijk de sociale diensten of de autoriteiten. Als de jeugdige direct in gevaar is, verwijs dan naar de Openbare Veiligheidsdiensten.
 - ✓ Als u de coördinator bent van de opvanglocatie waar de minderjarige is gevestigd, informeer de voogd dan onmiddellijk over uw twijfels en stel samen een actieplan op.
 - ✓ Als u de coördinator bent van de gemeenschap waar de minderjarige is gevestigd, of een agent van de openbare veiligheidsdiensten die zich bezighoudt met een minderjarige zonder enige vorm van bescherming, informeer dan de relevante autoriteiten over de aanwezigheid van de minderjarige en vraag de relevante jeugdrechtbank om bescherming voor de minderjarige.
- **WANNEER** Het verzoek om bescherming moet zo snel mogelijk worden ingevuld bij de behandeling van een minderjarige zonder voogd.²⁶
- **HOE** Het verzoek om bescherming wordt behandeld door het verzoek naar de lokale jeugdrechtbank te sturen.
- **WIE** Het verzoek om bescherming moet worden ingediend door de wettelijke medewerker van het centrum waar de minderjarige is gevestigd, of het kan worden aangevraagd door de openbare veiligheidsautoriteit.

ACTIE 6: VOORLICHTING²⁷

- **WAT** De minderjarige moet worden geïnformeerd over de risico's van uitbuiting, zijn/haar positie van slachtoffer en hoe beschermd te zullen worden tegen uitbuiting.²⁸
- **WANNEER** Tijdens de ontschepings- en identificatieprocedures, of wanneer de minderjarige wordt overgebracht naar een opvangcentrum of wordt geïdentificeerd in een doorgangskamp, is het mogelijk om over te gaan tot een eerste voorlichting over de risico's van mensenhandel en uitbuiting. Na de voltooiing van een voorlopige identificatie van het slachtoffer kan er meer informatie gegeven worden. Elk geval is anders. Het juiste moment voor het aansnijden van de aanleiding voor de mensenhandel en ernstige uitbuiting van het slachtoffer moet voorzichtig worden gekozen en na een grondige evaluatie van de risico's en een zorgvuldige afweging van de veiligheid van de minderjarige en zijn/haar belang.
- **HOE** De informatie wordt aan de minderjarige verstrekt tijdens een formeel interview en/of gestructureerde activiteit op een rustige plaats en in aanwezigheid van een cultural mediator. De verstrekte informatie moet betrouwbaar, coherent en duidelijk zijn; het mag geen valse verwachtingen wekken en/of de minderjarige verwarren en bang maken.
- **WAAR** een verslag over aan mensenhandel gerelateerde risico's, evenals mogelijke gevolgen van uitbuiting, wordt opgesteld op een veilige en beschermde plaats voor de minderjarige²⁹
- **WIE** De informatie wordt aan de minderjarige verstrekt door bemiddelaars die werkzaam zijn in een immigratiecentrum, juridische adviseurs of voogden, medewerkers van de politie, de openbare veiligheidsdiensten of gerechtelijke autoriteiten of cultural mediators.

ACTIE 7: RISICOBEOORDELING³⁰

- WAT De risicobeoordeling omvat alle activiteiten die nodig zijn om te evalueren:
- ✓ De percepties van de minderjarige in relatie tot zijn/haar eigen veiligheid of de veiligheid van zijn/haar familie.
- ✓ Mogelijke onmiddellijke of toekomstige risico's voor de veiligheid van de minderjarige.
- ✓ Nuttige informatie (waarover de minderjarige mogelijk al beschikt) om weloverwogen beslissingen te nemen voor zijn/haar toekomst.
- ✓ Het bewustzijn van de minderjarige van zijn/haar toekomst.
- WANNEER Er moet een snelle risicobeoordeling worden uitgevoerd zodra het slachtoffer aangetroffen wordt.
- HOE Een plan over de individuele veiligheid van de minderjarige, gebaseerd op de beoordeling van de risico's, diens behoeften en diens belang, wordt opgesteld na de voltooiing van de identificatie van de minderjarige als slachtoffer van mensenhandel
- WIE Het plan van risicobeoordeling wordt uitgevoerd en gecoördineerd door verschillende operatoren: openbare veiligheidsdiensten, gerechtelijke autoriteiten, vertegenwoordigers van lokale en andere overheidsinstanties, immigratiediensten, bemiddelaars, Ngo's en andere internationale organisaties, gezondheidswerkers. Als er onmiddellijk gevaar dreigt, moet een onmiddellijke beoordeling worden gevraagd aan de Openbare Veiligheidsdiensten.
NB De noodzakelijke voorwaarden voor een doeltreffende risicobeoordeling zijn:
- Veilige plek; • Het juiste moment; • Goed voorbereide professionals

ACTIE 8: FORMELE IDENTIFICATIE³¹

- **WAT** Een formele identificatie is een procedure om vast te stellen of een minderjarige al dan niet het slachtoffer is van mensenhandel en uitbuiting.
- **WANNEER** De formele identificatie moet worden uitgevoerd na een voorlopige identificatie van de minderjarige als feitelijk of potentieel slachtoffer en uitbuiting en na een periode van herstel en overweging.

-
- **HOE** De formele identificatie wordt uitgevoerd door middel van een gedetailleerd formeel interview en na de voorlopige identificatie; het is ook zinvol om door te gaan met het verzamelen van indicatoren om de informatie die door het vermeende slachtoffer van mensenhandel wordt verstrekt, te verifiëren.
 - **WAAR** Interviews moeten worden afgenomen via een niet-oordelende benadering op een kindvriendelijke plaats, in een rustige kindvriendelijke omgeving die geschikt is voor de behoeften van de minderjarige. Het verhoor ter identificatie mag niet plaatsvinden op dezelfde plaats waar de minderjarige wordt uitgebuit.
 - **WIE** Het formele interview moet worden afgenomen door professionals die werkzaam zijn in organisaties gespecialiseerd in hulpverlening bij mensenhandel³² (In Italië zijn dit openbare en particuliere sociale autoriteiten die gespecialiseerd zijn in het geven van noodhulp, bijstand en sociale integratie ex artikel 8, wetsbesluit 286/98 van de Italiaanse wetgeving), in overeenstemming met andere professionals.

ACTIE 9: OVERPLAATSING NAAR EEN GESPECIALISEERD VLUCHTELINGENCENTRUM

- **WAT** De overdracht naar een gespecialiseerd vluchtelingencentrum is erop gericht de minderjarige te verplaatsen naar een immigratiecentrum dat gespecialiseerd is in de omgang met minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel³³
- **WANNEER** De overdracht naar een gespecialiseerd vluchtelingencentrum, onder voorbehoud van toestemming van de voogd, moet plaatsvinden nadat de minderjarige als slachtoffer van mensenhandel geïdentificeerd is.
- **HOE** De overdracht naar een gespecialiseerd vluchtelingencentrum na toestemming van de voogd, moet plaatsvinden na een formele identificatie en risicobeoordeling, na het informeren van de minderjarige en het luisteren naar zijn/haar mening, en alleen wanneer de overdracht het beste belang van de minderjarige vertegenwoordigt.
- **WIE** De overdracht naar een gespecialiseerd vluchtelingencentrum moet worden uitgevoerd door de voogd in coördinatie met de sociale diensten en de werknemers van de anti-mensenhandel eenheden.

Module 3

Ontwikkeling en integratie

Ontwikkel een gevoel van verbondenheid en toekomstperspectief

In fase twee van de begeleiding ligt de nadruk op het stimuleren van een gezonde persoonlijke ontwikkeling. Naast het bieden van veiligheid en bescherming zijn het versterken van veerkracht en empowerment belangrijke uitgangspunten in deze fase.

3.1 Stap in de schoenen van...

Amir vervolg

“Ik dacht dat het hier goed zou zijn, weet je, maar dat is het niet. Ze begrijpen ons hier niet. We hebben allemaal meningsverschillen omdat ze ons dwingen om dingen te doen die we niet willen doen. En in de tussentijd regelen ze geen gezinshereniging voor ons en hebben we geen geld of werk. Ik dacht dat het beter zou zijn in Europa, maar dat is het niet. En nu weet ik niet wat ik moet doen. Hoe kan ik hier ooit aan wennen, en van die boosheid afkomen, en hoe kan ik mijn moeder helpen...?”

Amir leert snel de taal van zijn gastland. Hij heeft veel vrienden, meestal andere AMV. Hij wil geld verdienen om naar huis te sturen, maar is gefrustreerd hoe moeilijk het is om op zijn leeftijd een baantje te vinden. Zijn familie zet hem onder druk om geld naar huis te sturen en gezinshereniging aan te vragen. Dit zorgt voor stress, leidt tot concentratieproblemen en Amir vindt het moeilijk om 's nachts te slapen. Bovendien voelt hij zich niet thuis op school, waardoor hij steeds meer lessen mist en spijbelt. Omdat Amir een trotse en zelfredzame jongen is, wil hij geen psychologische hulp. Hij oefent druk uit op zijn begeleider om een baan voor hem te vinden in een kapperszaak (hij wil kapper worden) en om de gezinshereniging voor zijn gezin te regelen.

Mara woont met haar tante en nichtje (12) in een klein dorp. Ze wil uitgaan en logeren bij haar vrienden, maar tante weigert. Ze geeft aan dat ze verantwoordelijk is voor Mara's eer, daarom moet Mara thuisblijven, om 'problemen te voorkomen'. Toch heeft Mara via social media veel contact met jongens. Een van hen oefent druk op haar uit om intieme foto's te uploaden. Mara's tante merkt dat Mara teruggetrokken is en wil niet meer met haar praten. Tegelijkertijd wil school met tante praten om Mara meer ruimte te geven. Mara heeft regelmatig contact met haar moeder. Zij belt Mara elke week, omdat ze wil dat Mara haar best doet op school en verpleegster of arts wordt. Mara's moeder belt elke week om te vragen hoe het op school gaat. Mara voelt zich eenzaam.

3.2 Ontwikkeling: behoeften van het kind

Gevoel van verbondenheid

Voor amv is het gevoel ergens bij te horen en een gevoel van verbondenheid te hebben een belangrijk onderwerp. De jongeren die deelnamen aan de IMPACT-workshops in Italië, Frankrijk, Zweden en Nederland verwoordden de volgende richtlijnen hoe hen begeleiders hen hierbij kunnen ondersteunen:

- Bespreek met de jongere wat ze nodig hebben om zich verbonden te voelen;
- Maak 'echt' contact. Jongeren merken op dat contacten met professionals wat afstandelijk kunnen aanvoelen. Of zoals een van de jongeren het omschreef: *Mijn voogd zet zich in om mij te begeleiden, dat w eet ik. Ik voel alleen de verbinding niet. Hij gedraagt zich meer alsof hij mijn advocaat is, terwijl wat ik het meest nodig heb is een knuffel en iemand die me vraagt: Hoe gaat het met je?'*
- Continuïteit in begeleiding, zo min mogelijk wisselingen;
- Verbonden kunnen blijven met de eigen cultuur, maar ook integreren in het gastland;
- Een eigen veilige plek hebben;
- Kunnen deelnemen aan de maatschappij: Naar school gaan, vrienden maken, sportieve activiteiten etc.

Identiteit

Het ontwikkelen van hun identiteit is een belangrijke taak voor jongeren tijdens de adolescentie. Wat betreft de ontwikkeling van een amv is het goed om in gedachten te houden dat:

- Het is en blijft een persoonlijk proces, pas op voor generalisatie;
- Zorg voor rolmodellen uit hun eigen cultuur en de cultuur van het gastland;
- Zorg ervoor dat de jongeren contact kunnen onderhouden met hun familie, hetzij woonachtig in het land van herkomst, hetzij in een andere lidstaat;
- Biedt jongeren de gelegenheid om zich aan te sluiten bij gemengde peergroups van AMV en Nederlandse jongeren.

Toekomstperspectief

Soms kan het voor jongeren een uitdaging zijn om zich een toekomstperspectief te vormen. Door de stress over het verkrijgen van een verblijfsvergunning of het lange wachten op gezinshereniging kunnen jongeren een gebrek aan perspectief ervaren. Toch is het hebben van een toekomstperspectief een essentieel element en een belangrijke bron van veerkracht. Vooral wanneer toekomstperspectieven onzeker zijn of niet in het gastland zijn, is het belangrijk om het kind ondersteuning te bieden. Dit is geen gemakkelijke taak. Blijf verbonden en probeer samen verschillende scenario's te ontwikkelen, als je voorziet dat de uitkomst van een asielprocedure voor gezinshereniging niet zal zijn waar de jongere op had gehoopt. Let op de kleine dingen die goed gaan, dingen die haalbaar zijn

Verbinden van verleden en toekomst

Er zijn verschillende manieren waarop een begeleider een jongere kan ondersteunen bij het verbinden van verleden en toekomst:

- Vraag de jongeren naar hun dromen en wensen toen ze in hun thuisland woonden;
- Wat waren hun talenten?
- Waar komen ze vandaan?
- Wat voor hen belangrijk is om te behouden en te versterken;

Zorg ervoor dat er geen breuk ontstaat tussen wie de jongere thuis was en wie hij nu is.

We weten dat geestelijke gezondheid vaak een taboeonderwerp is en dat de perceptie van het ver-

band tussen gezondheidsproblemen en hun oorzaken sterk kan verschillen tussen culturen. De gevolgen van traumatische gebeurtenissen overweldigen vaak niet-begeleide kinderen. Ze zijn vaak onbekend met het voorkomen van dergelijke psychische problemen, dus herkennen of begrijpen deze klachten misschien niet zelf, vooral zonder enige ouderlijke begeleiding. Hierdoor kunnen ze zich erg onzeker voelen. Ze kunnen hun klachten of symptomen interpreteren als depersonalisatie, hekserij of een verlies van innerlijke kracht. Stress is iets waar alleenreizende kinderen bekend mee zijn, en de meesten van hen kennen het concept omdat ze vaak ernstige stress ervaren.

De American Psychological Association definieert trauma als "een emotionele reactie op een vreselijke gebeurtenis zoals een ongeluk, verkrachting of natuurramp. Direct na de gebeurtenis zijn shock en ontkenning typerend. Reacties op langere termijn omvatten onvoorspelbare emoties, flashbacks, gespannen relaties en zelfs fysieke symptomen zoals hoofdpijn of misselijkheid. "Het kan ook omschreven worden als een dergelijk hoog niveau van stress wat de persoon tijdelijk verhindert om goed te functioneren. Hoe dan ook, 75% van de mensen slaagt er echter zelf in om te integreren en traumatische gebeurtenissen binnen 2 maanden na de gebeurtenis te overwinnen. Jonge vluchtelingen moeten dus niet worden beschouwd als slachtoffers of "mensen die ziek zijn," maar eerder als overlevenden met oneindige veerkracht.

Uitdagingen met betrekking tot trauma en niet-begeleide kinderen³⁴

Er zijn veel redenen voor jonge vluchtelingen om getraumatiseerd te raken. Onder andere door:

- Verlies van familie, vrienden, huis.
- Oorlog en gevolgen van oorlog.
- Ballingschap, geweld, verkrachting, dramatische ervaringen op hun weg naar Europa.
- Desoriëntatie en verlies van alles wat vertrouwd is (taal, gewoontes, religie, regels etc.).

Helaas stopt trauma niet noodzakelijkerwijs wanneer jonge vluchtelingen een Europa bereiken. Naast uitsluiting, racisme, armoede en marginalisering, worden jonge vluchtelingen vaak geconfronteerd met institutioneel geweld. Daarnaast duurt het wachten voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning lang. Niet-begeleide kinderen die asiel aanvragen, moeten soms lang wachten (tot 24 maanden) om een eerste positieve of negatieve beschikking te krijgen op hun verzoek. Dit zorgt voor veel stress, onzekerheid en angst voor de toekomst. Overplaatsingen van de ene opvang naar de andere weerhoudt jongeren ervan zich volledig te vestigen, te investeren in duurzame relaties en een gevoel van veiligheid te ontwikkelen. Gezinshereniging wordt vaak moeilijk of onmogelijk gemaakt. Veel jongeren kwamen naar Europa met het doel of de hoop hun overgebleven familieleden te zien. Wanneer deze hoop om verschillende redenen onder druk komt te staan, leidt dit tot gevoelens van eenzaamheid, schuldgevoelens en demotivatie om hun integratieproces in Europa voort te zetten. Sommigen spreken zelfs de wens uit om ondanks de oorlog terug te gaan naar hun thuisland.

De leeftijd van niet-begeleide kinderen wordt soms op dubieuze en traumatiserende manieren beoordeeld. Bovendien, krijgen in overeenstemming met het geldende beleid van het gastland, niet alle vluchtelingen toegang tot school en onderwijs. Ook zijn jonge vluchtelingen vaak bang om te sterven in een land ver van huis zonder dat hun familieleden daarvan op de hoogte zijn en zonder de mogelijkheid dat hun lichaam naar huis wordt gestuurd. Dit kan veel onzekerheid en angst veroorzaken. Al deze aspecten dragen bij aan de hertraumatisering in het gastland en verhinderen dat jonge vluchtelingen zich vestigen en integreren.

Wat jongerenwerkers betreft, kunnen zij de volgende uitdagingen tegenkomen:

- Jongerenwerkers zijn niet getraind in trauma en psychische problemen en voelen zich vaak overweldigd door dergelijke situaties, zonder te weten welke eerste acties of stappen moeten worden ondernomen om de jongere te stabiliseren of met wie contact op te nemen voor relevante ondersteuning hierbij.
- De hoge mate van emotionele stress waarmee jongerenwerkers te maken hebben en de complexe taak om deze doelgroep met specifieke behoeften te helpen, kan leiden tot uitputting en zelfs burn-out van jeugdwerkers.
- De rol van jongerenwerkers zou kunnen/moeten zijn om jonge vluchtelingen te helpen zicht te krijgen op hun krachten, deze te herkennen en te transformeren en zich zelfverzekerder te voelen om ze in hun nieuwe samenleving te gebruiken.
- De rol van de jongerenwerkers is niet om zich te focussen op het trauma, maar op de sterke veerkracht van jonge vluchtelingen.
- Deze jongeren zijn het vaakst om steeds hun verhaal te moeten vertellen, en de traumatische aspecten ervan, aan de verschillende professionals en organisaties. Jongerenwerkers moeten daarom niet op zoek gaan naar de traumatische verhalen, maar zich richten op "al het andere wat de persoon tot individu maakt". Zoals Steve de Shazer, de mede-ontwikkelaar van oplossingsgerichte therapie, placht te zeggen: "als je gefascineerd bent door details, lees dan thrillers". Hij zei ook: "praten over problemen creëert problemen; praten over oplossingen leidt tot oplossingen".
- Dit betekent niet dat jongerenwerkers trauma's moeten negeren. Getraumatiseerde jongeren vertonen vaak symptomen van plotselinge angst en flashbacks, plotselinge woede, concentratieproblemen, gebrek aan vertrouwen en moeilijkheden bij het investeren in nieuwe relaties. In deze gevallen moeten jongerenwerkers natuurlijk jonge vluchtelingen doorverwijzen naar professionele hulp.
- Jongerenwerkers zijn geen psychologen of therapeuten, ze dienen daarom te vermijden deze rol aan te nemen; ten eerste om ervoor te zorgen dat jongeren passende begeleiding krijgen en ten tweede om zichzelf te beschermen tegen plaatsvervangend trauma door het aanhoren van vreselijke verhalen. Als jongerenwerkers om wat voor reden dan ook geconfronteerd worden met de ballingschaps- en traumaverhalen van jonge vluchtelingen, het is belangrijk dat ze kunnen debriefen bij collega's of andere specialisten.
- Jongerenwerk kan ondersteunt jongeren in een nieuwe basis leggen voor vertrouwen, "normaliteit" en kansen om zich als jongere te gedragen en met jongere dingen bezig. Jongeren moeten het gevoel hebben dat er niets van hen verwacht wordt, dat ze niet hun verhaal hoeven uit te voeren of te vertellen, maar dat ze op deze "veilige plek" vertrouwen kunnen ontwikkelen met andere jongeren en jongerenwerkers.
- Jongerenwerk kan een plek zijn waar getraumatiseerde jonge vluchtelingen kunnen begrijpen dat hun reacties "normale reacties in een abnormale situatie" zijn. Het kan de moeite waard zijn uit te leggen wat trauma is, namelijk dat het een natuurlijke fysiologische reactie is om

gevaar te lopen, dat het nuttig is voor mensen om deze reactie te hebben, en dat er zijn manieren zijn om rustig te worden en verder te gaan met een normaal leven.

- Jongerenwerk kan een plek zijn om taboes te doorbreken en pijnlijke of gênante onderwerpen te bespreken, zoals religieuze overtuigingen en praktijken, de dood en rituelen rond de dood, angsten en wensen. Het kan jonge vluchtelingen helpen om zich uit te spreken over moeilijke onderwerpen en om met lokale jongeren van gedachten te wisselen over overeenkomsten en verschillen.

Werken met niet-begeleide kinderen draait om het helpen van jongeren om erachter te komen wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en wat hun sterke punten zijn. Het gaat om het erkennen en erkennen van de veerkracht van jonge vluchtelingen. Dit kan worden bereikt door de volgende methoden:

- Focussen op successen uit het verleden. Jonge vluchtelingen hadden een leven voordat ze vluchtelingen werden, dus vraag ze wat ze leuk vonden, wat ze vroeger deden, waar ze goed waren op. Je kunt ze ook vragen hoe ze alles hebben kunnen doorstaan wat ze hebben gedaan om door te kunnen gaan. Deze vraag legt de focus op vaardigheden.
- Beschouw elke jonge vluchteling als individu: ze zijn niet allemaal hetzelfde. Zij functioneren niet op dezelfde manier alleen omdat ze uit dezelfde regio komen of omdat het vluchtelingen zijn. Ze streven niet dezelfde doelen na. Ze dragen niet hetzelfde trauma met zich mee. Geef elke jonge vluchteling de kans om zichzelf te zijn. Er is niet één universele benadering voor iedereen.
- Werken met niet-begeleide kinderen vereist enig cultureel bewustzijn en het vermogen om culturele overtuigingen en gewoonten te respecteren; dit is ook nodig in relatie tot gezondheids- en psychische problemen. In sommige landen hoort hekserij bij hun cultuur en sommige jonge vluchtelingen zullen hun verhalen delen in relatie tot geesten of hekserij. Ook als je als jongerenwerker daarin niet gelooft is het belangrijk om de culturele identiteit van de jongere te respecteren in plaats van hen te overtuigen van het hebben van psychische aandoeningen of het trauma te noemen.
- Maatschappelijk werkers kunnen ruimte bieden voor peer-to-peer leren door jonge vluchtelingen en lokale jongeren samen te brengen.
- Wees niet bang voor emoties en daar ruimte aan te geven. Het is OK voor een jonge persoon om verdriet, woede en angst te voelen. Laat ze weten dat ze deze emoties vrijelijk kunnen uiten en dat je bereid bent om te luisteren als ze dat willen.
- De dood is een belangrijk onderwerp voor jonge vluchtelingen. Velen van hen zijn erg bang voor het verlies van een familielid thuis, of hun eigen dood in een vreemd land ver weg vanuit huis. Het kan nuttig zijn om het onderwerp dood te bespreken en de verschillende manieren waarop daar binnen culturen omgegaan wordt en de praktijken en overtuigingen eromheen.
- Identificeer lokale specialisten /netwerken die indien nodig ondersteuning kunnen bieden. Jij hoeft niet de therapeut te zijn.

Stress

Zoals benoemd hebben vluchtelingenkinderen, zeker de eerste periode na aankomst, te maken met stress rond de procedure, een onzeker toekomstperspectief, ontworteling, gemis van en zorgen over familie. Ook heeft voor velen de situatie voor en tijdens de reis traumatiserend gewerkt. Veel jongeren hebben hierdoor te maken met klachten die een relatie hebben met trauma's en chronische stress.

Stress is de emotionele en fysieke reactie op potentieel gevaarlijke of onduidelijke situaties. Een bepaalde hoeveelheid stress is nodig om goed te kunnen functioneren en in te schatten of een situatie potentieel onveilig is. Wanneer een persoon echter gedurende een langere periode aan veel stress wordt blootgesteld, kan het stresssysteem zo overprikkeld raken dat het onmogelijk wordt om een goede inschatting te maken van wat wel en wat niet gevaarlijk is. Iemand met een overbelast systeem heeft vaak geen goed gevoel meer voor gevaar of onveilige situaties.

Er kan ook een constant gevoel van gevaar zijn, waardoor de persoon zich in een permanente staat van hyperarousal bevindt. De hele tijd is de persoon hyper-alert, waakzaam en geagiteerd en kan gemakkelijk in de vecht- of vluchtmodus gaan. Dit valt samen met een verminderd concentratievermogen en een slecht functionerend geheugen (Struik, 2010). Alleenreizende kinderen kunnen last hebben van een overgevoelig stresssysteem, een klein venster van tolerantie en veel triggers. Als gevolg hiervan gaan ze snel in een staat van hyperarousal of hypo-opwinding, of de periode duurt lang (zie kader). Het gedrag dat hiermee gepaard gaat, komt dus voort uit een instinctieve reactie op de ervaring van daadwerkelijk of waargenomen gevaar. Voor de omgeving lijkt het alsof het kind agressief wordt "uit het niets, zonder aanwijsbare reden".

Psychische problemen gerelateerd aan chronische stress en trauma kunnen een groot effect hebben op hoe kinderen functioneren. Hun cognitieve capaciteit kan afnemen als gevolg van deze problemen en de intensiteit van de emoties bemoeilijkt een adequate emotieregulatie. Kinderen kunnen overweldigd raken door emoties en gedachten en hun ervaringen herbeleven tot een punt waarop hun vermogen om gebeurtenissen te onthouden en op te slaan afneemt (Struik, 2010). Dit verklaart waarom alleenreizende kinderen het moeilijk vinden om zichzelf te motiveren om naar school te gaan, vooral in het begin.

Stress systeem

Het menselijke stresssysteem wordt aangestuurd vanuit het oerbrein dat de onmiddellijke reactie aandrijft als reactie op waargenomen bedreigingen. Neurotransmitters zoals adrenaline en noradrenaline komen vrij, waardoor de hartslag en spierspanning toenemen. Dit is een hyperarousale toestand van het lichaam gericht op het afwenden van onmiddellijk gevaar. Een tweede systeem, de HPA-as, levert 'brandstof' om deze hyperarousale reactie op langere termijn te 'ondersteunen' door het hormoon cortisol te produceren (Stöfsl & Mooren, 2010; Struik, 2010). De mate van stress die kan worden getolereerd, wordt ook wel het window of tolerance genoemd (Ogden & Minton, 2000). Wanneer de stress binnen deze zone blijft, kan een kind (of volwassene) de emoties, lichaamssensaties en gedachten ervaren die gepaard gaan met een stressvolle ervaring zonder het afweersysteem te activeren en de ervaring effectief te verwerken. Dit geldt ook voor traumatische ervaringen.

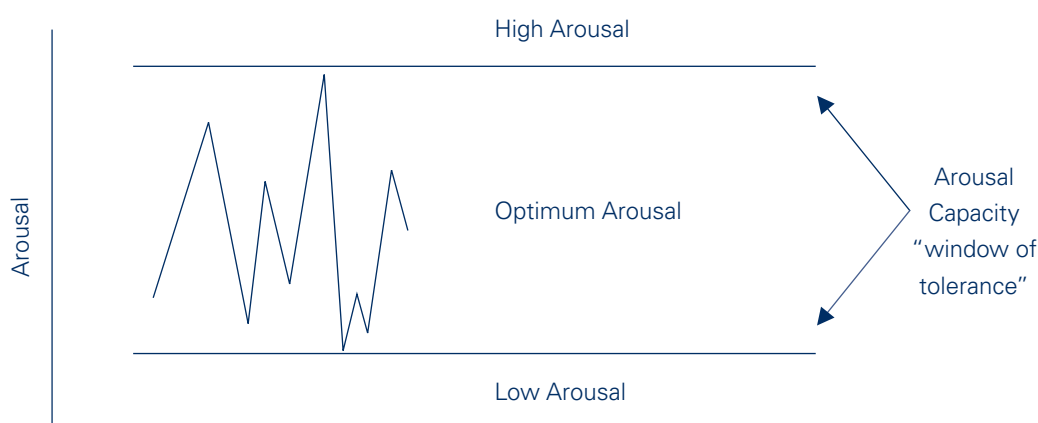
Wanneer het stressniveau niet langer te verdragen is en het stresssysteem te veel gevaar waarneemt, wordt het afweersysteem geactiveerd. Om het gevaar af te wenden, kan het lichaam zichzelf in een staat van verhoogde opwinding (hyperarousal) brengen. In deze toestand is er een onmiddellijke reactie op het dreigende gevaar mogelijk. De hartslag en spierspanning nemen toe, het kind is waakzaam

en alert, de zintuigen worden overgevoelig. Alles is gericht op het dreigende gevaar. De hormonen dopamine en noradrenaline komen vrij. Het is een staat waarin actieve verdediging tegen gevaar ingezet wordt, zoals vechten, vluchten of actief bevriezen.

Als actieve verdediging een obstakel wordt om te overleven en het gevaar niet kan worden afgewend, schakelt het stresssysteem over op passieve verdediging. Het lichaam bereidt zich voor op zeer ernstig letsel, een soort shock, en bespaart zoveel mogelijk energie. Het lichaam komt in een staat van verminderde opwinding (hypo-opwinding). De hersenen verliezen tijdelijk het vermogen om gevaar in te schatten en het vermogen om te denken en problemen op te lossen is uitgeschakeld. Een toestand van hypo-opwinding gaat onder andere gepaard met een langzame hartslag en oppervlakkige langzame ademhaling, verminderde doorbloeding en een lage temperatuur. Een stroom van opiaten komt vrij, verzacht de pijn en creëert een soort kalmte. Passieve overlevingsreacties omvatten onderwerping of bevroering (verlamming).

Dissociatie kan optreden in beide staten van opwinding (Ogden & Minton, 2000; Struik, 2010).

Figuur 1- The Window of Tolerance (Ogden & Minton, 2000)

Psychotrauma

De letterlijke betekenis van trauma is wond. Een wond moet genezen en dat kan enige tijd duren. De meeste mensen kunnen adequaat omgaan met de gevolgen van schokkende gebeurtenissen, maar sommigen ontwikkelen ernstige problemen. De gebeurtenis bepaalt niet de ervaren symptomen. Deze zijn deels het gevolg van bijvoorbeeld eerdere traumatische ervaringen, hoe veerkrachtig iemand is, de sociale steun die hij krijgt en genetische aanleg. Van IJzendoorn, emeritus-hoogleraar gezinspedagogiek aan de Universiteit Leiden, concludeert in zijn boek over het opvoeden van kinderen over de grenzen heen (2008) dat differentiële gevoeligheid voorspelt dat sommige kinderen vatbaarder zijn voor omgevingsinvloeden dan anderen, in positieve of negatieve zin. Uit verschillende onderzoeken van zijn onderzoeksgroep bleek dat met name genen die gerelateerd zijn aan het dopaminesysteem kinderen ontvankelijk maken voor hun omgeving. Bepaalde combinaties van deze genen kunnen voorkomen dat sommige kinderen een posttraumatische stressstoornis ontwikkelen na misbruik of verwaarlozing of externaliserende en naar buiten gerichte gedragsproblemen.

We spreken van posttraumatische psychische problemen als het herstel te lang duurt. De meest voorkomende problemen zijn oncontroleerbare herbeleving, vermijding en verhoogde prikkelbaarheid. Herbelevingen kunnen worden gedefinieerd als zeer oncontroleerbare en terugkerende herinneringen

waarin elementen van het trauma worden gevoeld, geroken, gezien en opnieuw gehoord. Het autonome zenuwstelsel wordt vaak ook geactiveerd. Dit is wat de herbelevingen zo overweldigend en 'echt' maakt, hoewel de traumatische gebeurtenis plaatsvond in het verleden, op een andere plaats, en het werkelijke heden meestal veilig is. Herbelevingen blijven de getraumatiseerde persoon extreem angstig maken omdat ze heel realistisch zijn en meestal geen gevoel voor tijd en context hebben (Jongedijk, 2014). Ze kunnen ook worden geactiveerd. Eén detail van het negatieve geheugen kan het hele netwerk van herinneringen activeren, maar ook het negatieve netwerk van herinneringen uitbreiden (Struik, 2010). Dit kan leiden tot een verergering van de posttraumatische symptomen.

Een natuurlijke reactie op angst is vermijding. De getraumatiseerde persoon vermijdt wat hij vreest. Een belangrijk onderdeel van posttraumatische psychische problemen is de angst om traumatische gebeurtenissen te herinneren (Jongedijk, 2014). Een van de manieren waarop dit zich manifesteert bij niet-begeleide vluchtelingkinderen is dat ze het beantwoorden van goedbedoelde vragen vermijden die professionals uit nieuwsgierigheid stellen. Maar vermijding kan ook een onderdeel zijn van het niet naar bed willen of durven gaan, uit angst om in hun slaap overweldigd te worden door opdringerige dromen van herbelevingen of nachtmerries. Slaapproblemen als gevolg van nachtmerries, of angst ervoor, komen daardoor heel vaak voor bij niet-begeleide kinderen.

Vermijdingsgedrag kan ook het gevolg zijn van schaamte of schuldgevoel. Dit wordt vaak gezien bij ongebeleide vluchtelingkinderen die traumatische ervaringen hebben gehad als slachtoffer of getuige van seksueel geweld. Veel van deze jongens en meisjes praten niet met professionals over hun ervaringen, omdat ze als beschamend worden ervaren. Ze praten er ook onderling niet over, ook al hebben andere kinderen soortgelijke ervaringen. Het risico om hun eer te verliezen hoort daar ook bij. Als hun partner, familie of gemeenschap ontdekt dat de jongen of het meisje is verkracht, bestaat het risico op afwijzing. Hyperarousal kan leiden tot verhoogde spanning, die zich op verschillende manieren kan manifesteren. Het kind kan hypervigilant, angstig of gemakkelijk geagiteerd zijn en moeite hebben met concentreren of slaapproblemen. Deze symptomen kunnen gemakkelijk leiden tot plotselinge uitbarstingen van prikkelbaarheid, woede en agressie, schijnbaar zonder reden. Dit wordt vaak gezien, vooral tijdens de vroege stadia na aankomst, een stressvolle tijd voor hen.

Een andere reactie op psychotrauma is dissociatie. Wanneer dissociatie optreedt, verzwakken de spieren, is de persoon minder benaderbaar en kan er ook een verandering van bewustzijn optreden (Jongedijk, 2014). Dissociatieve symptomen maken deel uit van de traumatische stressreactie en variëren in ernst en duur. Dissociatieve verschijnselen treden op bij elk trauma. Het gaat dan vooral om geheugenverlies en een lichte mate van depersonalisatie. De persoon voelt zich geblokkeerd in het heden omdat gevoelens uit het verleden hem of haar te veel overweldigen (Stöfssel & Mooren, 2010). Dissociatie kan optreden tijdens een traumatische gebeurtenis, maar ook tijdens een herbeleving (Struik, 2010). Een vorm van zelfdissociatie is zelfbeschadiging. Schade aan de huid kan zowel fysieke als emotionele spanning verlichten. Op deze manier kunnen angsten en repetitieve negatieve gedachten minder worden of helemaal verdwijnen (Jongedijk, 2014).

De meeste mensen herstellen vanzelf van een schokkende gebeurtenis. Verschillende studies tonen aan dat slechts 10 procent van de volwassenen die levensbedreigende situaties hebben meegemaakt, stoornissen ontwikkelen zoals depressie, angststoornissen, verslaving of een posttraumatische stressstoornis (PTSS) en professionele hulp nodig hebben.

Andere psychische problemen

Er is een aanzienlijke overlap tussen problemen die verband houden met posttraumatische stress en depressie. Deze psychische klachten worden dan ook vaak samen gezien. Bij vluchtelingen uit zich dit in lethargie, gebrek aan energie en negatieve of zelfs suïcidale gedachten en acties.

Als vluchtelingen suïcidaal worden, heeft dat vaak te maken met het feit dat ze geen perspectief hebben – misschien omdat hun asielaanvraag is afgewezen. Soms nemen vluchtelingen hun toevlucht tot middelenmisbruik: alcohol, softdrugs of andere medicijnen. Dit kan hen helpen om traumatische herinneringen of gevoelens van schaamte te vermijden en om verhoogde prikkelbaarheid te verminderen, al is het maar voor een tijdje. Maar ze lopen tegelijkertijd het risico op verslaving.

Verlies van iets of iemand, en de rouw die daarmee gepaard gaat, is wat we allemaal op een gegeven moment onder ogen moeten zien. Over de hele wereld gaat rouw gepaard met rituelen, de zogenaamde overgangsrituelen. Rituelen worden vooral gekenmerkt door de steun werking die ervan uitgaat aan individuen en de gemeenschap terwijl er grote veranderingen in het leven plaatsvinden. Mensen kunnen zich lange tijd verstoord voelen als rituelen of ceremonies niet of niet op de juiste manier worden uitgevoerd. De meeste vluchtelingen worden geconfronteerd met veel verlies. Ze hebben geliefden, bezittingen en status verloren, evenals symbolische handelingen die hen bekend waren en een context om samen rituelen te beoefenen.

Het verwerken van verlies kan moeilijker zijn als er een gebrek is aan zinvolle culturele, religieuze, sociale of specifieke groepscontext (Smid, 2020). Het kan mensen depressief, boos en angstig maken, wat agressieve gevoelens en gedrag kan vergroten. Wie rouwt, kan gevoelens van somberheid, psychische afwezigheid, opdringerige gedachten, schuldgevoelens, twijfels of hij de regie over zijn leven kan nemen en zelfs hallucinaties ervaren, stelt de Nederlandse psycholoog Van Hest in een artikel over rouw onder vluchtelingen (2012). Hij voegt eraan toe dat ceremonies tijdens de behandeling nuttig kunnen zijn voor het verwerken van verdriet.

3.3 Ontwikkeling: Belangrijke taken voor de professional

Focus op veerkracht en agency

Veerkracht is het vermogen om met een grote inspanning of trauma om te gaan of ervan te herstellen. Het omvat het hebben van een gezonde mentale toestand en normale ontwikkeling in een context die het tegenovergestelde zou kunnen impliceren.

Bronnen van veerkracht zijn:

- Sociale ondersteuning omgeving, verbinding maken met familie
- Verschillende acculturatiestrategieën
- Onderwijs
- Religie
- Vermijding
- Hoop

De begeleiding van AMV heeft tot doel de weerbaarheid te vergroten door risicofactoren te minimaliseren & beschermende factoren versterken.

Agency is het vermogen en de kracht van een persoon om te handelen in een veranderende situatie en om kansen te maximaliseren. Meer informatie over agency is te vinden in 4.2.

Focus op empowerment

Bouw voort op de sterke punten van de niet-begeleide kinderen, onderzoek naar hun wensen en neem ze serieus. Focus op wat er goed gaat (zelfs de eenvoudigste dingen). Wat gaat er beter dan andere dingen? Wat is succesvol? Met elk antwoord dat je krijgt op deze onderwerpen, focus je meer over deze aspecten (bijv. Wat gaat er juist goed op school?). Met jongeren het gesprek voeren over wat goed werkt versterkt positieve netwerken in de hersenen en stelt de jongere in staat om een positiever zelfbeeld te ontwikkelen. In plaats van zich zorgen maken.

3.4 Integratie: behoeften van het kind

School en werk

Om een succesvolle start te maken in het gastland is het voor de jongere van belang dat hij gaat werken aan zijn toekomst. School en werk zijn de belangrijkste hulpmiddelen hiervoor. De meeste vluchtelingen, zowel ouders als kinderen, hechten veel belang aan onderwijs. Onderwijs wordt gezien als een middel naar een betere toekomst. In deze gevallen is de belangrijkste drijfveer voor een goede, continue schoolgang al aanwezig. Lastiger wordt het volhouden om naar school te gaan en het tonen van inzet wanneer onderwijs geen prioriteit heeft voor de jongere. Dit is in de meeste gevallen geen onwil van het kind. Vaak zijn er onderliggende factoren die dit veroorzaken: dingen die samenhangen met de vlucht, de asielprocedure en de afstand tot de familie, of onbekendheid met dergelijke leerstructuren en bijbehorende verwachtingen.

In de eerste fase is idealiter rustig aan gestart met een introductie, wendagen en wat laagdrempelige onderwijsonderdelen. Er wordt dan minder van de jongere verwacht. Dit verandert in (de loop van) de ontwikkelingsfase. De jongere krijgt te maken met normale lesroosters, huiswerk en gebruikelijke beoordelingen van gedrag en aanwezigheid. Vanaf dit moment gaat blijken in hoeverre een jongere klaar is voor deze fulltime dagbesteding; zowel op cognitief, emotioneel als praktisch vlak. Jongeren zijn het niet (meer) gewend om hele dagen naar school te gaan. Sommige jongeren zijn lang onderweg geweest naar Europa en hebben onderweg geen normale dagstructuur gehad. Sommigen komen uit een cultuur waar überhaupt niet 'met de klok' geleefd wordt. Ook zijn stress, angst- en traumaklachten hardnekkige afleiders en hebben veel invloed op het dagelijks functioneren. Het vormt vaak de reden voor slecht slapen, wat het moeilijk maakt om 's ochtends op te staan en zich op school te concentreren.

De meeste vluchtelingen kennen de rol van een leerkracht vanuit hun thuisland. Het contact met leerkrachten is daardoor vaak ongecompliceerd en minder onderhevig aan het probleem met vertrouwen wat ze in contact met andere professionals kunnen hebben. De leerkracht is in de ogen van de jongere geen onderdeel van het 'corrupte, politieke systeem' waar de jongere een slechte ervaring mee heeft en zich zo van afhankelijk voelt. Door het frequente contact met leerkrachten hebben veel vluchtelingenkinderen een positieve en affectieve relatie met hun leerkracht. Veel vluchtelingenkinderen nemen daarom hun leerkracht op school in vertrouwen nemen en bespreken veel met hem. Leerkrachten vormen daardoor een belangrijke informatiebron en maken onderdeel uit van het formele netwerk van de jongere.

In deze fase wordt er van de jongere verwacht dat hij een dag- en nachtritme aanleert dat past bij de schoolgang. Er wordt van de jongere verwacht dat ze zichzelf kunnen wekken en op tijd klaar kunnen maken voor school. Een jongere moet leren structuur aan te brengen in zijn dagbesteding, passend bij zijn ontwikkeling richting volwassenheid. Als dit niet lukt, voert de coach hierover het gesprek met de jongere om te kijken wat hierbij kan ondersteunen. Na de wenperiode wil de jongere waarschijnlijk graag gaan werken als dit mag. De grootste drijfveer hiervoor is dat hij hiermee de achtergebleven familie kan ondersteunen.

Een steunend netwerk opbouwen

In deze fase is er op meerdere manieren aandacht voor de sociale omgeving van de jongere. Dat komt tot uiting in het betrekken van de familie bij de begeleiding en het uitbreiden van het netwerk van de jongere in Nederland. Het is fijn en belangrijk voor een jongere om contact te kunnen hebben met zijn familie, al is het op afstand, als ze dat willen. Sommige kinderen zijn juist hun familie ontvlucht en willen daarom geen contact. Als coach vul je voor een deel de rol van de biologische ouders in, die weliswaar niet fysiek aanwezig zijn, maar wel invloed hebben op de jongere. Hoewel de familie niet dagelijks betrokken is en het contact meer op afstand moet worden vormgegeven, kan een coach de familie wel in begeleidingsgesprekken betrekken. Dit doet hij door te vragen hoe de familie over een bepaald onderwerp denkt. Dit wordt ook wel imaginair betrekken van de familie genoemd.

Het imaginair betrekken van familie:

“Stel dat we je grootvader nu zouden kunnen spreken, wat zou hij je dan adviseren?”

“Hoe zou dit bij jullie thuis worden opgelost?”

“Wat zou de volgende stap moeten zijn volgens je moeder?”

Er worden soms oplossingen aangedragen door het kind en zijn familie die veel beter werken dan oplossingen die door professionals in de opvang worden bedacht. Ook heeft familie een belangrijke rol wanneer de asielaanvraag niet lukt en het kind terug moet keren. De familie kan vaak het beste bedenken wat een reëel perspectief is bij terugkeer.

Wanneer de asielprocedure positief verloopt en er een gezinsherenigingsprocedure wordt gestart is de samenwerking met de gezinsleden van de jongere uiteraard ook heel actueel. Vluchtelingenkinderen en hun ouders hebben vaak een weinig realistisch beeld van de bureaucratische, trage asielprocedure en gezinshereniging. Ze kunnen dan spijt hebben als blijkt dat ze zo lang van elkaar gescheiden moeten blijven. Hierdoor kan de situatie ontstaan dat ouders belastende uitspraken doen naar de jongere. Bijvoorbeeld door te vragen om terug te keren of door mee te delen dat het geld opraakt. Of oorlog steeds dichterbij komt. De coach moet zich bewust zijn van de spanning die het contact met familie ook met zich mee kan brengen. Wat valt op in het gedrag van de jongere na een tussen hem en zijn ouders? En wat spreekt de jongere uit als het gaat om de druk die er van de familie uit gaat, of de verwachtingen waar hij zich mee belast voelt?

Naast het onderhouden van contacten met familie, is het opbouwen van een steunend netwerk een activiteit waar in deze fase aandacht voor is. De jongere gaat, eventueel samen met de coach, zijn netwerk uitbreiden. De coach probeert een beeld te krijgen van de sociale contacten van de jongere en maakt waar mogelijk kennis met belangrijke mensen in het leven van de jongere. De coach zoekt met de jongere aansluiting bij organisaties die hierin kunnen ondersteunen. Wanneer de jongere achttien wordt, vallen de professionele ondersteuners weg. Vrijwilligers en andere informele contacten kunnen deze rol deels overnemen en de jongere wegwijs maken in de nieuwe leefomgeving. Verder maakt de jongere vrienden op school en in de wijk. Toon interesse in de contacten die vrienden heeft en probeer kennis te maken. Stimuleer de jongere ook vrienden en bekenden thuis uit te nodigen, zodat de coach hen leert kennen. Een goed contact met mensen in het netwerk van de jongere kan van pas komen als de jongere extra steun nodig heeft.

Integratie en inclusie

Minderjarige vluchtelingen met een verblijfsvergunning richten zich op integratie. Er moet dus zo snel mogelijk worden gestart met de integratie van een kind tijdens de begeleiding.

Maar het is voor een nieuwkomer niet altijd gemakkelijk om sociaal contact te leggen en te onderhouden met mensen, met name kinderen van hun leeftijd, die in het gastland zijn geboren en getogen. School is normaal gesproken een belangrijke plek om mensen te ontmoeten, maar tijdens hun beginperiode in het gastland gaan jongeren over het algemeen naar speciale scholen die zich richten op het leren van de nieuwe taal. Aangezien lokale kinderen niet naar deze scholen gaan, is dit niet bevorderlijk voor het leren van de taal, noch voor hun integratie.

Naast naar school gaan, bieden werk en sociale activiteiten goede mogelijkheden voor sociale verbinding. Maar in het begin vergt dat niet alleen de nodige middelen, maar ook sociale aanpassing. Meedoen – en voldoen aan de nog onbekende informele regels van bijvoorbeeld een bedrijf of een voetbalclub – vraagt om enige aanpassing en begeleiding. Anders leidt het al snel tot teleurstelling omdat het “gewoon niet lukt”.

Een mentor vertelde over het meenemen van een aantal kinderen naar een voetbalclub om ze daarvoor te stellen. De jongens waren welkom, maar het werd geen succes. Hoewel ze veel voetballen, en heel graag lid wilden worden van een club, hadden de jongens nog nooit in een team op een veld met een scheidsrechter gespeeld. Ze speelden op een heel andere manier en begrepen niet alle regels. Dat maakte hen erg onzeker. Ze wisten ook niet hoe ze zich sociaal moesten gedragen, in de kleedkamer of onder de douche. Ze gingen dus niet meer.

Er zijn enkele goede voorbeelden van sociale omgevingen (bijvoorbeeld burens) waarbij niet-begeleide kinderen betrokken worden bij buurtactiviteiten, zoals barbecues, samen koffiedrinken, sportactiviteiten, klussen. Dat waarden de kinderen enorm. En in sommige landen zijn er buddyprojecten die jonge vluchtelingen in staat stellen om in contact te komen met lokale families en/of leeftijdsgenoten.

De ervaring leert dat kinderen met een verblijfsvergunning, ondanks de aanvankelijke opluchting dat het gelukt is, ook te maken hebben met rouw en verlies. Na vele ontberingen en traumatische ervaringen is de vlucht plotseling tot een einde gekomen. Soms leidt dit tot psychische problemen en ervaart de jongere een leegte. Het was niet altijd hun keuze om in dit nieuwe land te wonen. Hun vlucht was vooral omdat ze weg wilden uit een onveilige situatie, gericht op overleven maar nog niet op een toekomst. Het opbouwen van een leven in een nieuw vreemd land kan erg ingewikkeld, vervreemdend en eenzaam zijn, vooral als dit zonder familie gebeurt. Als het verzoek om gezinshereniging is afgewezen, of het gezin besluit niet te komen of beschikt niet over de middelen – financieel of anderszins – om dit te doen.

Net als andere migranten moeten vluchtelingen zich aanpassen aan hun nieuwe omgeving. Wanneer mensen lange tijd geconfronteerd worden met een andere cultuur, passen ze zich wel aan. De manier waarop ze naar de wereld kijken verandert, en sommige normen en waarden veranderen ook. In het eerder aangehaalde onderzoek van Sleijpen (2017) worden de acculturatiestrategieën van jonge vluchtelingen als een van de bronnen van veerkracht genoemd. Deze strategieën omvatten het verbinden met je eigen culturele achtergrond, evenals het aanpassen aan een nieuwe levensstijl. De jonge vluchtelingen vonden dat aanpassing aan de nieuwe cultuur zonder hun eigen cultuur te vergeten het meest wenselijk was.

Waarom dit belangrijk is, wordt geïllustreerd door het volgende voorbeeld uit Oostenrijk, waar een voormalig AMV uit Afghanistan zijn familie in Iran was gaan bezoeken. Hij was toen 19 jaar oud en was al sinds zijn 15e in Oostenrijk waar hij een verblijfsvergunning had. In Iran schaamde zijn familie zich na de aanvankelijke vreugde van de hereniging na zoveel jaren voor het verwesterde gedrag van de jongen. Daarom namen ze hem niet mee naar bijeenkomsten of feesten. Hij moest dus bijna de hele

tijd thuisblijven. Uit verveling nam hij een taxi om het centrum van Teheran te verkennen. Toen hij uit de taxi stapte, gaf hij de taxichauffeur een fooi, zoals gebruikelijk is in Wenen. De chauffeur was erg in de war omdat er geen traditie is van fooien in Iran, vooral wanneer de persoon die de fooi geeft een jonge Afghaanse Hazara-jongen is.

Integratie

Volgens Berry, professor emeritus van de afdeling Psychologie aan de Queen's University in Kingston, Canada, en een expert op het gebied van acculturatiepsychologie (1990), wordt deze strategie - integratie - over het algemeen gezien als de meest veelbelovende acculturatiestrategie voor het sociale welzijn van een migrant. Berry onderscheidt verschillende migratiestrategieën om zich aan te passen aan een andere cultuur: integratie, assimilatie, segregatie en marginalisering. Integratie betekent in deze context dat je je aanpast aan de nieuwe omgeving, de dominante cultuur, met behoud van je eigen cultuur.

Assimilatie houdt in dat men zich aanpast aan een dominante cultuur, zonder behoud van de eigen cultuur. In segregatie en marginalisering is er geen aanpassing aan de dominante cultuur.

Vandaag de dag wordt integratie vooral gezien als dat de nieuwkomer die zich aanpast, zonder dat dit gepaard gaat met behoud van de eigen cultuur. Zo zijn er verplichte inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers waarin zij de nieuwe taal moeten leren en op de hoogte moeten zijn van de belangrijkste normen en waarden. In verschillende Europese landen is er zelfs enige vijandigheid tegenover de nieuwkomer, de buitenlander. Er wordt segregatie in plaats van integratie aangeboden. De nadruk in Europa verschuift dus steeds meer naar assimilatie, aanpassing aan de dominante cultuur. Behoud van je eigen cultuur wordt niet als positief bestempeld en segregatie en marginalisering worden steeds vaker gezien. De nieuwkomers worden niet opgenomen in de samenleving en wonen vooral in hun eigen gemeenschap. Aan de andere kant is er in de westerse wereld een maatschappelijke trend naar inclusie van nieuwkomers.

Inclusie

Inclusie kan worden omschreven als een samenleving die nieuwkomers opneemt en hun verschillen accepteert, die vervolgens ook zullen veranderen door interactie. Als er sprake is van sociale inclusie, is het niet zozeer de nieuwkomer die acteert, die 'moet' integreren, maar de samenleving, die nieuwkomers meeneemt en het mogelijk maakt voor nieuwkomers om deel te nemen.

Inclusie is nu een veel gebruikt concept om geestelijk en lichamelijk gehandicapten in staat te stellen deel te nemen aan de samenleving. Door ze deel te laten nemen aan de samenleving ontstaat een interactie die voor beide partijen van toegevoegde waarde is. Inclusief onderwijs is onderwijs waarin kinderen met een beperking samen met kinderen zonder beperking in de klas zitten. De interactie tussen de kinderen is verrijkend voor iedereen. Kinderen met een handicap profiteren van deze omgeving in cognitieve en sociale zin, en kinderen zonder handicap leren waarden zoals respect, tolerantie, empathie en verantwoordelijkheid. Ze raken ook vertrouwd met het principe dat niemand wordt uitgesloten. UNICEF stelt dat inclusieve systemen de unieke bijdragen waarderen die studenten van alle achtergronden aan de klas leveren en diverse groepen naast elkaar laten groeien, in het voordeel van iedereen (UNICEF, Nd..).

Een samenleving die nieuwkomers opneemt, biedt een grote kans op positieve integratie. Een goed voorbeeld hiervan is waar jongeren met een verblijfsvergunning de kans krijgen om samen met studenten of jongvolwassenen in een wooncomplex te wonen. Een andere is dat grote bedrijven banen beschikbaar stellen voor jonge vluchtelingen. Deze jongeren spreken de taal nog niet goed genoeg om

volgens de normale procedures te werken, maar ze krijgen wel een kans. Veel sportclubs staan ook open voor nieuwkomers. Dit alles kan de nodige begeleiding vereisen om succesvol te zijn, zoals vermeld, maar dit zijn positieve initiatieven in samenlevingen gericht op de inclusie van nieuwkomers. Ondanks dergelijke positieve ontwikkelingen voor mensen met een vergunning, zijn er ook veel kinderen die geen vergunning krijgen en onder druk komen te staan om terug te keren naar hun land van herkomst.

Vrije tijd

in het land van herkomst. Voor veel jongeren is het kunnen uiten van hun religie erg belangrijk. Religie geeft amv's betekenis, troost en een gevoel van controle in hun nieuwe levensomstandigheden (Ni Raghallaigh, 2011)... Het is daarmee een belangrijk coping mechanisme die jonge vluchtelingen helpt krachtig te blijven en hun steun biedt bij het verwerken van traumatische gebeurtenissen. Met name voor de Eritrese amv's is religie erg belangrijk, het biedt houvast en troost en is een manier om hun emoties te reguleren (Schippers, 2017). Veel jongeren zijn in hun vrije tijd actief bij een religieuze groep zoals een kerk of moskee. De jongeren krijgen hier veel informatie over de maatschappij en samenleving en ze hechten vaak veel waarde aan deze informatie. Ga hierover in gesprek met hen. Probeer niet te sturen naar wat 'waar' of 'niet waar' is of de leidende normen van de cultuur in het land van verblijf, maar probeer zonder je oordeel uit te spreken aan te horen wat de jongere meekrijgt. Door in open gesprek te zijn over dit onderwerp weet je beter wat er speelt bij een jongere en geef je de jongere vertrouwen dat je zijn overtuiging respecteert. Anderzijds kun je signaleren of de jongere extreme ideeën opdoet die mogelijk tot gevaar lijden.

LGBTQI+ kinderen

LGBTQI+ staat voor Lesbisch, Homo, Bi, Transgender, Queer en Intersekse, de + symboliseert andere seksuele/romantische oriëntaties (of het ontbreken daarvan), of andere genderidentiteiten. LGBTQI+ asielzoekers en vluchtelingen zijn een bijzonder kwetsbare groep, die zowel geconfronteerd wordt met homofobie en transfobie in hun thuisland als met racisme in veel LGBTQI+ ontmoetingsruimten. Deze problemen spelen ook bij AMV die in opvangcentra of de KWE wonen, omdat ze hun woonruimte moeten delen met andere jongeren bij wie ze zich misschien niet veilig voelen. Het is nog moeilijker wanneer de KWE zich in kleinere steden of dorpen bevindt, waar geen ontmoetingsruimtes zijn voor LGBTQI +.

Dit zijn allemaal overwegingen om in gedachten te houden wanneer een jongere van wie je vermoedt dat deze LGBTQI+ is naar je toe te komt, omdat ze waarschijnlijk slechte ervaringen met homofobie en /of transfobie hebben gehad en op hun hoede kunnen zijn om zich open te stellen, vooral omdat LGBTQI + meestal nog zwaarder gestigmatiseerd is in hun thuisland dan in Europa.

Het verkrijgen van een verblijfsvergunning – essentieel voor de jongere

De asielprocedure is een bureaucratisch proces. In de meeste landen, vooral de landen aan de Europese grenzen, zijn geen tolken beschikbaar. De procedure is daarom volstrekt ongepast voor een niet-begeleid kind. Bovendien groeide het kind vaak op in een land waar de overheid corrupt en onbetrouwbaar is, dus wantrouwen ze ambtenaren. De ervaring leert dat niet-begeleide vluchtelingenkinderen in eerste instantie geen verschil zien tussen alle ambtenaren waarmee ze te maken krijgen. Ze begrijpen niet wie waarvoor verantwoordelijk is en vertrouwen in principe niemand. Het vertrouwen in anderen wordt ook vaak geschaad door traumatische gebeurtenissen die ze tijdens de oorlog en vlucht meegemaakt hebben.

De asielprocedure wordt als zeer belangrijk gezien en een AMV wil deze zo snel mogelijk afronden. Het wantrouwen en de haast die deze kinderen hebben, kan het geven van adequate ondersteuning soms in de weg staan.

Voor professionals die niet alleen minderjarige vluchtelingkinderen opvangen, is het belangrijk om te weten dat de asielpcedure zelf, maar ook de uitkomsten (mogelijkheid van negatieve beslissing) stressfactoren vormen en onzekerheid en leed veroorzaken bij niet-begeleide kinderen. De asielpcedure is van invloed op elk aspect van hun dagelijks leven. De asielpcedure duurt in sommige landen lang, wat zorgt voor angst en onzekerheid over hun toekomst. Als kinderen een negatieve beslissing krijgen, verliezen ze integratieperspectief omdat de kans groot is dat ze op hun 18e worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Daarom werkt de onzekerheid over de juridische status als een demotiefactor die ervoor zorgt dat kinderen zich terugtrekken. Heel lang wachten op een beslissing kan betekenen dat het kind het gevoel heeft in een spagaat te leven, niet in staat is om verder te gaan en plannen te maken voor zijn leven, en soms kan dit hen ertoe aanzetten zich verder los te maken van begeleiding en in uitbuitende / risicovolle situaties te komen (verder reizen binnen Europa, onderduiken).

Verder worden vluchtelingen vaak door reisbureaus, medevluchtelingen, familie of via sociale media geïnstrueerd over wat ze wel en niet moeten zeggen tijdens de asielaanvraagprocedure. Helaas is deze informatie niet altijd correct. Het echte vluchtverhaal wordt dus niet altijd met anderen gedeeld, terwijl deze gebeurtenissen vaak veel schrijnender zijn en meer diepgang hebben en geloofwaardigheid geven aan de asielaanvraag. Vluchtelingen vertellen vaak pas het echte verhaal na het afronden van de asielpcedure, als ze hun hulpverleners zijn gaan vertrouwen.

Een van de belangrijke behoeften van niet-begeleide vluchtelingkinderen is om de procedure te begrijpen. Dit kan door middel van grondige en herhaalde uitleg in hun eigen taal. Het kind moet begrijpen dat procedures moeten worden gevolgd en niet kunnen worden beïnvloed door druk uit te oefenen op mensen of omkoping. De beschikbaarheid van tolken, interculturele bemiddelaars en hulp van landgenoten is van groot belang (En er op die manier voor zorgen dat het advies dat ze krijgen kind specifiek is, omdat het anders nog meer problemen kan veroorzaken)

Een ander probleem voor kinderen vormen de Dublintransfers. Een Dublin-transfer kan veel stress op kinderen leggen. Ze kunnen bijvoorbeeld worden teruggestuurd naar Italië, waar opvang en bescherming vaak slecht geregeld zijn en gezinshereniging lang duurt of niet lukt. Het komt ook voor dat een Dublin-overdrachtsverzoek wordt afgegeven voor een familielid met wie het kind reist. Dit kan tot dilemma's leiden: gaat het kind mee met het familielid als het wordt teruggestuurd of blijft het bij andere familieleden in het land waar het nu verblijft. Hoewel het belang van het kind belangrijk is in de vordering, zorgt een Dublinoverdracht vaak voor veel onzekerheid en stress, vooral omdat de procedure lang duurt.

Hoewel maatschappelijk werkers betrokken bij de begeleiding aan minderjarige vluchtelingen in de meeste landen niet zijn opgeleid om juridisch advies te geven, is het, gezien het belang van het verkrijgen van een verblijfsstatus voor deze kinderen, essentieel dat de maatschappelijk werker betrokken blijft bij dergelijke zaken en ervoor zorgt dat het kind passend juridisch advies krijgt. Als er zorgen zijn over het juridisch advies dat een kind krijgt, moet de maatschappelijk werker samen met de jeugdbeschermer overwegen om andere organisaties, zoals ngo's gespecialiseerd in asielzoekende kinderen, te raadplegen voor verdere ondersteuning en belangenbehartiging met betrekking tot hun procedure. Bovendien kunnen de maatschappelijk werkers mogelijk nuttig bewijs aanleveren voor de asielpcedure van het kind. Men dient ze zich altijd af te blijven vragen of er iets is wat ze kunnen doen ter ondersteuning, bijvoorbeeld het bijwonen van rechtszittingen, het delen van verslagen die de behoeften en kwetsbaarheden van het kind benadrukken of het schrijven van een ondersteunende brief.

3.5 Integratie: taken voor de professional

Praktische ondersteuning school en werk

- *Opbouwen gezond dagritme:* Als coach kun je de jongere ondersteunen. Vraag naar de structuur die hij nu in het dagelijks leven heeft en kijk welke krachten en belemmeringen er zijn. Zoek middelen die de jongere kunnen helpen zelf op tijd naar bed te gaan en op te staan en licht deze toe tijdens het gesprek.
- *School:* Hoewel de jongere zelf verantwoordelijk is om naar school te gaan, is het belangrijk om contact te onderhouden met school. Stem met de voogd af wie van jullie dit doet. Omdat je als coach dicht bij de jongere staat en hem ziet functioneren in het dagelijks leven is het vaak handig als deze rol bij jou ligt. Onderhoud daarom contact met de mentor op school en voer voortgangsgesprekken.
Zeker wanneer er sprake is van een moeizame schoolgang is dit belangrijk.
- *Zoeken naar werk:* Onderzoek de wens van de pupil (welk type werk, welke tijden, etc.) en kijkt samen naar welk werk er in de omgeving aangeboden wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van onlinevideo's, zodat de jongere kan zien wat het werk inhoudt. Geef uitleg over het werk wat de jongere wil doen. Bespreek of wat de jongere wil ook praktisch haalbaar is: heeft de pupil de juiste competenties om dit type werk te doen? Zo niet, wat is er nodig om deze competenties te halen? Valt het werk te combineren met school? Laat de jongere hiervoor haalbare doelen formuleren. Je kunt vervolgens samen een CV en sollicitatiebrief maken. Oefen met de jongere een sollicitatiegesprek in de vorm van een rollenspel of instructievideo. Informeer in de omgeving of er initiatieven zijn waarbij jongeren of jonge vluchtelingen worden begeleid naar werk, soms is er bij andere organisaties al veel expertise opgebouwd op dit onderwerp. Tot slot geldt dat vaak jongeren via via aan werk komen. Het kan de moeite waard dit bij anderen in zijn netwerk na te vragen.

Praktische ondersteuning invulling vrijetijdsbesteding

- *Lidmaatschap clubs en verenigingen:* Laat een jongere lid worden van een sportclub, muziekvereniging of andere vrijetijdsvereniging, indien mogelijk. Leg aan de jongere uit welke verplichtingen er horen bij het lidmaatschap van een vereniging, zoals bijvoorbeeld deelnemen aan de trainingen en het betalen van contributie. Van de jongere wordt verwacht dat hij leert om zelfstandig deel te nemen aan deze activiteiten zoals trainingen of repetities. Tip: Zoek uit of er misschien fondsen beschikbaar zijn vanuit waar contributie of materiaal kan worden bekostigd om zo de drempel om deel te nemen voor de jongere te verlagen.
- *Lokale initiatieven:* Zijn er in de omgeving initiatieven gericht op vluchtelingen waar de pupil bij kan aansluiten? Vaak zijn er lokale organisaties die op een laagdrempelige manier sportieve, culturele of muzikale bijeenkomsten aanbieden. Leg contact met dergelijke organisaties en bespreek wat jullie voor elkaar kunnen betekenen. Het werkt het best als er één medewerker wordt aangesteld als contactpersoon naar deze organisatie toe zodat ze een vast aanspreekpunt hebben en je een duurzame samenwerking kunt creëren. Voor veel jongeren is het namelijk nog een te grote stap om zich bij een club of organisatie met geen of weinig migranten zich thuis te voelen. Lokale initiatieven die zich op migranten richten bieden op deze manier laagdrempelig vrijetijdsbesteding aanbieden en zo kan de jongeren wennen aan het ondernemen van activiteiten in groepsverband.
- *Religie bespreken:* Ook hiervoor geldt dat het helpend kan zijn om gebruik te maken met een intercultureel mediator en samen met de jongere het gesprek aan te gaan. Deze kan uitleg geven en culturele verschillen duiden. Naarmate het onderling vertrouwen tussen jou en de jongere groter is, kun je ook meer jouw persoonlijke visie hierop uitleggen aan de jongere. Vaak ontstaan er leuke discussies met jongeren als je in gesprek gaat over levensbeschouwelijke onderwerpen.

Praktische richtlijnen wanneer een tiener uit de kast komt:

- Deel wat de jongere je vertelt met niemand, of het nu om andere medewerkers of bewoners gaat, behalve wanneer een jongere je daarom vraagt. Je kunt een jongere vragen of ze het iemand anders hebben verteld, maar zet ze niet onder druk om dat te doen.
- Stel geen persoonlijke of ongepaste vragen over de eerdere relaties, of vraag in het geval van transgender tieners niet of ze een genderbevestigende operatie willen ondergaan.
- Twijfel niet aan dat wat de jongere je vertelt. Zeg ook niet dat het een fase is en dat het voorbij kan gaan. De jongere zou je niet in vertrouwen nemen als deze twijfels had over de ervaren gevoelens.
- Als een jongere dat wil, ga dan op zoek naar lokale LGBTQI + -organisaties, bij voorkeur organisaties die zich richten op jongeren en/of migranten, zodat een jongere met hen in contact kan komen en mensen vindt die vergelijkbare ervaringen delen.
- Bespreek met de jongeren hoe zij zich voelen bij hun huisgenoten, of ze gepest zijn/worden of negatieve opmerkingen krijgen over hun (vermeende) seksuele geaardheid of genderidentiteit. Als dat het geval is, bespreek dan zonder persoonlijke informatie te onthullen die de jongere met je gedeeld heeft, met je collega's hoe jullie deze situatie aanpakken? Kan bv. 'de pester' verhuizen naar een andere KWE-locatie? Ook wanneer een jongere niet gepest wordt, maar zich niet goed voelt op de KWE, is er misschien een andere KWE-locatie waar een andere bewoner ook LGBTQI + is en waar de jongere naartoe overgeplaatst kan worden

Praktische begeleiding bij het opbouwen van een netwerk

- *Familie betrekken bij de begeleiding:* Contact onderhouden met familie in het land van herkomst is zinvol. Stel de jongere in de gelegenheid om te bellen naar ouders en andere familieleden in het land van herkomst. Bouw waar mogelijk contact met ouders op. Soms spreekt de familie goed Engels, maar anders is het inzetten van een tolk verstandig. Ouders hebben invloed op de jongere en het is goed om hier inzicht in te hebben en dit in te kunnen zetten als het nodig is.
- *Familie in het land van verblijf.* Vaak heeft een jongere familieleden zoals ooms, tantes, broers, zussen die wonen in het land van verblijf. Bespreek met de jongere of er familieleden in Nederland leven. Leg uit dat je graag contact met hen wilt opnemen, omdat ze de jongere kunnen ondersteunen. Het is hierbij van belang dit altijd in afstemming met een jongere te doen en diens wensen te respecteren als je geen toestemming krijgt om contact op te nemen met familie.
- *Steunend informeel netwerk na 18:* Zoals gezegd is het belangrijk om te investeren in een steunend informeel netwerk. Ga hieraan als coach actief op zoek naar initiatieven en mogelijkheden. Denk hierbij bv. aan gastgezinnen en/of taalmaatjes.
- *Zoeken naar werk:* Onderzoek de wens van de pupil (welk type werk, welke tijden, etc.) en kijkt samen naar welk werk er in de omgeving aangeboden wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van onlinevideo's, zodat de jongere kan zien wat het werk inhoudt. Geef uitleg over het werk wat de jongere wil doen. Bespreek of wat de jongere wil ook praktisch haalbaar is: heeft de pupil de juiste competenties om dit type werk te doen? Zo niet, wat is er nodig om deze competenties te halen? Valt het werk te combineren met school? Laat de jongere hiervoor haalbare doelen formuleren. Je kunt vervolgens samen een CV en sollicitatiebrief maken. Oefen met de jongere een sollicitatiegesprek in de vorm van een rollenspel of instructievideo. Informeer in de omgeving of er initiatieven zijn waarbij jongeren of jonge vluchtelingen worden begeleid naar werk, soms is er bij andere organisaties al veel expertise opgebouwd op dit onderwerp. Tot slot geldt dat vaak jongeren via via aan werk komen. Het kan de moeite waard dit bij anderen in zijn netwerk na te vragen.

Andere belangrijke kwesties

- *Begeleidingsplan:* In deze fase wordt het begeleidingsplan geïntroduceerd, in hoofdstuk 6 is hiervan een voorbeeld opgenomen. Hoewel het begeleidingsplan belangrijk is, omdat je daarmee doelgericht
-

met de jongere aan het werk gaat en de voortgang kunt bewaken, is het vaak vooral iets voor de professionals. Voor jongeren is het vaak minder belangrijk, dat geldt ook voor amv. Een jongere zit er vaak niet te wachten. Kijk daarom naar een manier waarop je het samen met de jongere aantrekkelijk kunt maken en vindt een manier die aanspreekt. Wees niet te uitgebreid, zonder dat dit ten koste gaat van de volledigheid.

- Omgaan met geld: Op de KWE beschikken jongeren over hun eigen geld. Het weekgeld voor de boodschappen wordt in deze fase vaak aangevuld door geld wat met werk verdiend wordt. Ondanks dat kan soms lijken alsof sommige jongeren niet met geld om kunnen gaan. Ze vragen bv. om een voorschot, of er verdwijnt eten van andere jongeren. Het is goed om in dit soort situaties onderzoekend te zijn hoe het komt dat een jongere niet met zijn geld lijkt uit te komen. In sommige gevallen moet een jongere nog leren om met geld om te gaan, maar het kan heel goed zijn dat er iets anders aan de hand is. Soms ligt er veel druk op de jongere om de familie te ondersteunen. Ook zijn er situaties bekend in NL waar bleek dat een familielid in het land van herkomst gegijzeld was door mensensmokkelaars en de familie binnen een bepaalde tijd losgeld moest betalen. Gebeurde dit niet, dan zou de gijzelaar gedood worden.

3.6 Professioneel welzijn

Het is van belang de maatschappelijk werker te ondersteunen in zijn werk met AMV, bijvoorbeeld door middel van supervisie om te kunnen reflecteren op eigen (re)acties, gevoelens, het herkennen van valkuilen en daarmee omgaan.

Voor maatschappelijk werkers is het belangrijk om goed voor zichzelf te zorgen in het zorgen voor anderen, om symptomen van compassiemoeheid en burn-out te voorkomen. Compassiemoeheid is de uitputting die een maatschappelijk werker voelt door voortdurend getuige te zijn van het lijden van degenen voor wie we zorgen. Het is een cumulatieve ervaring die na verloop van tijd ook kan leiden tot een burn-out. Het is een combinatie van fysieke, emotionele en spirituele uitputting geassocieerd met de zorg voor patiënten in aanzienlijke emotionele pijn en fysieke nood” (Figley, 1995; Anewalt, 2009). Vooral nu, tijdens de COVID-pandemie, is het vooral belangrijk om je bewust te zijn van de persoonlijke en professionele tekenen die kunnen wijzen op compassiemoeheid en deze te herkennen:

Persoonlijk

- Fysiek: Snelle pols/ademhaling, hoofdpijn, verminderd immuunsysteem, vermoeidheid, pijn.
- Emotioneel: Gevoelens van machteloosheid, gevoelloosheid, onzekerheid, schuld, angst, woede, uitputting, overgevoeligheid, verdriet, hulpeloosheid.
- Gedrag: Prikkelbaarheid, verandering in slaap en eetlust, contact met vrienden en familie uit de weg gaan, ongeduld, nachtmerries, hyperaltheid, humeurig, snel geschrokken of bang.

Beroepsmatig

- Prestaties: Afname van kwaliteit/kwantiteit van het werk, lage motivatie, taakvermijding of overactiviteit, te hard werken, perfectionistische normen stellen, concentratieproblemen vergeetachtigheid.
- Moraal: Afname van vertrouwen, afname van interesse, negatieve houding, apathie, ontevredenheid, demoralisatie, zich ondergewaardeerd en niet gewaardeerd voelen, losgekoppeld, verminderd mededogen.
- Relationeel: Afstandelijk/teruggetrokken van collega's, slechte communicatie, conflict, ongeduld, intolerantie naar anderen, het gevoel de "enige te zijn die het werk kan doen".
- Gedrag: Afspraken missen, telefoontjes vermijden, niet reageren op berichten, overwerk, uitputting, onverantwoordelijkheid, slechte opvolging van acties.

Een beschermende factor bij het voorkomen van compassiemoeheid is het organiseren van peer support van collega's.

Peer support door je collega's heeft ook andere voordelen:

- Verbetering van de kwaliteit van het werk
- Ervaringen delen en van elkaar leren
- De gelijkheid op het werk verbeteren
- Om "burn-out" te voorkomen
- Geïnspireerd en gemotiveerd blijven

Supervisie

Een andere vorm van peer support is het deelnemen aan supervisiesessies: één-op-één sessies tussen professional en zijn/haar professionele senior. Het versterkt de diepgang en kwaliteit van de praktijk. Supervisie is niet (zomaar) deskundig advies. De supervisor staat naast de begeleiders en denkt met hen mee in de casussen. De rol van de supervisor is om professionals te helpen zich bewust te worden van haar of zijn sterke punten en bestaande manieren om met het werk om te gaan en vervolgens de persoon te helpen deze sterke punten uit te bouwen. Bij het identificeren van de vaardigheden, sterke punten en middelen van de medewerker, neemt de supervisor de rol van een nieuwsgierige onderzoeker op zich.

Enkele functies van supervisie

- De verbetering van professionele vaardigheden en het gebruik van werkmethodologie.
- Bieden van reflectie door feedback op inhoud en werkproces.
- De verbetering van morele- en werktevredenheid.
- Verbetering van planvaardigheden en het gebruik van persoonlijke en professionele middelen.
- Het ondersteunt de professional/maatschappelijk werker om de cliënt beter te begrijpen, zich bewuster te worden van de eigen reacties en reacties op de cliënt.

3.7 Ontwikkeling en integratie - Vaardigheden en hulpmiddelen

Zelfredzaamheids vaardigheden AMV

Zelfredzaamheid vaardigheden van AMV	Voorbeelden van vaardigheden
Gezondheid	<ul style="list-style-type: none">- Ga verstandig om met je eigen gezondheid- Zoek op tijd medische hulp- Omgaan met chronische stress of posttraumatische klachten
Zelfverzorging	<ul style="list-style-type: none">- Zorg voor persoonlijke hygiëne en kleding
Wonen en huishouden	<ul style="list-style-type: none">- Houd je huis netjes en schoon- Bereid gezonde maaltijden
Financiën en administratie	<ul style="list-style-type: none">- Administratie op orde hebben, rondkomen met het budget
Sociaal leven	<ul style="list-style-type: none">- Sociaal netwerk opbouwen- Vrienden maken, intieme relaties vormgeven- Deelnemen aan de maatschappij
Asielzoeker zijn	<ul style="list-style-type: none">- Een realistisch toekomstperspectief creëren- Omgaan met familieverwachtingen, omgaan met achtergebleven familie- Een plek verwerven in een vreemde, soms vijandige omgeving- Omgaan met verschillende culturen
School/werk	<ul style="list-style-type: none">- De taal beheersen- School/werk vinden en behouden- Werken aan een realistisch carrièreperspectief in Europa, land van herkomst of elders- Vrije tijd invullen
Omgaan met instanties	<ul style="list-style-type: none">- De asielprocedure doorlopen- Interactie en gebruik van diensten van instellingen en organisaties
Reizen	<ul style="list-style-type: none">- Gebruik maken van openbaar vervoer

Handout Maatschappelijk werkers en trauma

1. Uitdagingen met betrekking tot trauma van jonge vluchtelingen - perspectief en rol van de maatschappelijk werker en/of mentor

- > Redenen om getraumatiseerd te zijn.
 - **verlies** van familie, vrienden, huis;
 - **oorlog** en gevolgen van oorlog;
 - **ballingschap**, geweld, verkrachting, dramatische ervaringen op hun weg naar Europa;
 - **desoriëntatie**, verlies van alles wat vertrouwd was (taal, gewoontes, religie, regels etc.).
- > in het Europese opvangland worden ze geconfronteerd met uitsluiting, racisme, armoede, marginalisering en **institutioneel geweld**.
- > het **zeer lange wachten** op verkrijgen van een verblijfsvergunning zorgt voor veel stress, onzekerheid en angst voor de toekomst.
- > Het **vaak verplaatsen van de ene opvang naar de andere** weerhoudt jongeren ervan zich volledig te vestigen, te investeren in duurzame relaties en een gevoel van veiligheid te ontwikkelen.
- > wanneer de **hoop op gezinshereniging** om verschillende redenen vermindert, lijden jongeren aan eenzaamheid, schuldgevoelens en demotivatie.
- > de **leeftijd** van jonge vluchtelingen wordt soms op dubieuze en traumatiserende wijzen beoordeeld.
- > jonge vluchtelingen zijn **bang om te sterven** in een land ver van huis zonder dat hun familieleden daarvan op de hoogte zijn en zonder de mogelijkheid dat hun lichaam terug naar huis wordt gestuurd. Dit kan veel angst en angst veroorzaken.

2. Wat kan de maatschappelijk werk/mentor doen?

- Jonge vluchtelingen helpen **contact te maken met hun hulpbronnen**, hen leren deze te herkennen, te transformeren en zich zelfverzekerder te voelen om ze in hun nieuwe samenleving te gebruiken.
- **Richt je** niet op het trauma, maar op de veerkracht van jonge vluchtelingen.
- **Focus op alles wat deze persoon maakt tot de persoon die hij is**. Cultiveer een oplossingsgerichte houding: "praten over problemen creëert problemen; oplossingen bespreken creëert oplossingen".
- Negeer **trauma niet**. Observeer symptomen van plotselinge angst en flashbacks, plotselinge woede, concentratieproblemen, gebrek aan vertrouwen en moeilijkheden bij het investeren in nieuwe relaties. Verwijs naar professionals die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van trauma. Wees alert als er signalen van trauma zijn. Niet om de aandacht te leggen op traumatische ervaringen, maar om te controleren of er de klachten trauma gerelateerd zijn. Informeer hoe de jongere slaapt. Hoe is zijn concentratie op school? Wat gebeurt er? (Vermoeidheid, gedachten?) Onderzoek klachten zonder er te diep op in te gaan.

Vermijd niet het over problemen te hebben om hertraumatisering te voorkomen. Je kunt de jongere laten weten dat je ervaring hebt met veel vluchtelingen die op weg naar Europa te maken kregen met traumatische ervaringen. En dat hij altijd welkom is om over dingen te praten als hij dat wil. Heb een luisterende houding, vraag niet te veel, wees bemoedigend, en ondersteunend om de jongere te laten vertellen wat deze wil vertellen. Luister gewoon en laat de jongere weten dat deze in de lead is in wat deze wil vertellen. Vertel dat de jongere beslist wat deze wil delen en dat je veel vragen wilt stellen. Dat geeft een gevoel van controle en veiligheid.
- **Leg uit wat trauma is**: hun reacties zijn "normale reacties in een abnormale situatie", een natuurlijke fysiologische reactie op gevaar. En geef advies hoe het lichaam te kalmeren en verder te gaan met een normaal leven. Psycho-educatie: Het kan de moeite waard zijn om uit te leggen wat trauma is, namelijk dat het een natuurlijke fysiologische reactie op gevaar is, dat het nuttig is voor mensen om deze reactie te hebben, en dat er manieren zijn om rustig te worden en verder te gaan

met een normaal leven. Het is heel belangrijk om de jonge vluchtelingen te leren begrijpen wat hun reacties zijn, te weten "normale reacties in een abnormale situatie". Begin algemeen 'we weten dat veel jonge vluchtelingen moeilijke ervaringen hadden'. Deze ervaringen kunnen veel stress en angst voor hen veroorzaken. Dat is een heel normale reactie. Je kunt het window of tolerance uitleggen in een metafoor (zoals een voetbal die je onder water wilt houden, maar op sommige momenten duikt het op). Een normale reactie op angst is vermijding. Of heel boos worden zonder echt te begrijpen waarom. Of alert zijn, ook 's nachts tijdens je slaap.

- Net als bij traditionele fysiologische eerste hulp is het essentieel om de basisacties te kennen om een jongere met hyperarousal te kalmeren. Om om te gaan met trauma en acute stress, en ook om jezelf te kalmeren in zeer stressvolle situaties. De stoplichtmetafoor kan helpend zijn: identificeer met de jongere de triggers en zijn eerste symptomen van hoge stress. Het licht gaat van groen naar oranje, richting rood. Bedenk wat hem op dat moment helpt om te kalmeren: een wandeling maken, muziek luisteren... En herinner hem op die momenten aan deze kalmerende actie. Parallel hieraan moeten maatschappelijk werkers en begeleiders weten hoe ze zichzelf kunnen kalmeren.
- Om veerkracht op te bouwen, **focus op opbouwen van vertrouwen, "normaliteit" en je als jongere te gedragen**. Jongeren moeten het gevoel hebben dat er niets bijzonders van hen verwacht wordt, dat ze niet hoeven op te treden of hun verhaal te vertellen, maar dat ze in een "veilige plek", vertrouwen kunnen ontwikkelen in andere jongeren en maatschappelijk werkers.
- Blijf open en nieuwsgierig: **wat zou de goede reden kunnen zijn voor het gedrag van de jongere?** Wat helpt om zijn gedrag en behoeften te begrijpen? Wees voorzichtig in het problematiseren van gedrag en wees creatief in het begrijpen van de jongere in wat hij wil en wat werkt om met zijn stress, verlies, angst en behoeften in het dagelijks leven om te gaan.

3. Ideeën voor de dagelijkse praktijk

Help jongeren om erachter te komen wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en wat hun sterke punten zijn. Het gaat om het erkennen van hen en erkennen van de veerkracht van jonge vluchtelingen. Dit kan worden bereikt door de volgende methoden.

- **Focus op successen uit het verleden**. Jonge vluchtelingen hadden een leven voordat ze vluchtelingen werden, dus vraag ze wat ze leuk vonden, wat ze vroeger deden, waar ze goed in waren. Je kunt ze ook vragen hoe ze door alles heen zijn gekomen wat ze hebben meegemaakt.
- **Focus op wat er goed gaat** (zelfs de eenvoudigste dingen). Wat is er beter dan de rest? Wat is succesvol? Met elk antwoord dat je krijgt op deze onderwerpen, richt je je meer op deze aspecten (bijvoorbeeld wat is er geweldig aan school?). Jonge vluchtelingen laten spreken over wat goed werkt, versterkt positieve netwerken in de hersenen en stelt de jongere in staat een positiever zelfbeeld te ontwikkelen.
- **Behandel** elke jonge vluchteling **als een individu**: ze zijn niet allemaal hetzelfde. Er is niet één universele aanpak voor iedereen.
- Ontwikkel **cultureel bewustzijn** en respecteer culturele overtuigingen en gewoonten, ook de manier waarop er met gezondheids- en geestelijke gezondheidsproblemen omgegaan wordt. In sommige landen maakt hekserij deel uit van de cultuur, sommige jonge vluchtelingen zullen hun verhalen delen met betrekking tot geesten, geesten of hekserij.
- Wees **niet bang voor emoties** en voor het toestaan van ruimte daarvoor. Het is oké voor een jongere om verdriet, woede en angst te voelen. Laat ze weten dat ze deze emoties vrij kunnen uiten en dat je klaar bent om te luisteren als ze dat willen.
- De dood is een belangrijk onderwerp voor jonge vluchtelingen. Velen van hen zijn bang voor het verlies van een familielid thuis, of hun eigen dood in een vreemd land ver van huis. **Het kan nuttig zijn om het onderwerp dood aan te snijden**, de verschillende manieren waarop culturen ermee omgaan en de praktijken en overtuigingen eromheen.

-
- **Identificeer lokale specialisten**/netwerken die indien nodig ondersteuning kunnen bieden. Je hoeft zelf niet als therapeut op te treden.
 - Om het trauma en de geestelijke gezondheid van jonge vluchtelingen te ondersteunen, kan het nuttig zijn om **specifieke situaties** waarmee u in uw praktijk te maken hebt gehad te identificeren en verschillende manieren te verkennen om ze aan te pakken.

Is er iets dat je herkent en kun je een casus of een goede praktijk delen met de collega's?

Handout plan van aanpak Nederland

<i>Naam</i>	
<i>Leeftijd</i>	
<i>Startdatum KWE</i>	
<i>Coach</i>	
<i>Voogd</i>	
<i>Datum</i>	

Levend	
Hoe vind je het leven bij KWE op een schaal van 0 tot 10 of de smileyschaal? ³⁵	
<p style="text-align: center;">0 3 5 8 10</p> <p style="text-align: center;"> </p>	
Wat heb je nodig om nog een punt te scoren?	
Wat zou er anders zijn?	
We zijn het erover eens dat:	

Team van coaches	
Hoe bevalt het team (en je coach) je op een schaal van 0 tot 10 of de smileyschaal?	
<p style="text-align: center;">0 3 5 8 10</p> <p style="text-align: center;"> </p>	
Wat heb je nodig om nog een punt te scoren?	
Wat zou er anders zijn?	
We zijn het erover eens dat:	

Je veilig voelen	
Hoe veilig voel je je op een schaal van 0 tot 10, of de smileyschaal?	
<p style="text-align: center;">0 3 5 8 10</p> <p style="text-align: center;"> </p>	
Wat heb je nodig om nog een punt te scoren?	
Wat zou er anders zijn?	
We zijn het erover eens dat:	

Taal	
Hoe goed is jouw Nederlands op een schaal van 0 tot 10, oftewel de smileyschaal?	
<p style="text-align: center;">0 3 5 8 10</p> <p style="text-align: center;"> </p>	
De coach ziet dat <i>(beschrijf de capaciteiten van de jongere)</i> :	
Wat kun je doen om je Nederlands te verbeteren:	
We zijn het erover eens dat:	

Sociaal netwerk	
Hoeveel mensen ken je in de omgeving/ buurt?	
Bij welke van deze mensen kunt je terecht met vragen?	
Met hoeveel van die mensen spreek je Nederlands?	
We zijn het erover eens dat:	

Sociale kaart	
Welke instellingen weet je te vinden?	
Wat wil je nog meer weten?	
We zijn het erover eens dat:	

Wat is belangrijk	
Wat vind je nu belangrijk? <i>Waar worstel je op dit moment mee?</i>	
Waar geeft je familie om? <i>Wat willen ze dat je bereikt?</i>	
Wat is belangrijk voor je voogd?	
Wat moet er in de nabije toekomst gebeuren?	
We zijn het erover eens dat: <i>Wie doet wat, wanneer is dat klaar?</i>	

Laatste fase (optioneel)	
Waar kijk je niet naar uit?	
Wie kun je om hulp vragen en waarvoor?	
We zijn het erover eens dat: <i>Wie doet wat en wanneer is dat klaar?</i>	

Evaluatie		
Afspraken voor de komende tijd (zie de eerdere afspraken hier)	1	
	2	
	3	
	4	
Evaluatie (datum)		

Handout plan van actie Zweden

HOE IS 'T?

Naam _____

Datum _____

School

Ik in de maatschappij

Thuis

Gezondheid en welzijn

HOE IS 'T ?

Naam _____

Datum _____

Taal en studies

Ik in de maatschappij

Mijn thuis

Gezondheid en welzijn

Werk

5
4
3
2
1

HOE IS 'T?

HANDLEIDING-
KINDEN/JONGEREN

Hoe is 't? is een hulpmiddel voor zowel de kinderen als jongeren die we ontmoeten en voor degenen die hen ondersteunen. Het doel is om een gemeenschappelijk startpunt te creëren rond behoeften, dromen/doelen, uitdagingen en kansen – en het zo mogelijk te maken om naar dezelfde doelen te navigeren en het gebied te identificeren waar het proces moet beginnen. De tool maakt het ook mogelijk om een werkrelatie te creëren, door te identificeren wat goed werkt en dat te versterken. Met Hoe is 't? maken we een baseline (1-5 smileys) die aan het einde van het proces kan worden vergeleken met de resultaten. De tool kan bij verschillende gelegenheden worden gebruikt als ondersteuning voor gesprekken en om vooruitgang zichtbaar te maken. Gebruik/pas de voorbeeldvragen aan op basis van het kind/de jongere. Soms is het makkelijker om een tekening of collage te maken in plaats van te schrijven.

Naam

Datum

School

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Wat is je situatie op school?
 - Ga je graag naar school?
 - Welke ondersteuning krijg je, gerelateerd aan school?
 - Wat zijn je ideeën over school en je toekomst (werk)?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Ik in de maatschappij

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Ken je iemand in deze stad/dorp?
 - Bent je lid van een club of organisatie?
 - Als je vragen hebt over wonen in dit land, weet je dan bij wie je moet zijn?
 - Heb je het gevoel dat je de kans hebt om je eigen leven te veranderen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Gezondheid en welzijn

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Gezondheid gaat over hoe je je voelt qua lichaam en je geest. Als je op deze manier over gezondheid denkt, hoe gaat het dan met je? En (eventueel): hoe gaat het dan met je familie?
 - Hoe is je relatie met anderen? (Familie & vrienden)
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Thuis

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Hoe is je woonsituatie?
 - Wat vind je van de sfeer & inrichting van het huis?
 - Wat waardeer je het meest aan de buurt waar je woont?
 - Hoe veilig is de buurt waar je woont?
 - Welke mogelijkheden zijn er om leuke dingen te doen in de buurt waar je woont?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

HOE IS 'T?

HANDLEIDING-
VOLWASSENEN &
OPVANG OUDERS

Hoe is het? is een hulpmiddel voor zowel de gezinnen die we ontmoeten als voor degenen die werken om hen te ondersteunen. Het doel is om een gemeenschappelijk startpunt te creëren rond behoeften, dromen/doelen, uitdagingen en kansen – en het zo mogelijk te maken om naar dezelfde doelen te navigeren en het gebied te identificeren waar het proces moet beginnen. De tool functioneert ook als onderdeel van de werkrelatie, waardoor we kunnen herkennen en versterken wat goed werkt. Met de tool maken we een baseline (1-5) die kan worden vergeleken met de resultaten aan het einde van het proces. De tool helpt zowel de persoon zelf als degenen die hen ondersteunen om behoeften, dromen en uitdagingen scherp te krijgen. Het kan in verschillende situaties worden ingezet om gesprekken te structureren en de geboekte vooruitgang te verduidelijken.

Naam

Datum

Taal en studies

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw situatie met betrekking tot taal en school? Wat betreft eerdere schoolervaring? Welke talen spreekt u? Studies? Studie ondersteuning?
 - Zitten uw kinderen/ uw kind op school/ kleuterschool? Hoe ondersteunt u hen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Ik in de maatschappij

- Voorbeeld vragen:
- Bent u of uw kind/kinderen lid van een club of organisatie?
 - Kent u iemand in deze stad/gebied?
 - Weet u tot wie u zich moet wenden met vragen over wonen in dit land?
 - Voelt u zich veilig in dit land?
 - Hoeveel vertrouwen heeft u in het land waar u nu woont?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Mijn thuis

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw woonsituatie?
 - Wat vindt u van uw huis?
 - Wat vindt u van de buurt?
 - Welke mogelijkheden zijn er voor u en uw kinderen om leuke dingen te doen in de omgeving?
 - Hoe veilig is de buurt waar u woont? Voor uzelf? Voor je kinderen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Werk

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw werksituatie?
 - Wat voor werk deed u eerder?
 - Wat voor werk zou u willen doen in Zweden?
 - Is het in uw ervaring mogelijk dat uw gezin zichzelf financieel kan onderhouden?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Gezondheid en welzijn

- Voorbeeld vragen:
- Gezondheid en welzijn gaat over lichaam en je geest. Beide aspecten in ogenschouw nemend: hoe gaat het met u en hoe met uw kind/kinderen? Hoe is uw relatie met anderen (vrienden, partner, kind/kinderen)?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Module 4

Vorbereiden op zelfstandigheid

In de derde en laatste fase is het doel om de begeleiding van de jongere af te ronden, en de jongere (en de familie) voor te bereiden op zelfstandigheid na 18 jaar. Gedurende alle fases is het belangrijk dat het contact tussen mentor en kind voor een gevoel van veiligheid bij het kind zorgt. Het is nodig dat kinderen zich bewust zijn van de manieren waarop de mentor hen in verschillende situaties kan ondersteunen.

4.1 Vervolg Amir

Amir is bijna 18 en er wordt van hem verwacht dat hij binnenkort op zichzelf gaat wonen en voor zichzelf kan zorgen. Amir is bezorgd. Hoe gaat hij een appartement betalen? Waar gaat hij wonen? Hoe gaat hij een baan vinden? Een baan die voldoende verdient zodat hij ook geld naar zijn familie kan sturen, want zijn ouders denken dat hij heel succesvol is en veel geld verdient... Maar wat als hij geen baan kan vinden? Wie zal hem dan helpen? Kan hij nog steun verwachten van zijn mentor, die hij als zijn vriend beschouwt?

4.2 Voorbereiding op zelfstandigheid: behoeften van het kind

Autonomie als onderdeel van agency

Autonomie is een belangrijk aspect van keuzevrijheid. Volgens Vervliet en Derluyn (2013) verwijst dit begrip naar twee belangrijke constructen: zelfbeschikking en zelfbescherming. Zelfbeschikking houdt onder andere zelfredzaamheid in. Zelfbescherming betekent jezelf willen beschermen tegen controle van buitenaf, wat zich manifesteert in voor de hand liggende of minder voor de hand liggende vormen van weerstand. Bij agency wordt onderscheid gemaakt tussen daadwerkelijke 'uitoefening van agency', de actie, en een 'sense of agency', de mate waarin je het gevoel hebt dat je agency kunt uitoefenen (Vervliet & Derluyn, 2013).

Autonomie is dus een soort keuzevrijheid als het gaat om weerstand (zelfbescherming), en een uiting van zelfbeschikking als het gaat om zelfredzaamheid.

Vluchtelingen moeten zelfredzaam zijn in hun nieuwe situatie. Dit geldt voor volwassenen, maar ook niet-begeleide kinderen moeten autonomie en de vaardigheden verwerven om voldoende zelfredzaam te zijn wanneer ze meerderjarig zijn.

In een collectivistische (familie) cultuur is autonomie echter geen doel op zich in de opvoeding van een kind, zoals het geval is in de westerse individualistische cultuur. Een kind uit een wij-cultuur groeit over het algemeen op binnen de bescherming van de uitgebreide familie waarvan het nog steeds deel uitmaakt. Maar een onbegeleid kind is een deel hiervan kwijtgeraakt door zijn vlucht, en heeft daarom

nu de nieuwe, extra taak om zelfstandigheid te verkennen of alleen te wonen. Veel niet-begeleide kinderen geven aan dat ze op 18-jarige leeftijd niet alleen willen wonen. Of ze zelfstandig kunnen wonen is ook afhankelijk van het systeem en de landelijke/regionale mogelijkheden. De jongeren die wel alleen wonen, zeggen echter vaak dat ze anderen missen en zich eenzaam en ongemakkelijk voelen. Zelf vinden ze het dus niet altijd vanzelfsprekend, of noodzakelijk, dat autonomie en zelfredzaamheid worden gestimuleerd.

Soft skills

Wonen en zelfzorg

In dit stadium wordt van de jongere verwacht dat hij de verantwoordelijkheid neemt om samen te leven met andere jongeren. Omdat de kinderen op verschillende momenten in de opvang/KWE/opvanggezin komen wonen en ieder hun eigen tempo hebben in hun persoonlijke ontwikkeling, zullen ze ook in verschillende fases van het begeleidingsproces zitten. De AMV die zich in deze laatste fase bevinden, hebben meestal een voorbeeldfunctie voor de jongere kinderen. Ook bij het onderhouden van contacten met burens ligt het initiatief nu bij het kind in plaats van bij de professional, bijvoorbeeld in het voorkomen van geluidsoverlast, klusjes te doen en rekening te houden met anderen. Jongeren moeten zich oriënteren op het gebied van huisvesting, ondersteund door de volwassenen die hen begeleiden.

Een ondersteunend netwerk

Het hebben van vrienden en rolmodellen, evenals het hebben van een ondersteunend netwerk waar jongeren hun vragen kunnen stellen met betrekking tot volwassenheid is belangrijk. Jongeren maken zich vaak zorgen over alle (administratieve) taken en verantwoordelijkheden waar ze op 18-jarige leeftijd mee te maken krijgen. Onzekerheid over waar ze gaan wonen speelt ook een rol. De AMV heeft, net als leeftijdsgenoten uit het gastland, vaak nog steeds volwassen ondersteuning nodig nadat ze achttien zijn geworden. Daarom is het belangrijk om een sterk sociaal netwerk op te bouwen waar ze op kunnen terugvallen. Vaak is dit netwerk er al, en kan een jongere terugvallen op landgenoten die in dezelfde stad wonen of tot dezelfde geloofsgemeenschap behoren.

Voor de jongeren die vlak voor hun 18e in het gastland zijn aangekomen, of net naar de KWE zijn verhuisd, moet er voldoende aandacht zijn voor het opbouwen van dit netwerk. Zij kunnen slechts een korte periode ondersteund worden in het vinden van hun weg en het voorbereiden op volwassenheid. Als er geen ondersteunend netwerk is of de vooruitzichten onduidelijk of teleurstellend zijn, dan kan volwassen worden erg verwarrend zijn. De mentor van de KWE heeft samen met de voogd een belangrijke signaaltask. Als de AMV, samen met de mentor en voogd, voelt dat ze verdere ondersteuning nodig hebben, dan kunnen de juiste organisaties worden benaderd om de jongere ook na de leeftijd van 18 jaar te blijven ondersteunen.

Gezondheid

Het migratieproces van vluchtelingenkinderen vindt meestal plaats tijdens de adolescentie, een belangrijke periode voor het ontwikkelen van de identiteit die door de kwetsbaarheid en migratie niet zonder risico is. De jongeren combineren bij het ontwikkelen van hun identiteit waarden en normen uit verschillende culturen en sociale groepen waartoe ze behoorden en behoren. Ze zijn hun oude rolmodellen, zoals familieleden, vrienden, leeftijdgenoten en hun ouders als centrale figuren voor identificatie kwijt. Nieuwe rolmodellen moeten in het gastland gevonden worden. Dit bemoeilijkt een vlotte ontwikkeling van een eigen identiteit. Veel amv's worstelen dan ook met ingewikkelde vragen over hun identiteit (Plysier, 2003). Ze zoeken naar hun eigen culturele wortels en manieren om deze vorm te geven in een nieuwe, westerse samenleving.

Berry (1990) onderscheidt verschillende migratiestrategieën voor aanpassing aan een andere cultuur: integratie, assimilatie, segregatie en marginalisatie. Deze strategieën worden ook wel acculturatiestrategieën genoemd.

Acculturatiestrategieën

Sociale aanpassing aan een andere cultuur		Aanpassing aan de dominante cultuur	
		Ja	Nee
Behoud van eigen cultuur	Ja	Integratie	Segregatie
	Nee	Assimilatie	Marginalisatie

Als jongeren een verblijfsvergunning hebben en naar de volwassenheid in het gastland toelevan, richten ze zich over het algemeen op het verwerven van een plek in de nieuwe samenleving. Tijdens hun verblijf op de KWE staan ze pas aan het begin van dit proces. Het als persoon volwassen worden in combinatie met het langer wonen in het gastland en opgedane ervaringen, zorgen ervoor dat de jongere voor een van de vier strategieën zal neigen. De mate waarin de jonge vluchteling in staat is vanuit een verbinding met de eigen cultuur zich aan te passen aan de dominante cultuur van het land wordt gezien als een van de bronnen van zijn veerkracht. Jonge vluchtelingen vonden, bleek uit onderzoek (Sleijpen, 2017), aanpassen aan de nieuwe cultuur zonder de eigen cultuur te vergeten zelf de meest wenselijke strategie.

Hard skills

School en werk

In EU-landen hebben jongeren recht op onderwijs. Vaak wordt het recht op onderwijs echter ingewikkeld als je 18 wordt. De aard van deze veranderingen verschilt van land tot land. In Duitsland kunnen jongeren bijvoorbeeld in sommige gevallen een tijdelijke vergunning krijgen en tot hun 21e in Duitsland blijven, zodat ze hun school kunnen afmaken. In Griekenland gaan kinderen tot hun 18e naar school en de regels voor hen om te mogen werken zijn zeer streng, wat betekent dat de meesten van hen niet kunnen werken. Wees op de hoogte van de algemene wetten en regel over werk en belastingen, om de jongeren de juiste informatie te kunnen geven.

Gezondheidszorg

Op het moment dat jongeren wettelijk volwassen zijn, worden ze volledig verantwoordelijk voor hun eigen gezondheid. Van de jongere wordt verwacht dat hij de zorg en de kosten die daarmee gepaard gaan kan regelen. Ga in gesprek met jongeren om er zeker van te zijn dat ze weten hoe ze dit moeten doen. Probeer erachter te komen hoe zelfstandig een jongere is met betrekking tot dit onderwerp en bespreek samen hoe de zorg is ingericht. Informeer kinderen wanneer ze een nieuwe huisarts of tandarts nodig hebben, bijvoorbeeld vanwege verhuizing.

4.3 Voorbereiden op zelfstandigheid: professionele taken

Algemeen

Idealiter begint deze fase drie tot vier maanden voordat een jongere achttien wordt. Zorg, indien mogelijk ervoor dat de jongeren ongeveer zes maanden voor hun achttiende voorbereid gaan worden

op de overgang naar volwassenheid. Ook vanuit praktisch oogpunt is dit belangrijk. In sommige lidstaten mogen jongeren tot 21 jaar in de KWE verblijven, bijvoorbeeld in sommige regio's in Italië en Catalonië. Maar in de meeste gevallen wordt van jongeren verwacht dat ze op hun achttiende verhuizen naar zelfstandige woonruimte. Hoewel ze in hun eigen cultuur als volwassenen worden beschouwd en ze op sommige gebieden zeer onafhankelijk kunnen zijn, zijn de regels en voorschriften die veranderen wanneer ze achttien worden van het gastland onbekend voor hen. Het is belangrijk om hen daarom voor te bereiden op de veranderingen in hun rechten en verantwoordelijkheden, zoals inkomen, recht op onderwijs, huisvesting en ziektekostenverzekering.

De veranderingen veroorzaken vaak de nodige onzekerheid, vooral omdat minderjarige vluchtelingen vaak niet kunnen terugvallen op familie en ouders. In veel gevallen is vervolghuisvesting of ondersteuning niet goed geregeld, terwijl jongeren daar nog wel behoefte aan hebben. Daarom is het op tijd beginnen met het onderzoeken van de mogelijke optie voor vervolghuisvesting en begeleiding niet alleen belangrijk voor de jongeren, maar ook voor de medewerkers die op de KWE werken. Soms is het niet mogelijk om voldoende tijd te nemen voor deze laatste fase omdat een jongere pas in de KWE komt wonen net voordat hij achttien wordt. In dat geval worden de drie fases versneld doorlopen en zal er een goede afweging zijn bij welke onderdelen de jongere het meeste baat heeft.

Deze laatste fase focust zich op de zelfredzaamheid van de jongere. Zelfredzaamheid is een belangrijk factor in het vergroten van de kansen van de jongeren op een positief zelfstandig bestaan. Het maakt onderdeel uit van autonomie, van persoonlijke ontwikkeling en persoonlijke kracht. Zelfredzaamheid draagt ook bij aan het ervaren van agency en zelfvertrouwen en vergroot daarmee de veerkracht en weerbaarheid van een vluchtelingenkind.

Naast zelfredzaamheid zijn het hebben van een ondersteunend netwerk, contact met familie (in het land van herkomst), het spreken van de taal van het gastland en het hebben van een helder toekomstperspectief andere belangrijke factoren voor het opbouwen van een positief zelfstandig bestaan na de achttiende verjaardag.

De rol van de coach is er een op de achtergrond, waarbij hij ervoor zorgt dat de jongere over voldoende informatie beschikt om zelfredzaam te zijn of worden. Door middel van een groepsbijeenkomst, kun je jongeren veel praktische informatie geven. Net als in de vorige fasen faciliteert de coach een 'veilige' setting waarin de jongere kan oefenen met de nieuwverworven en voor zijn toekomst noodzakelijke vaardigheden.

Praktische begeleiding wonen

- *Lokale huisvestingssituatie:* De coach informeert zichzelf over de lokale huisvestingssituatie en bouwt een netwerk op van organisaties die hier steun in bieden zoals bv. gemeenten of organisaties voor studentenhuisvesting.
- *Informereren:* er komt veel op jongeren af wanneer ze achttien worden en ze ineens zelf verantwoordelijk zijn voor bv. huur, ziektekostenverzekering, schoolkosten, etc. Tijdens een groepsbijeenkomst kan er aandacht besteed worden aan de kosten die verbonden zijn aan zelfstandig wonen, de verhuizing en inrichting van de nieuwe woning.
- *Verhuizen:* Om een veilige nieuwe start te faciliteren is het aan te raden om de jongere te helpen met verhuizen. Stimuleer de jongere te vragen naar mensen die hierbij willen helpen.
- *Afscheid:* Om de begeleiding ook symbolisch af te ronden, als afscheid van de woning en de daarbij horende professionals, is het leuk om met elkaar een afscheid te organiseren. Dit kan bijvoorbeeld door samen te eten.

Praktische begeleiding vrijetijdsbesteding

In de tweede fase heeft de jongere hopelijk activiteiten gevonden die hij graag doet in zijn vrije tijd. Hij is bv. lid van een sportclub geworden. Check bij de jongere of hij begrijpt in hoeverre er iets verandert wanneer hij 18 is. Moet er bijvoorbeeld periodieke contributie worden betaald? Zijn er fondsen waar de jongere ook na zijn 18de verjaardag aanspraak op kan maken? Help de jongere hier voldoende inzicht in te geven.

Praktische begeleiding opbouwen van een ondersteunend netwerk

- *Inzetten extra ondersteuning:* Voor elke jongere die bijna achttien wordt worden alle leefgebieden geëvalueerd en gekeken waar extra steun nodig is: op medisch, didactisch, juridisch, psychisch gebied en/of maatschappelijke hulp. Tijdens het proces kan het voorkomen dat de jongere een ander idee heeft van de hulp die hij nodig heeft dan dat de coach heeft. In deze fase bedenkt de coach oefeningen om de jongere te “toetsen” met als doel inzichtelijk te maken waarom er extra hulp ingezet moet worden (denk hier aan zelfstandig post lezen). In het geval dat extra hulp ingezet wordt, wordt van de jongere verwacht dat hij zelf afspraken kan maken en nakomen met deze hulpverleners.
- *Warme overdracht:* Het is van belang dat dit goed overgedragen wordt, plan hierover een gezamenlijk gesprek met alle partijen. Het is belangrijk dat deze hulp een paar maanden voor de 18de verjaardag wordt ingezet, zo dat de coach checkt of vervolg hulpverlening goed aansluit bij de behoefte en de begeleiding kan losgelaten worden bij volwassenheid.
- *Inzicht in de sociale kaart:* De coach probeert een duidelijk beeld te krijgen wie binnen het informele netwerk van de jongere concreet kan ondersteunen bij volwassenheid. Kijk wat er al bestaat aan netwerk en probeer dat verder uit te breiden als dat nodig is. Het kan helpen om dit visueel te maken en te tekenen.

Praktische begeleiding school en werk

Bespreek met de jongere wat dit van hem vraagt. Als je niet meer verplicht bent om naar school te gaan, hoe ga je je aanzetten om elke dag op te staan hiervoor? En bespreek ook hoe de toekomst eruitziet. Als de jongere nog naar een taalschool gaat, wat zijn de mogelijkheden hierna? Probeer het in kleine stapjes op te delen zo dat het meer concreet is. Betreft werk, controleer bij de jongere of hij op de hoogte is van de veranderingen bij 18 jaar.

Praktische begeleiding gezondheid

- *Identiteitsontwikkeling:* Als coach heb je geen directe invloed op het hierboven geschetste acculturatiestrategieën. Je benadert jongeren op een cultuur sensitieve manier en geeft ze handvaten mee voor het vormgeven van de toekomst. Wel is het goed om de vier strategieën te kennen en ze in het achterhoofd te houden tijdens de begeleiding, zodat je daar met de jongere het gesprek over kunt aangaan als dat nodig is.
- *Vergoeding gezondheidszorg tot 18 jaar:* Vaak heeft een jongere onder de 18 andere rechten op gezondheidszorg dan een volwassene. Zo kan het zo zijn dat bijvoorbeeld een tandartscontrole voor de 18e verjaardag nog gratis is voor de jongere maar daarna geld kost. Het is goed dit met de jongere na te gaan. Dit geldt in NL ook voor vaccinaties. Controleer ook of er nog andere specifieke zorg is die onder achttien jaar nog vergoed wordt maar daarna niet meer.

Overige belangrijke onderwerpen in deze fase

- *Groepsgebesprek stimuleren met behulp van een training:* In NL wordt gebruik gemaakt van de door de coaches van de NEO ontwikkelde ‘**Bijna 18 training**’: Tijdens deze training komen belangrijke onderwerpen naar voren, die de jongere moet weten in de aanloop naar de 18de verjaardag. Denk

hierbij aan opleidingen, financiën, zorgverzekering, vervolg hulpverlening en juridische procedures. Het is aan te raden om dit in groepsverband te doen met de jongeren die bijna 18 worden (ongeveer 3 maanden van tevoren). Dit zorgt ervoor dat ook de jongeren die minder op de voorgrond treden, door de antwoorden op vragen die anderen stellen, nadenken over de betekenis voor hun eigen situatie. Zorg voor wat lekkers en probeer een informele sfeer te creëren zodat de jongeren de veiligheid ervaren om actief mee te doen. Probeer de training interactief te houden en faciliteer dat de jongeren met elkaar in gesprek gaan en vragen stellen. Als jongeren hele specifieke vragen over hun eigen situatie hebben, vraag dan of ze dit op een ander moment met hun coach kunnen bespreken, om te voorkomen dat andere jongeren afhaken. Deze training is ontwikkeld voor jongeren die na hun 18e verjaardag een verblijfsvergunning hebben en dus legaal mogen blijven in het gastland.

- *Terugkeer naar het land van herkomst*: Kinderen wiens verzoek om een verblijfsvergunning afgewezen is, worden gestimuleerd zich bezig te houden met 'terugkeer'. Soms gaat dit om terugkeer naar het land van herkomst, soms betreft dit een ander (Europees) land waar de jongere eerder een asielaanvraag heeft ingediend of familie aanwezig is. Het bespreken van terugkeer is in de praktijk heel lastig voor de jongere; zij schamen zich tegenover de familie en houden ze regelmatig hoop op het alsnog krijgen van een verblijfsvergunning. Deze hoop kan heel hardnekkig zijn. Er zijn jongeren die er daarom voor lijken te willen kiezen voor een illegaal verblijf in het gastland. Als een jongere deze keuze lijkt te maken, maak dit als coach bespreekbaar. Wijs hem op de consequenties en de hieraan verbonden risico's. Als een jongere toch de keuze lijkt te maken om illegaal in het gastland te blijven, geef hem dan een lijst mee van organisaties en instanties die zich hiervoor inzetten.
- *Volwassenheid vieren*: In westerse landen is de papieren volwassenheid erg belangrijk. Dit is vaak heel anders in de landen van herkomst. Het vieren van de volwassenheid door middel van een gezamenlijk feest zorgt ervoor dat de jongeren zich meer bewust zijn van het belang dat de leeftijd van 18 in de westerse samenlevingen heeft. Tegelijkertijd is het een vorm om met elkaar in contact te komen. Het doel hiervan is om de jongeren die 18 of recentelijk 18 zijn geworden bij elkaar te krijgen en elkaars ervaringen kunnen uitwisselen. Onderzoek de mogelijkheden om met meerdere locaties of betrokken organisaties een dergelijk feest te organiseren.

4.4 Vorbereiden op zelfstandigheid – Vaardigheden en hulpmiddelen

Handout oplossingsgerichte intervisie

1. Inleiding

- De inbrenger introduceert diens vraag en geeft een korte feitelijk en beschrijvend uitleg. Facilitator voorkomt dat de inbrenger veel details geeft, maar focust zich op de vraag. Zoek samen de juiste woorden voor de vraag en schrijf op een flipover of A3 **(5 minuten)**
- De facilitator vraagt de deelnemers om voor zichzelf op te schrijven 'Wat roept deze vraag bij jou op?' **(2 minuten)**

2. Vragenronde

- De deelnemers verkennen de casus en proberen door het stellen van vragen meer informatie te krijgen om zo een beeld te krijgen van de situatie, context en de verbinding tussen de inbrenger en de situatie (wat zijn gedachten, problemen) **(10 minuten)**
- De facilitator is alert dat er geen suggesties of oplossingen gegeven worden

3. Samenvatten door de inbrenger

- De facilitator vraagt de inbrenger: Hoe zou je je vraag nu samenvatten?
En vraagt de deelnemers: Heeft iedereen genoeg info om zich een beeld te vormen? (korte gelegenheid voor deelnemers om aanvullende vragen te stellen) **(Maximaal 10 minuten)**

4. Adviesronde

- Iedereen schrijft twee adviezen op **(5 minuten)**
- Iedereen leest zijn adviezen hardop voor en inbrenger (of iemand anders) schrijft deze op de flap **(5- 10 minuten)**

5. Reactie inbrenger

De facilitator vraagt de inbrenger te reageren aan de hand van de volgende vragen:

- Wat van de gegeven adviezen is nuttig voor je?
- Wat ga je gebruiken?
- Wat wordt je eerste stap?
- Wat ga je doen?

Facilitator stelt deze vragen om het zo specifiek mogelijk te maken en checkt of dit voor de inbrenger voldoende is **(5 minuten)**

6. Korte evaluatie:

Inbrenger: Hoe was het voor jou om dit te doen?

Deelnemers: Wie wil graag hun ervaring uit zijn sessie delen? Wat heb je geleerd?

Iedereen: Hoe was dit voor ons om te doen?

(5 minuten)

Afspraken maken voor de volgende keer en wie dan iets inbrengt

Module 5

Best practices

Deze laatste module beschrijft 3 oefeningen die de laatste dag gebruikt kunnen worden om de deelnemers te helpen de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk te brengen.

5.1 Best practices delen via de world café methode

Om een interessante sessie te verzorgen, kan men 3-4 maatschappelijk werkers uitnodigen van een andere organisatie met bepaalde expertise in het begeleiden van AMV. In een korte plenaire sessie (10 minuten) stellen deze maatschappelijk werkers zich voor en wat ze doen.

Vervolgens wordt de groep opgesplitst in kleinere groepen. Elke deelnemer introduceert zichzelf kort, diens ervaring met AMV en de professionele context waarin deze werkt. Vervolgens wisselen ze in de kleinere groepen (elke groep bevat één maatschappelijk werker van 'buiten') goede praktijken uit over gedeelde onderwerpen. Deze onderwerpen worden opgeschreven op een vel papier en liggen op tafel. Bijvoorbeeld:

- Verschillen en overeenkomsten in de manier waarop de opvang van AMV in elke organisatie/context/land wordt georganiseerd
- Hoe is de inspraak van kinderen in elke organisatie/context/land georganiseerd?
- Wie is verantwoordelijk voor het monitoren van de veiligheid?

Deze sessie wordt afgesloten met een korte plenaire samenvatting en terugblik.

5.2 Eerste stappen implementatie van kennis en vaardigheden

Deze oefening is bedoeld om de kennis en vaardigheden die de afgelopen twee dagen zijn opgedaan te implementeren met behulp van een krachtig (creatief) beeld die de intentie van de deelnemers ondersteunt tijdens de implementatie van de opgedane kennis en vaardigheden. Dit kan door middel van tekenen, scrapbooking, mindmapping, het schrijven van een haiku etc.

Aan elke deelnemer wordt gevraagd om kort na te denken over de volgende twee vragen:

- Wat neem je mee uit deze training?
- Waarom is dit belangrijk voor je werk?

Vervolgens kiezen de deelnemers een van de tafels met materialen om de belangrijkste inzichten uit de training uit te drukken in een persoonlijk creatief beeld: een tekening, een mindmap, schrijf een gedicht, een lied etc.

Zo ontstaan er 15 losse 'kunstwerken' die het belangrijkste inzicht of intentie van elke deelnemer weerspiegelen.

5.3 Terugbrengen naar je eigen context

In tweetallen reflecteren de deelnemers de volgende vragen

- Wat wil je bereiken met betrekking tot de opvang van AMV?
- Wie heb je nodig om dit te bereiken?
- Wat wordt je eerste stap?
- Wat helpt je om dit goede idee vast te houden?

Deze vragen ondersteunen deelnemers in het maken van een eigen implementatieplan hoe ze de kennis en vaardigheden in de praktijk kunnen brengen in hun eigen context.

Referenties

Amnesty International. *Cultuurrelativisme (putting culture into perspective)* (n.d.). Retrieved April 22, 2017, from <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/culturele-rechten-cultuurrelativisme-en-mensenrechten>

Anewalt, P. (2009). Fired up or burned out? Understanding the importance of professional boundaries in home healthcare and hospice. *Home Health Nurse* 27(10). 590-7. doi: 10.1097/01.NHH.0000364181.02400.8c. PMID: 19907234.

Asylkoordination Uterich (n.d.). *Presseausendungen: asylkoordination fodder Menahem und huff auf Announcing imp Regierungsprogramm (Press release: Asylkoordination calls for measures and hopes to be announced in the government program)*. Retrieved, June 25, 2020, Form <https://www.asyl.at/de/info/presseausendungen/hael-ftederkinderfluechtlingeverschwindetspurlos/?s=845>

Axelsson, L., Baarnhielm, S., Dalman, C., & Hollander, A. (2020). Differences in psychiatric care utilisation among unaccompanied refugee minors, accompanied migrant minors, and Swedish-born minors. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 55, 1449-1456.

Bagozzi, R., Verbeke, W., & Gavino, J. (2003). Culture Moderates the Self-Regulation of Shame and Its Effects on Performance: The Case of Salespersons in the Netherlands and the Philippines. *Journal of Applied Psychology*, 88.

Bean, T. (2006). *Assessing the psychological distress and mental healthcare needs of unaccompanied refugee minors in the Netherlands*. doctoral thesis, Leiden University.

Bean, T., Derluyn, I., Eurelings-Bontekoe, L., Broekaert, E., & Spinhoven, P. (2007). Comparing psychological distress, traumatic stress reactions, and experiences of unaccompanied refugee minors with experiences of adolescents accompanied by parents. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 195, 288-297.

Bean, T., Eurelings-Bontekoe, E., Mooijaart, A. & Spinhoven, P. (2006). Factors associated with mental health service need and utilization among unaccompanied refugee adolescents. *Administration and Policy in Mental Health*, 33(3), 342-355.

Bedford, O., & Hwang, K. (2003). Guilt and shame in Chinese culture: A cross-cultural framework from the perspective of morality and identity. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 33, 127-144.

Berry, J. (1990). Psychology of acculturation. Understanding individuals moving between cultures. *Applied cross-cultural psychology*, 232-253.

Border Violence Monitoring Network, Balkan Region Report (2020, June). Retrieved July 17, 2020, from <https://www.borderviolence.eu/wp-content/uploads/JUNE-REPORT.pdf>

Carlson, B., Cacciatore, J., & Klimek, B. (2012). A risk and resilience perspective on unaccompanied refugee minors. *Social Work*, 57.3, 259-269.

COA, GZA, & GGD GHOR Nederland. (2017, March). *Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland (Healthcare for asylum seekers in the Netherlands)*. Retrieved April 10, 2017, from <https://www.ggdghorkennisnet.nl/thema/publieke-gezondheidszorg-asielzoekerspga/publicaties/publicatie/16699-factsheet-gezondheidszorg-voor-asielzoekers-innederland>

COA. (n.d.). *Gezondheidszorg, wonen op een asielzoekerscentrum (Healthcare, living in an asylum seekers centre)*. Retrieved April 3, 2017, from <https://www.coa.nl/nl/asielopvang/wonen-op-een-asielzoekerscentrum/gezondheidszorg> .

Colucci, E., Minas, H., Guerra, C., & Paxton, G. (2015). In or out? Barriers and facilitators to refugee-background young people accessing mental health services. *NCBJ*, 52 (6), 766-90.

Conant, E. (2015, September 19). *The World's Congested Human Migration Routes in 5 Maps*. National Geographic. Retrieved April 15, 2017, from <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugeesmigrants-maps-human-migrations-syria-world/>

Court of Justice of the European Union. C-648/11, *The Queen, on the application of MA and Others. v Secretary of State for the Home Department*, 6 June 2013, ECLI:EU:C:2013:367.

De Anstiss, H. & Ziaian, T. (2010). Mental health help-seeking and refugee adolescents: Qualitative findings from a mixed-methods investigation. *Australian Psychologist* (45), 29-37.

Deardorff, D.K. (2006). Intercultural competence model. From "The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States." *Journal of Studies in International Education* (10), p. 241-266.

De Vries, J. (2014). Landen waar homoseksualiteit strafbaar is (Countries where homosexuality is punishable). *Volkskrant*. Retrieved March 23, 2017, from <http://www.volkskrant.nl/buitenland/oeganda-is-de-enige-niet-in-deze-77-landen-ishomoseksualiteit-strafbaar~a3604494/>

DSP-groep Amsterdam, Tilburg University. (2016). *Niets is wat het lijkt, Eritrese organisaties en integratie (Nothing is what is seems, Eritrean organisations and integration)*. Retrieved March 10, 2017, from https://www.dsp-groep.nl/wp-content/uploads/16pverit_Niets_is_wat_het_lijktDSP_2016.pdf

European Commission (2020). Migrant's Health. Retrieved July 17, 2020, from: https://ec.europa.eu/health/social_determinants/

European Migration Network (2018, July). *Approaches to Unaccompanied Minors Following Status Determination in the EU plus Norway*. Retrieved June 25, 2020, from http://emn.ie/files/p_201808090907072018_emn_sythesis_unaccompanied_minors_09.08.2018.pdf

Eurostat. (2020, April 28). Newsrelease: Asylum applicants considered to be unaccompanied minors. Retrieved September 1, 2020, from <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10774034/3-28042020-AP-EN.pdf/03c694ba-9a9b-1a50-c9f4-29db665221a8>

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *Lancet*, 379, 266-282.

Figley, C. R. (Ed.). (1995). *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized*. Brunner/Mazel.

Geltman, P. L., Grant-Knight, W., Mehta, S. D., Lloyd-Travaglini, C., Lustig, S., Landgraf, J. M., & Wise, P. H. (2005). The "lost boys of Sudan": Functional and behavioral health of unaccompanied refugee minors re-settled in the United States. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159(6), 585-591.

Graham, H. R., Minhas, R. S., & Paxton, G. (2016). Learning problems in children of refugee background: A systematic review. *Pediatrics*, 137. DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2015-3994>

Groeninck, M., Meurs, P., Geldof, D., Wiewauters, C., Van Acker, K., De Boe, W., & Emmery, K. (2019). *Veerkracht in beweging. Dynamieken van vluchtelinggezinnen versterken*. Maklu.

Hajdukowski-Ahmed, M. (2008). *A Dialogical Approach to Identity: Implications for refugee women*. In Hajdukowski-Ahmed, M., Khanlou, N. & Moussa, H., *Not born a Refugee Woman* (p. 28-53). New York – Oxford: Berghahn Books.

Hermans, D., Raes, F., & Orlemans, H. (2017). *Inleiding tot de gedragstherapie*. Houten: Bohn, Stafleu van Loghum.

Hodes, M., Jagdev, D., Chandra, N. & Cunniff, A. (2008). Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum-seeking adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(7), 723-732.

Hofstede, G., Hofstede, G.J. & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations; Software of the Mind Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*: 3rd edition. Atheneum publisher.

Hofstede, G., Hofstede, G.J., & Minkox, M. (2016). *Allemaal Andersdenkenden: Omgaan met cultuurverschillen. (Everybody thinks differently: Dealing with cultural differences)*. Business Contact/ Atlas Contact.

Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven, een verkenning van eerezaken voor politieambtenaren en andere professionals (Your honour or your life, a review of honour cases for police officers and other professionals)*. Elsevier.

Jarlbj, F., Goosen, S., Derluyn, I., Vitus, K., & Jervelund, S.S. (2018). What can we learn from unaccompanied refugee adolescents' perspectives on mental health care in exile? *European Journal of Pediatrics*, 177 (12), 1767-1774.

Jongedijk, R. (2014). *Levensverhalen en psychotrauma, narratieve exposure therapie in theorie en praktijk (Life stories and psychotrauma, narrative exposure therapy in theory and practice)*. Stichting Arq Diemen, p/a Uitgeverij Boom.

Jugendliche ohne Grenzen (2017). *Welcome to Germany: A guide for unaccompanied minors*. Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge e.V. https://b-umf.de/src/wp-content/uploads/2017/12/welcometogermany_english.pdf Jongedijk, R. (2014). *Levensverhalen en psychotrauma, narratieve exposure therapie in theorie en praktijk (Life stories and psychotrauma, narrative exposure therapy in theory and practice)*. Stichting Arq Diemen, p/a Uitgeverij Boom.

Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., Zevulun, D., ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2016). Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child and Family Social Work*, 1365-2206.

Kerkhof, A., Spijker, B. (2012). *Piekeren over zelfdoding; een stapsgewijze methode om minder last te hebben van gedachtes over zelfdoding (Ruminating about suicide; a step-by-step method for reducing suicidal thoughts)*. Boom Hulpboek.

Kleinman, A. (2005). *Culture and Psychiatric Diagnosis and Treatment: What are the necessary therapeutic skills?* Trimbos Institute.

Korrelboom, K., & Ten Broeke, E. (2014). *Geïntegreerde cognitieve gedragstherapie, handboek voor theorie en praktijk (Integrated cognitive behaviour therapy, manual on theory and practice)*. Bussum Coutinho.

Kouratovsky, V. (2008). Inwikkeling in het belang van cultuursensitieve diagnostiek en therapie (Envelopment in the interests of culturally-sensitive diagnosis and therapy). In Oei, T.I. & Kaiser, L. (2008). *Forensische Psychiatrie onderweg* (pp 371-385). Wolf Legal Publishers.

Laban, K., Attia, A., & Hurulean, E. (2010). Veerkracht als uitgangspunt bij diagnostiek en behandeling bij asielzoekers en vluchtelingen. In de Jong and Colijn (red). *Handboek Culturele Psychiatrie en Psychotherapie*.

Lamkaddem, M., Essink-Bot, M., Deville, W., Gerritsen, A., & Stronks, K. (2015). Health changes of refugees from Afghanistan, Iran, and Somalia: The role of residence status and experienced living difficulties in the resettlement process. *European journal of public health*, 25 (6), 917-922.

Lanslots, E. (2012). *Een belevingsonderzoek naar agency bij niet-begeleide buitenlandse minderjarige meisjes. (A research into the experience of agency among unaccompanied female minors)*. [Master's thesis, Gent University].

Lønning, M. N. (2020). Layered journeys: Experiences of fragmented journeys among young Afghans in Greece and Norway. *Journal of Refugee Studies*, 33, 316-335. DOI: <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa052>

Majumder, P., Vostanis, P., Karim, K., & O'Reilly, M. (2018). Potential barriers in the therapeutic relationship in unaccompanied refugee minors in mental health. *Journal Mental Health*, 28(4), 372-378.

Mangrio, E., & Sjögren Forss, K. (2017). Refugees' experiences of healthcare in the host country: A scoping review. *BMC Health Services Research*, 17, 814 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12913-017-2731-0>

Migrant's health. (n.d.). European Commission. Retrieved July 17, 2020, from https://ec.europa.eu/health/social_determinants/migrants_en

Missing Children Europe (2017, 18 January). *Mention the unmentioned: invisible, 10,000 child refugees have already disappeared in Europe*. Retrieved February 23, 2017, from <http://missingchildreneurope.eu/news/Post/1099/Mention-the-unmentioned-Invisible10-000-child-refugees-have-already-disappeared-in-Europe>

Monitoring Returning Minors (2014). *The Migrant*, summer 2014, special edition. Hitfoundation.eu Retrieved April 13, 2017, from https://issuu.com/hitfoundation/docs/summer_2014_migrant_monitoring_retu

Mooren, T., & Bala, J. (2016). *Goed ouderschap in moeilijke tijden. Handleiding voor meergezinsgroepen met vluchtelingen. (Good parenting in difficult times. Manual for multiple family groups with refugees)*. Pharos.

Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: Coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child and Family Social Work*, 15(2), 226 – 237.

Ní Raghallaigh, M. (2011). Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *The British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

Ogden, P., & Minton, K. (2000). Sensorimotor Psychotherapy: One method for processing traumatic memory. *Traumatology*, 6 (3), 149-173. <https://doi.org/10.1177/15347656000600302>

Oppenheim, H., Hornsveld, H., Ten Broeke, E., & De Jongh, A. (2015). *Praktijkboek EMDR deel II, Toepassingen voor nieuwe patiëntengroepen en stoornissen (EMDR manual part II, applications for new patient groups and disorders)*. Pearson Amsterdam.

Oxford University Press. (2015). Resilience. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford University Press.

Pater, W., Spinder, S., & Berk, M. (2009). *Veilig en beschermd, methodiek beschermde opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Safe and protected, methodology for protected shelter for unaccompanied children)*. Amsterdam: Pro Education.

Pearson Education. (2014). Resilience. Longman Dictionary of Contemporary English 6. Pearson Longman.

Pharos, (2016). *'Van ver gekomen'; een verkenning naar het welzijn en de gezondheid van Eritrese vluchtelingen (From far away; a review of the health and welfare of Eritrean refugees)*. June 2016. Pharos.

Pinto, D. (2007). *Interculturele communicatie, een stap verder (Intercultural communication, the next step)*. Bohn Stafleu van Lochem.

Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht (Children with a second skin, reception for fleeing children)*. Garant- Uitgevers.

Posselt, M., McDonald, K., Procter, N., De Crespigny, C., & Galletly, C. (2017). Improving the provision of services to young people from refugee backgrounds with comorbid mental health and substance use problems: addressing the barriers. *BMC Public Health*, (17), 280.

Pulvirenti, M., & Mason, G. (2018). Resilience and survival: Refugee women and violence. *Current Issues in Criminal Justice*, 23, 37-52.

Rhmaty, F. (2011). *Traumaverwerking met vluchtelingen, een transculturele systeembenadering (Processing trauma with refugees, a transcultural systemic approach)*. Van Gorcum.

Rijken, C., Khadraoui, L., Leito, T. (2020). Signalering en registratie van slachtoffers mensenhandel in de jeugdhulpverlening: Optimalisering van signalering en registratie van slachtoffers mensenhandel in de jeugdhulpverlening. CoMensHa.

Rijksoverheid. (n.d.). *Nieuw in Nederland; inburgering en integratie van nieuwkomers. (New in the Netherlands; civic integration for newcomers)*. Retrieved March 13, 2017, from <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-in-nederland/inhoud/inburgering-en-integratie-van-nieuwkomers>

Röder, A., & Mühlau, P. (2012). What determines the trust of immigrants in criminal justice institutions in Europe? *European Journal of Criminology*, 9, 370-387.

Rozumek, M. (2016). *Alternative Family Care: Manual for staff working with reception families and unaccompanied children living in reception families*. Nidos, Utrecht. Retrieved, April 13, 2017, from <http://engi.eu/projects/alfaca/manual/> Schippers, M. (2017). *Kinderen gevlucht en alleen. (Children, fled and alone)*. Nidos.

Schippers, M. (2014). *Working with the unaccompanied child, a tool for guardians and other actors working for the best interest of the child*. CONNECT, an EU funded project. Nidos. Retrieved March 13, 2017, from http://www.connectproject.eu/PDF/CONNECT-NLD_Tool2.pdf

Schippers, M., Van de Pol, P., De Ruijter de Wildt, L., Thys, K., Krogshøj Larsen, M., Massoumi, Z., &

Schippers, M., Bastiaens, F., & Verstegen, T. (2019). *Veerkracht Versterken van Vluchtelingenkinderen. De Nidosmethodiek voor interculturele jeugdbescherming. (Strengthening the resilience of unaccompanied children, the Nidos methodology for intercultural child protection)*. Nidos.

Sleijpen, M. (2017). *Crossing borders: Trauma and resilience in young refugees. A multi-method study*. Arq, psychotrauma expert group.

Schoenmaeckers, R., Al-Qasim, T., & Zanzottera, C. (2019). *Journeys of trust and hope: Unaccompanied minors from Eritrea in Ethiopia and the Netherlands*. *Mobile Africa: Human Trafficking and the Digital Divide*, 3, 425.

Smid, G. E. (2020). A framework of meaning attribution following loss. *European Journal of Psychotraumatology*, 11 (1). DOI: 10.1080/20008198.2020.1776563.

Spinder, S., & Van Hout, A. (2008). *Jong en Onderweg: Nidosmethodiek voor de begeleiding van ama's (young and in transit: Nidos methodology for guiding unaccompanied children)*. Nidos.

Spinder, S., Van Hout, A., & Hesser, K. (2010). *Thuis en Onderweg: Nidosmethodiek voor Opvang en Wonen in Gezinsverband (At home and in transit: Nidos methodology for reception and living in families)*. Nidos.

Staring, R., & Aarts, J. (2010a). *Jong en illegaal in Nederland, een beschrijvende studie naar de komst en het verblijf van onrechtmatig verblijvende (voormalige) alleenstaande vreemdelingen en hun visie op de toekomst (Young and illegal in the Netherlands, a descriptive study of the arrival and stay of undocumented former unaccompanied children and their vision of the future)*. Criminology Department, Erasmus University Rotterdam.

Staring, R., & Aarts, J. (2010b). Werken in de marge Illegaal verblijvende jongeren in Nederland (Working on the fringes of society, young people living illegally in the Netherlands). *Justitiële verkenningen*, jrg. 36, no. 7, 2010 Informele economie, uitbuiting en illegaliteit (the informal economy, exploitation and being undocumented). WODC- Boom juridische uitgaven, 43 – 55.

Stoffelen, A., & Visser, J. (2016, 30 Sept 2016). Part 21. De administratie van een nieuwkomer, 'Welkom, nu begint de bureaucratie' (*Newcomers and bureaucracy*). *Volkskrant*. Retrieved, February 3, 2017, from <http://www.volkskrant.nl/binnenland/welkom-nu-begint-de-bureaucratie~a4386336/>

Stöfvel, M. & Mooren T. (2010). *Complex trauma diagnostiek en behandeling (Complex trauma diagnosis and treatment)*. Bohn Stafleu van Loghum

Struik, A. (2010). *Slapende honden? Wakker maken! Een behandelmethod voor chronisch getraumatiseerde kinderen. (Sleeping dogs? Wake them! A method for treatment of chronically traumatised children)*. Pearson Assessment and Information B.V.

Tjin A Dje, K., & Zwaan, I. (2007). *Beschermjassen: transculturele hulp aan families. (A protective layer: transcultural help for families)*. van Gorcum.

UNICEF (2016). *Uprooted - The growing crisis for refugee and migrant children*. United Nations Children's Fund (UNICEF).

Valibhoy, M.C., Kaplan, I., & Szwarc, J. (2017). "It comes down to just how human someone can be": A qualitative study with young people from refugee backgrounds about their experiences of Australian mental health services. *Transcultural Psychiatry*, 54 (1), 23-45.

Van Es, C., Sleijpen, M., Ghebreab, W., & Mooren, T. (2019). Cultuursensitief werken met alleenstaande jonge vluchtelingen: 'Veerkracht-project' biedt trauma geïnformeerde interventie (Culturally sensitive approach to unaccompanied children: 'Resilience project' offers trauma-informed interventions). *Kind en adolescent praktijk*, 18 (4), 16–22. <https://doi.org/10.1007/s12454-019-0040-y>

Van Hest, F. (2012). Rouwen met vluchtelingen en asielzoekers. (*Grieving with refugees and asylum seekers*) *Tijdschrift voor groepsdynamica en groepstherapie*. 7(2), 6-18.

Van IJzendoorn, M.H. (2008). *Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht (Parenting across borders: attachment, trauma and resilience)*. Amsterdam: Boom Academic.

Van Reisen, M., Al-Qasim, T., Carlotta Zanzottera, C., & Schoenmaeckers, R. (2018). *Trust and the Triggers of Trauma: Exploring Experiences of Trust between Eritrean Unaccompanied Minors and their caregivers in The Netherlands*. Tilburg University, EEPA, Nidos.

Van der Veer, G. (1996). Voogdijmaatschappelijk werk en gevluchte adolescenten. (Guardianship and fled adolescents). De Opbouw: instelling voor ambulante jeugdhulpverlening.

Van der Veer, G. (2002). *Gevluchte adolescenten: ontwikkeling, begeleiding en hulpverlening (Adolescent refugees: development, guidance and support)*. Pharos.

Vermette, D., Shetgiri, R., Al Zuheiri, H., & Flores, G. (2015). Healthcare Access for Iraqi Refugee Children in Texas: Persistent Barriers, Potential Solutions, and Policy Implications. *Journal of Immigrant and Minority Health, 17*(5).

Verrept, H. (2019). Health Evidence Network Synthesis Report. What are the roles of intercultural mediators in health care and what is the evidence on their contributions and effectiveness in improving accessibility and quality of care? (Report No. 64).

Verstegen, T. (2012). *Een duurzaam (terugkeer)perspectief voor ama's; commitment van het kind en commitment van de familie. De dubbel C benadering (sustainable prospects for unaccompanied children; commitment to the child and their family)*. Nidos Utrecht. Retrieved May 8, 2018 from <https://www.nidos.nl/>

Vervliet, M., & Derluyn, I. (2013). *De trajecten van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: Verwachtingen, agency en psychosociaal welzijn*.

-
- ¹ Artikel 20 IVRK
 - ² Artikel 22 IVRK Kinderrechtenverdrag, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
 - ³ <https://www.antislavery.org/what-we-do/past-projects/trafficking-vietnam-to-uk/>
 - ⁴ De volgende tekst is gebaseerd op de sectie: Ideeën voor de dagelijkse jeugdwerkpraktijk in STEP-by-STEP samen Ondersteuning, Tips, Voorbeelden en Mogelijkheden voor jeugdwerk met jonge vluchtelingen (Raad van Europa & Europese Commissie, 2018)
 - ⁵ Guillaume Coron, 2021.
 - ⁶ Richtsnoeren van het Comité van ministers van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie aangenomen op 17 november 2010, richtsnoer 2.
 - ⁷ Het is niet altijd mogelijk om aan te nemen welke informatie op dat moment het belangrijkste is voor het kind. Het is daarom noodzakelijk om een informatieruimte te openen waarin het kind kan/kan investeren.
 - ⁸ Het is zeer waarschijnlijk dat het kind bevestigend zal reageren, zelfs als hij of zij het niet heeft begrepen of denkt dat hij of zij het heeft begrepen.
 - ⁹ Gesproken taal gebruikt vaak meer eenvoudige zinnen en grammaticale vormen
 - ¹⁰ Wanneer je niet bekend bent met een taal is het soms moeilijk om te weten naar welke nominale referent een voornaamwoord verwijst.
 - ¹¹ De meeste migrantenkinderen hebben op school de voertuigtalen (lingua franca) van hun land van herkomst geleerd (Engels, Frans, Portugees...). Ze zijn daardoor veel meer vertrouwd met academische vormen.
 - ¹² Zeg bijvoorbeeld liever «je zult eten hebben» dan dat je ‘eten krijgt’. Inderdaad, alleen native speakers zijn erg comfortabel met polysemous woorden. Het geldt ook voor werkwoorden in het Engels.
 - ¹³ In de Franse regio Calais gebruiken jonge Engelstaligen bijvoorbeeld het woord “proces” om te verwijzen naar de procedure voor gezinshereniging met het VK. Een ander voorbeeld: jongeren uit Franstalig West-Afrika gebruiken het woord ‘extrait’ (certificaat) in plaats van de nominale groep ‘extrait d’acte de naissance’ (geboorteakte).
 - ¹⁴ Jongeren uit Afghanistan gebruiken bijvoorbeeld het woord “taskira” in plaats van “geboorteakte”
 - ¹⁵ Je kunt de toegang tot betekenis niet alleen versterken door zinnen te herformuleren, maar ook door synoniemen of woorden te gebruiken die qua betekenis dicht bij elkaar liggen.
 - ¹⁶ Als het kind niet de ervarings- of culturele achtergrond heeft om een woord te begrijpen, zal hij of zij het ook niet in zijn of haar eerste taal begrijpen.
 - ¹⁷ Save the Children Italy, 2020.
 - ¹⁸ Voor meer informatie over maatregelen en acties om minderjarige slachtoffers van mensenhandel te identificeren, wordt verwezen naar het nationale verwijzingsmechanisme voor mensenhandel in Italië, beschikbaar op de volgende link <https://www.osservatoriointerventitratta.it/wp-content/uploads/2018/01/allegato-1-mecanismo-nazionale-referral.pdf>
 - ¹⁹ Voor een meer diepgaande analyse van indicatoren, zie: Save the Children, 2020, Saper riconoscere minorenni vittime di tratta e sfruttamento in Italia (Identificatie van minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel en uitbuiting in Italië), in afwachting van publicatie.
 - ²⁰ Het voordeel van de twijfel met betrekking tot de status van slachtoffer wordt toegepast in geval van twijfel tijdens het identificatieproces: de minderjarige wordt geclassificeerd als slachtoffer, zodat alle acties die nodig zijn voor zijn / haar bescherming en bescherming worden ondernomen. Zie voor meer informatie het kader – Het voordeel van de twijfel.
 - ²¹ Als u een gezinsherenigingsprocedure wilt starten, u moet onmiddellijk de sociale diensten en de bevoegde jeugdrechtbank op de hoogte brengen, om de relatie tussen de minderjarige en de volwassene te verifiëren en na te gaan of er alle voorwaarden zijn om het belang van de minderjarige te waarborgen.
 - ²² Onder druk van criminele organisaties zou een minderjarig slachtoffer van mensenhandel zich als volwassene kunnen laten overplaatsen in een kamp of centrum voor volwassenen - met minder beperkingen - en gemakkelijker slachtoffer kunnen worden van uitbuiting.
-

-
- ²³ De tussenkomst van consulaire-diplomatieke vertegenwoordigers wordt niet gevraagd indien de vermeende minderjarige specifiek om persoonlijke bescherming heeft verzocht, of indien uit het verhoor de intentie van de vermeende minderjarige om internationale bescherming te verzoeken naar voren is gekomen, of indien de vermeende minderjarige geen internationale bescherming behoeft.
- ²⁴ Artikel 4, sectie 2 Wetsbesluit N. 24/2014, DPCM (Presidentieel Besluit van de Ministerraad) 234/2016.
- ²⁵ Artikel 5 sectie 4, wetsbesluit 47/2017.
- ²⁶ Artikelen. 343, 354, 352, 402 van het Burgerlijk Wetboek; artikel 19 sectie 4 e 4 Wetsbesluit 142/2015 en wijzigingen van wetsbesluit 220/2017,
- ²⁷ Save the Children, 2020, Saper riconoscere minorenni vittime di tratta e sfruttamento in Italia (Identificatie van minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel en uitbuiting in Italië), in de loop van publicatie.
- ²⁸ Artikel 15, wetsbesluit 47/2017.
- ²⁹ Het recht van minderjarigen om te worden gehoord en meegenomen in hun mening moet worden gewaarborgd volgens artikel 12 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, de interviews moeten worden afgenomen door een "kindvriendelijke" aanpak, met de steun van een culturele bemiddelaar en via een gestructureerde methode. Voor meer informatie, zie Save the Children, 2019, Partecipare Si Può! Deel 2. Strumenti e buone pratiche di partecipazione e ascolto dei minori migranti ("Yes! Wij doen mee" Deel 2. Instrumenten en goede praktijken om ervoor te zorgen dat migrantenkinderen die in Italië aankomen, worden gehoord en de kans krijgen om deel te nemen aan de samenleving), beschikbaar via de volgende link <https://www.savethechildren.it/cosa-facciamo/pubblicazioni/partecipare-si-puo-volume-2>
- ³⁰ Een eerste risicobeoordeling moet worden uitgevoerd wanneer het eerste contact met minderjarigen begint.
- ³¹ Voor meer informatie over maatregelen en acties om minderjarige slachtoffers van mensenhandel te identificeren, wordt verwezen naar het nationale verwijzingsmechanisme voor mensenhandel in Italië, beschikbaar op de volgende link <https://www.osservatoriointerventitratta.it/wp-content/uploads/2018/01/allegato-1-meccanismo-nazionale-referral.pdf>
- ³² Volgens de bijlagen van het Nationaal Actieplan tegen mensenhandel en zware uitbuiting moet de identificatie worden uitgevoerd door ngo's en de Openbare Veiligheidsdiensten.
- ³³ artikel 17 wetsbesluit 47/2017; Artikel 13 Wetsbesluit 228/2003.
- ³⁴ STEP-by-STEP together Support, Tips, Examples and Possibilities for youth work with young refugees (Council of Europe & European Commission, 2018)
- ³⁵ De smileyschaal werkt goed voor jongere kinderen, maar kan voor de kinderen ouder dan 16 jaar wat kinderachtig overkomen.

